

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІНІҢ
ШЫРАҚБЕК ҚАБЫЛБАЕВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ АКАДЕМИЯСЫ**

А.Е. МҰҚАЖАНОВ, М.А. ЖҰМАШЕВ

ПОЛИЦИЯНЫҢ ӘКІМШІЛІК-ЮРИСДИКЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ

ОҚУ ҚҰРАЛЫ

Қостанай 2022

ӘОЖ 351/354 (075.8)

КБЖ 67.401. я73

М 83

ҚР ІІМ Ш. Қабылбаев атындағы Қостанай академиясының
Ғылыми кеңесі ұсынған

Рецензенттер:

ҚР ІІМ Ш. Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы ЖЗП кафедрасының
бастығы, философия докторы (PhD),
полиция подполковнигі **Е.Е. Кайнар**
Қостанай қ. ПБ Жергілікті полиция қызметінің бастығы,
полиция подполковнигі **М.А. Сахратов**

Мұқажанов А.Е., Жұмашев М.А.

М 83 Полицияның әкімшілік-юрисдикциялық қызметі бойынша оқу құралы. /
А.Е. Мұқажанов, М.А. Жұмашев. - Қостанай: ҚР ІІМ Ш. Қабылбаев
атындағы Қостанай академиясы, 2022. - 134 б.

ISBN 978-601-7931-14-8

«Полицияның әкімшілік-юрисдикциялық қызметі» оқу құралы «Ішкі істер органдарының әкімшілік-юрисдикциялық қызметі» оқу пәнінің қысқаша мазмұнын қамтиды және осы пәннің жұмыс оқу бағдарламасына сәйкес әзірленген. Авторлары курсты Қазақстан Республикасы ІІМ білім беру ұйымдарында оқытудың ерекшелігін ескерген, бұл тақырыптарды барынша кешенді зерделеуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Курстың мақсаты – курсанттарды (тыңдаушыларды) әкімшілік-юрисдикциялық қызметті жоғары кәсіби деңгейде жүзеге асыруға, әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтау және құжаттау кезінде бастапқы процестік әрекеттерді жүргізуге дайындау.

ӘОЖ 351/354 (075.8)

КБЖ 67.401. я73

ISBN 978-601-7931-14-8

© ҚР ІІМ Ш.Қабылбаев атындағы
Қостанай академиясы, 2022

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз.....	4
1-тақырып. Қазақстан Республикасындағы әкімшілік-юрисдикциялық қызмет ұғымы және оның құқықтық негіздері.....	5
2-тақырып. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің жалпы сипаттамасы.....	14
3-тақырып. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қабылдау.....	28
4-тақырып. Полиция қызметкерлерінің әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қозғау жөніндегі өкілеттіктері.....	46
5-тақырып. Полицияның уәкілетті лауазымды адамдарының әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауы.....	50
6-тақырып. Полиция қызметкерлерінің әкімшілік жазалар қолдану жөніндегі өкілеттіктері.....	58
7-тақырып. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулыларды орындау және қайта қарау.....	66
8-тақырып. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша шағымдану және апелляция тетігі.....	76
9-тақырып. Құқық бұзушылықтар жасау себептері мен шарттары туралы ұсынулар шығару тәртібі.....	85
10-тақырып. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қызметтік іс жүргізу.....	101
Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:	128

АЛҒЫ СӨЗ

Әкімшілік полиция бөлімшелері, жалпы ішкі істер органдары сияқты, азаматтардың жеке қауіпсіздігін қамтамасыз ету, олардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, құқық бұзушылықтардың алдын алу және жолын кесу, қоғамдық тәртіпті сақтау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша кең ауқымды міндеттерді орындайды. Аталған міндеттердің басым көпшілігі полиция қызметкерлерінің әкімшілік қызметті жүзеге асыру процесінде, яғни олар Қазақстан Республикасының әкімшілік заңнамасының нормаларын қолданған кезде іске асырылады. Әкімшілік полиция қызметінің, оның ішінде жергілікті полиция қызметінің перспективалық бағыттарының бірі – әкімшілік-юрисдикциялық қызмет болып табылады.

Бүгінгі күні әкімшілік полиция қызметкерлері жүзеге асыратын өкілеттіктердің кеңдігін ескере отырып, Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарының тыңдаушылары мен курсанттарының полицияның сыртқы қызметтерінің әкімшілік-юрисдикциялық қызметінің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін зерделеуі қажет. Аталған бөлімшелер қызметкерлерінің барлық өкілеттіктерінің ішінде құқық бұзушыларды әкімшілік ұстауды жүзеге асыру, оларды жеткізу, масаңдық күйін медициналық куәландыру және денсаулыққа зиян келтіру белгілерін анықтау, олардың заттары мен құжаттарын қарап-тексеру және алып қою сияқты шараларға ерекше назар аудару қажет. Сонымен қатар әкімшілік-юрисдикциялық іс-әрекеттерді жүргізудің іс жүргізу тәртібін және оларды құжаттауды зерделеуге мән беру керек.

Ішкі істер органдарының қызметін тұрақты реформалау, бір жағынан, олардың ұйымдық құрылымдарының жаңа жағдайларына бейімделу мәселелерін шешуді, екінші жағынан, тиісті өзгерістерді, жаңа міндеттерді, функцияларды қолданыстағы заңнама нормаларымен, оның ішінде әкімшілік нормалармен бекітуді көздейді. Осыған байланысты, болашақ полиция қызметкерлерінің ішкі істер органдарының әкімшілік-юрисдикциялық қызметінің теориялық және практикалық негіздерін егжей-тегжейлі зерделеуі және оларда әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласында заңда көзделген юрисдикциялық өкілеттіктерді жүзеге асыру бойынша тиісті біліктер мен дағдыларды қалыптастыру қажеттілігі туындайды.

1-ТАҚЫРЫП. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ӘКІМШІЛІК-ЮРИСДИКЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ҰҒЫМЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Жоспары:

1. Полицияның әкімшілік-юрисдикциялық қызметі туралы түсінік.
2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау үшін себептер мен негіз.

1. Полицияның әкімшілік-юрисдикциялық қызметі туралы түсінік.

Ішкі істер органдарының қызметінде әкімшілік юрисдикция маңызды орын алады, оның мәні әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау және шешу болып табылады. Әкімшілік-юрисдикциялық қызмет ішкі істер органдарының әкімшілік қызметінің, оның дербес нысанына қатысты бөлігі болып табылады.

Әкімшілік қадағалаумен және ішкі істер органдарының әкімшілік жазаларды және әкімшілік мәжбүрлеудің өзге де шараларын орындау (іске асыру) жөніндегі қызметімен қатар, ол қорғалуы ішкі істер органдарына жүктелген қоғамдық тәртіпті, қоғамдық қауіпсіздікті және басқа да қоғамдық қатынастарды құқыққа қарсы қолсұғушылықтардан (әкімшілік құқық бұзушылықтар) қорғауды қамтамасыз етуге арналған.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің жалпы ережелері қолданыстағы Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексімен егжей-тегжейлі регламенттеледі. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің заңнамалық рәсімі – әкімшілік заңнаманың заңдылық, заң мен сот алдындағы теңдік, кінәсіздік презумпциясы, кінә қағидаты, әкімшілік жауаптылыққа қайта тартуға жол бермеу, ізгілік қағидаты, жеке басқа қолсұғылмаушылық, жеке бастың абыройы мен қадір-қасиетін құрметтеу, жеке өмірге қолсұғылмаушылық және құпияны қорғау, меншікке қолсұғылмаушылық, соттың және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген органның тәуелсіздігі қағидаттарының толық көлемде сақталуын, жауаптарын беру, білікті заң көмегіне құқықтарды қамтамасыз ету, іс жүргізудің жариялылығы, іс жүргізу барысында қауіпсіздікті қамтамасыз ету, іс жүргізу шешімдеріне дау айту бостандығы, адамның құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін сотта қорғау міндетінен босату.

Әкімшілік-юрисдикциялық қызмет – атқарушы билік органдарының (лауазымды адамдардың) және сот органдарының тараптар арасында туындайтын және әкімшілік-құқықтық нормалармен реттелетін басқару қатынастарының әкімшілік-құқықтық дауларын қарау және шешу жөніндегі әкімшілік-процестік нормаларымен реттелген құқық қолдану және құқық қорғау қызметі.

Әкімшілік юрисдикциялық қызметтің мақсаты әкімшілік-құқықтық, жер,

қаржы, табиғатты қорғау және басқа да көптеген құқықтық қатынастарды құқықтық қорғау арқылы мемлекеттік басқару саласында тұрақты құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету болып табылады¹.

Әкімшілік-юрисдикциялық қызметтің мазмұны оған қатысушылардың тиісті құқықтар мен міндеттерді іске асыруды қамтамасыз ететін әкімшілік іс жүргізу нормаларымен реттелетін әрекеттерді жасауынан тұрады.

Әкімшілік юрисдикция қызметі құқықтық қақтығыстармен тығыз байланысты, сондықтан оны жүзеге асыру тек санкциялармен қамтамасыз етілген әкімшілік-құқықтық және басқа да салалық нормаларды жүзеге асыруға негізделген.

«Юрисдикция» – сот ісін жүргізумен анықталатын латын тілінен шыққан термин (латынның «юрис» – құқық, «дико» – айту).

Юрисдикция – адамның, мемлекеттік органның, қоғамдық бірлестіктің заңды және заңсыз іс-әрекеттеріне баға беру, нақты істерді, құқықтық дауларды шешу және, сайып келгенде, заңи ықпалшараларды қолдану үшін заңмен немесе басқа да актілермен көзделген мемлекеттік органның құзыреті.

Полицияның әкімшілік юрисдикциялық қызметі белгілі бір мамандандырумен сипатталады. Олар өздеріне сақталуын қадағалау жүктелген қағидаларды бұзу туралы істерді қарайды. Бұл мамандандыру мұндай істерді тезірек қарауға ғана емес, сонымен қатар құқық бұзушылықтардың барлық жағдайларын неғұрлым білікті анықтауға мүмкіндік береді, өйткені шешімдерді негізінен ережелердің орындалуын қадағалайтын қызметкерлер қабылдайды, оларды сақтамау әкімшілік жауаптылыққа әкеледі. Бұл әсіресе арнайы танымды қажет ететін қағидаларды бұзу туралы істерді қарау үшін өте маңызды.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау үшін себептер мен негіз.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға:

1) осы баптың үшінші бөлігінің ережелерін ескере отырып, әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін уәкілетті лауазымды адамның тікелей анықтауы;

2) құқық қорғау органдарынан, сондай-ақ басқа да мемлекеттік органдардан, жергілікті өзін-өзі басқару органдарынан түскен материалдар;

3) жеке және заңды тұлғалардың хабарламалары немесе мәлімдемелері, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарындағы хабарламалар;

4) арнайы автоматтандырылған өлшеу құралдарының, сондай-ақ сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдары мен бақылау аспаптарының көрсеткіштері, оның ішінде автоматты режимде жұмыс істейтін және жолдағы жағдайды фото-, бейнетүсірілім арқылы, көлік құралының жүру жылдамдығы мен бағытын, жол жүрісіне басқа да қатысушылардың іс-қимылдарын айқындау арқылы автомобиль көлігі және жол жүрісі қауіпсіздігі

¹ Таранов А.А. Административное право Республики Казахстан. - Алматы, 1996. - С.128.

саласында әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалуын тіркейтін бақылау аспаптарының көрсеткіштері;

5) бақылау-өлшеу аппаратурасының және (немесе) радиотехникалық бақылау құралдарының көрсеткіштері себептер болып табылады.

Іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын, ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабында көзделген мән-жайлар болмаған кезде, әкімшілік құқық бұзушылық белгілерін көрсететін жеткілікті деректердің болуы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау үшін негіз болып табылады.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінде белгіленген тәртіппен жүргізілген тексерудің нәтижесі, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің 137-бабы 3-тармағының үшінші бөлігінде көзделген жағдайларда бақылау және қадағалау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау мен қадағалау нәтижесі бақылау және қадағалау субъектісіне қатысты ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабының бірінші бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға негіздер болып табылады.

ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттама жасалған, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған немесе прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау туралы қаулы шығарған, сондай-ақ судья (сот) сот талқылауы барысында процеске қатысушы тұлғаның тарапынан сотқа құрметтемеушілік білдіру фактісінің анықталғаны туралы жариялаған кезден бастап әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған деп есептеледі.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдары мен аспаптары тіркелсе, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс ҚР ӘҚБтК-нің 743-бабында көзделген тәртіппен айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама жіберілген кезден бастап қозғалған деп есептеледі, ал істерді мемлекеттік кіріс органдары қарайтын әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс хабарлама (хабардар ету) тиісті түрде жеткізілген кезден бастап қозғалған деп есептеледі (ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабы).

Іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар болмаған кезде, әкімшілік құқық бұзушылық белгілерін көрсететін жеткілікті деректердің болуы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау үшін негіз болып табылады. Мынадай мән-жайлардың ең болмағанда біреуі болған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді бастауға болмайды, ал басталған іс тоқтатылуға жатады:

1) әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасының болмауы;

2) әкімшілік құқық бұзушылық құрамының болмауы,

3) әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңның немесе оның жекелеген ережелерінің күші жойылуы;

4) егер әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңды немесе оның жекелеген ережелерін немесе іс-әрекетті әкімшілік құқық бұзушылық ретінде саралау соған байланысты болатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы осы

істе қолданылуға жататын өзге де нормативтік-құқықтық актіні Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесінің конституциялық емес деп тануы;

5) әкімшілік жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімдерінің өтуі;

б) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын тұлғаға қатысты нақ сол факт бойынша судьяның, органның (лауазымды адамның) әкімшілік жаза қолдану туралы қаулысының не әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі тоқтату туралы күші жойылмаған қаулының болуы, сондай-ақ нақ сол факт бойынша тұлғаны күдікті деп тану туралы қаулының болуы;

7) өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаның қайтыс болуы, заңды тұлғаның таратылуы;

8) мыналар:

салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің түсуін қамтамасыз ету саласында басшылықты жүзеге асыратын уәкілетті орган растаған, салық төлеушінің салықтық есептілік нысандарын электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі салықтық міндеттемені орындамауына әкеп соққан;

мұнай өнімдерінің айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерінің айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

этил спирті мен алкоголь өнімін өндіру және олардың айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, этил спирті мен алкоголь өнімін өндіру және олардың айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ этил спирті мен алкоголь өніміне ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

темекі өнімдерін өндіру және олардың айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, темекі өнімдерінің қалдықтары және (немесе) айналымы туралы декларацияларды, мониторингті жүзеге асыру үшін қажетті мәліметтерді, сондай-ақ темекі өнімдеріне ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

биоотын айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, биоотын айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан, бағдарламалық қамтамасыз етуде техникалық қателер туындаған жағдайда;

8-1) кеден ісі саласындағы уәкілетті орган растаған, электрондық нысанда кедендік декларациялауға байланысты кедендік операцияларды жасау жөніндегі міндеттердің Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде және тәртіппен орындалмауына әкеп соққан, электрондық нысанда декларациялау бойынша ақпараттық жүйенің жұмысында қателер туындаған жағдайда;

9) Қазақстан Республикасының салық, кеден заңнамасында көзделген

өзге де жағдайларда;

10) ҚР ӘҚБтК-нің 897-бабында белгіленген тәртіппен әкімшілік айыппұл төлегенін растайтын құжаттың болуы;

11) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын тұлғаның заңда белгіленген тәртіппен адам саудасына байланысты қылмыс туралы қылмыстық іс бойынша жәбірленуші деп танылуы;

12) ҚР ӘҚБтК-нің 64-бабында көзделген тәртіппен тараптардың татуласуына байланысты.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу, егер қосымша дәлелдер жинаудың барлық мүмкіндігі таусылса, ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабының бірінші бөлігінің 1) және 2) тармақшаларында көзделген негіздер бойынша әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасының немесе әкімшілік құқық бұзушылық құрамының жоқтығы дәлелденген кезде де, сонымен бірге бар екендігі дәлелденбеген кезде де, сондай-ақ зиян келтіру құқыққа сыйымды болып табылатын не іс-әрекет ҚР ӘҚБтК-нің 5-тарауына сәйкес әкімшілік жауаптылықты болғызбайтын мән-жайларда жасалған жағдайда тоқтатылады (ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабы).

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама:

1) ескерту түрінде әкімшілік жаза қолдануға әкеп соғатын әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жағдайларда, егер тұлға құқық бұзушылық жасау фактісін мойындаса;

2) егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркелсе, айыппұл айыппұлды төлеу қажеттігі туралы нұсқама түрінде ресімделеді;

3) егер адам әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін мойындаған және жазаның қолданылуымен келіскен, сондай-ақ ҚР ӘҚБтК-нің 897-бабына сәйкес айыппұлды төлеген жағдайда, мемлекеттік кіріс органдары қарайтын істер бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде;

4) жеке тұлғалар бұзылған құқықтарын қалпына келтіру туралы арызбен жүгінген кезде ҚР ӘҚБтК-74, 75, 76, 78, 81, 82, 82-1, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 92-1, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 130, 132 және 456-1-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді сот құқық бұзушылық туралы хаттама жасамай қарайды;

5) егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу прокурор қаулысымен қозғалса және судья (сот) тікелей соттың қарауы барысында ҚР ӘҚБтК-нің 684-бабының үшінші бөлігінде көзделген жағдайларда сотты құрметтемеушілік фактісін анықтаған кезде жасалмайды.

Қаржы және сауда саласындағы құқық бұзушылықты қоспағанда, ескерту жасау түріндегі жазаны оған уәкілеттік берілген лауазымды адам әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жерде ресімдейді.

Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлға ескерту жасау туралы қаулының екінші данасына қол қою арқылы қолданылған жазаға өзінің

келісімін растайды (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы).

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың жазбаша нысанымен бірге электрондық нысаны да пайдаланылуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада:

1) хаттама жасалған күні мен орны;

2) хаттаманы жасаған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;

3) өзіне қатысты іс қозғалған тұлға туралы мәліметтер (жеке тұлғалар үшін – тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде), туған жылы, айы, күні, тұрғылықты жері, жеке басын куәландыратын құжаттың атауы мен деректемелері, сәйкестендіру нөмірі, жұмыс орны, телефонның, факстың, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі және (немесе) электрондық мекенжайы (егер бұлар болса); заңды тұлғалар үшін – атауы, орналасқан жері, заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) нөмірі және күні, сәйкестендіру нөмірі және банк деректемелері, телефонның, факстың, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі және (немесе) электрондық мекенжайы (егер бұлар болса);

4) әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалған орны, уақыты мен мәні;

5) ҚР ӘҚБтК-нің 2-бөлімінің Ерекше бөлігінің осы құқық бұзушылық үшін әкімшілік жауаптылық көзделетін бабы; егер куәлар және жәбірленушілер болса, олардың тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде), мекенжайлары;

6) өзіне қатысты іс қозғалған жеке тұлғаның не заңды тұлға өкілінің түсініктемесі; метрологиялық салыстырып тексерудің атауы, нөмірі, күні, егер әкімшілік құқық бұзушылықты анықтау және тіркеу кезінде техникалық құрал пайдаланылса, оның көрсеткіштері;

7) істі шешу үшін қажетті өзге де мәліметтер, оның ішінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің қаралатын уақыты мен орны көрсетіледі, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін растайтын құжаттар қоса беріледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған кезде іс жүргізудің тілі анықталады. Өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаға, сондай-ақ іс бойынша іс жүргізудің басқа да қатысушыларына олардың ҚР ӘҚБтК-де көзделген құқықтары мен міндеттері түсіндіріліп, бұл жөнінде хаттамада белгі жасалады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған кезде қорғаушыға немесе өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан кәметке толмаған адамның заңды өкіліне олардың істі соттылығы бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған аудандық және оған теңестірілген сотқа, ал тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің аумағында ол болмаған кезде, аудандық (қалалық) сотқа беру туралы өтінішхатпен жүгіну құқығы түсіндіріледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаға оны жасаған адам және осы бапта көзделген жағдайларды қоспағанда, өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға (тұлғаның өкілі) қол қояды. Жәбірленушілер мен куәлар болған кезде, сондай-ақ куәгерлер қатысқан жағдайларда хаттамаға осы адамдар да қол қояды.

Өзіне қатысты іс қозғалған, тиісті түрде хабарланған адам болмаған немесе келмеген жағдайда, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаға, өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаның болмауы немесе келмеуі туралы белгі қоя отырып, оны жасаған адам қол қояды.

Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жөнінде хаттамаға қолхатпен қабылдаудан бас тартқан жағдайда, хаттамаға оны жасаған адам тиісті жазба жүргізеді.

Өзіне қатысты іс қозғалған жеке тұлғаға немесе заңды тұлғаның өкіліне әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамамен танысуға мүмкіндік берілуге тиіс. Аталған тұлғалар хаттаманың мазмұны бойынша түсініктемелер беруге және ескертулер жасауға, сондай-ақ оған қол қоюдан өзінің бас тарту уәждерін баяндауға құқылы, бұлар хаттамаға қоса беріледі. Осы адамдар әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаға қол қоюдан бас тартқан жағдайда хаттамаға тиісті жазба жүргізіледі. Өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаның хаттамаға қол қою фактісі аталған тұлғаның хаттамамен танысқандығын куәландырады және әкімшілік құқық бұзушылықты жасауда өз кінәсін мойындау болып табылмайды.

Осы баптың тоғызыншы бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың көшірмесі өзіне қатысты іс қозғалған жеке тұлғаға немесе заңды тұлғаның өкіліне, сондай-ақ жәбірленушіге ол жасалғаннан кейін қолхат алынып, дереу табысталады.

Хаттама электрондық нысанда жасалған кезде уәкілетті адам іс бойынша іс жүргізуге қатысушыларға оның «электрондық үкімет» веб-порталында және (немесе) құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы уәкілетті органның ақпараттық сервисінде орналастырылғаны туралы хабарлайды. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаның (тұлға өкілінің) өтінуі бойынша хаттаманың көшірмесі қағаз жеткізгіште табыс ету не өзі көрсеткен пошталық немесе электрондық мекенжайға жіберу арқылы, сондай-ақ әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімін жүргізу тәртібінде көзделген өзге тәсілмен беріледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабы бірінші бөлігінің 4) тармақшасында көзделген, сондай-ақ осы баптың бесінші бөлігінде көзделген негіздер бойынша өзіне қатысты іс қозғалған тұлға болмаған кезде жасалған жағдайларда, өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаны хабардар ете отырып, ол жасалғаннан кейін екі тәулік ішінде тапсырыс хатпен пошта арқылы не электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырылған электрондық құжат нысанында жіберіледі. Өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаның хаттаманы алған кезден бастап үш тәулік ішінде оны қайтармау фактісі оған қол қоюдан бас тарту деп танылады, бұл жөнінде хаттама көшірмесінде тиісті жазба жасалады (ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабы).

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісі анықталғаннан кейін дереу жасалады.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінде белгіленген тәртіппен жүргізілетін тексеру барысында әкімшілік құқық бұзушылық

анықталған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама тиісті тексеру аяқталғаннан кейін дереу жасалады.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінде тыйым салынған монополистік қызметті, жосықсыз бәсекелестікті, сондай-ақ мемлекеттік, жергілікті атқарушы органдардың, мемлекет нарық субъектілерінің қызметін реттеу функцияларын берген ұйымдардың бәсекелестікке қарсы әрекеттерін (әрекетсіздігін) жүзеге асыру кезінде әкімшілік құқық бұзушылық анықталған жағдайларда хаттама тергеп-тексеру нәтижелері бойынша тиісті шешім қабылданғаннан кейін дереу жасалады.

Салық салу не бюджет қаражатын пайдалану саласындағы, техникалық реттеу және өлшем бірлігін қамтамасыз ету саласында әкімшілік құқық бұзушылықтар анықталған жағдайларда, хаттама тиісті тексеру аяқталғаннан кейін дереу жасалады.

ҚР ӘҚБтК-нің 897-бабында айқындалған тәртіппен айыппұл төленбеген жағдайда, хаттама ҚР ӘҚБтК-нің көрсетілген бабында белгіленген мерзім өткеннен кейін бір тәулік ішінде жасалады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтың мән-жайларын, өздеріне қатысты іс қозғалған жеке тұлғаның жеке басын немесе заңды тұлға туралы мәліметтерді және заңды тұлға өкілінің жеке басын қосымша анықтау талап етілетін жағдайларда, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама көрсетілген мән-жайлар анықталған күннен бастап үш тәулік ішінде, ал ҚР ӘҚБтК-нің 210, 213 (төртінші, сегізінші және тоғызыншы бөліктерінде), 217, 218, 220, 222, 227 (бірінші, екінші, үшінші және бесінші бөліктерінде), 228 (бесінші және он екінші бөліктерінде), 239 (үшінші және төртінші бөліктерінде), 243, 244, 251, 252, 464 (бірінші бөлігінде), 571, 572, 573 575, 593 (бірінші бөлігінде) баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жөніндегі материалдарды аумақтық филиалдарға беру кезінде құқық бұзушылық немесе оны жасаған тұлға анықталған кезден бастап он тәулік ішінде жасалады.

Сараптама жүргізу, маманның зерттеуі талап етілетін жағдайда, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама сараптама және (немесе) маманның қорытындысы алынған кезден бастап екі тәулік ішінде жасалады (ҚР ӘҚБтК-нің 806-бабы).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Цуканов Н.Н. Производство по делам об административных правонарушениях в органах внутренних дел: общая теоретико-правовая характеристика: монография / Н.Н. Цуканов. – М., 2008. - 590 с.
3. Административное право. Общая и Особенная часть: курс лекций. /С.С. Бородин, С.С. Громыко; ГУАП. - СПб., 2007. — 432 с.
4. Вишневский, А.Ф. Общая теория государства и права / А.Ф. Вишневский, Н.А. Гобаток, В.А. Кучинский. – 2-е изд. исправ. и доп. – Минск: Тесей, 1999. – 560 с.
5. Мелехин А.В. Курс лекций по административному праву РФ // Подготовлен для системы Консультант Плюс, 2009. – 617.

2-ТАҚЫРЫП. ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ЖАЛПЫ СИПАТТАМАСЫ

Жоспары:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу.
2. Әкімшілік іс жүргізу кезеңдері.
3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушылардың құқықтық жағдайы.
4. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау нәтижелері бойынша қабылданатын шешімдер.

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу тәртібі Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексімен айқындалады.

Қылмыстық немесе азаматтық істі қарау процесінде соттың әкімшілік жазалар қолдану тәртібі ҚР ӘҚБтК-нің және тиісінше ҚР ҚПК мен ҚР АПК-нің ережелерімен айқындалады.

ҚР ӘҚБтК-нің 737-бабына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу міндеттері:

- 1) әрбір істің мән-жайларын уақытылы, жан-жақты, толық және объективті анықтау, оны осы Кодекске сәйкес шешу;
- 2) іс жүргізуге қатысушылардың құқықтары мен міндеттерінің іске асырылуын қамтамасыз ету;
- 3) әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайларды анықтау;
- 4) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулының, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың орындалуын қамтамасыз ету болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша іс жүргізу Әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімі пайдаланыла отырып, қағаз және (немесе) электрондық нысандарда жүзеге асырылады.

Әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімін жүргізу тәртібін Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры айқындайды.

Электрондық нысанда жасалған процестік құжаттар судьяның, уәкілетті органның лауазымды адамының электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылады және іс жүргізуге қатысушыларға өздері көрсеткен пошталық немесе электрондық мекенжайға жіберу арқылы не Әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімін жүргізу тәртібінде көзделген өзге де тәсілдермен ұсынылады.

Процестік құжаттарды электрондық нысанда ұсынумен қатар іс жүргізуге қатысушыларға процестік құжаттарды қағаз жеткізгіште де ұсынуға

жол беріледі.

Қазақстан Республикасында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған кезде іс жүргізуде орыс тілі немесе басқа да тілдер мемлекеттік тілмен тең қолданылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, органдар (лауазымды адамдар) сот ісін жүргізу тілін өзгерту қажет болған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу тілін өзгерту туралы уәжді қаулы шығарады.

Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тілді білмейтін немесе жеткілікті білмейтін іске қатысушы адамдарға ана тілінде немесе олар білетін басқа тілде мәлімдемелер жасау, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеуге, шағымдар жасау, іс материалдарымен танысу, оны қарау кезінде сөз сөйлеу, ҚР ӘҚБтК-де белгіленген тәртіппен аудармашының қызметтерін тегін пайдалану құқығы түсіндіріледі және қамтамасыз етіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушы адамдарға басқа тілде жазылған, заң бойынша оларға қажетті іс материалдарын іс жүргізу тіліне тегін аударып беру қамтамасыз етіледі.

Құқық бұзушы адам мен жәбірленушіге тапсырылуға жататын процестік құжаттар олардың ана тіліне немесе олар білетін тілге аударылуға тиіс.

Аударма бойынша шығыстар және аудармашының көрсеткен қызметтері мемлекеттік бюджет есебінен төленеді.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу кезінде пайдаланылатын мерзімдер сағаттармен, тәуліктермен, айлармен және жылдармен есептеледі.

Мерзімдерді есептеген кезде мерзімнің өтуі басталатын сол сағат пен тәулік есепке алынбайды. Бұл қағиданың ұстап алу кезіндегі мерзімдерді есептеуге қатысы жоқ.

Мерзім тәуліктермен есептелетін жағдайларды қоспағанда, мерзімді есептеген кезде оған жұмыстан тыс уақыт та кіреді.

Әкімшілік қамаққа алу мерзімін есептеу кезінде оған жұмыстан тыс уақыт та кіреді.

Мерзімді тәуліктермен есептеген кезде мерзім бірінші тәуліктің нөл сағатынан кейін есептеледі және мерзімнің соңғы тәулігінің жиырма төрт сағатында аяқталады.

Мерзімді айлармен немесе жылдармен есептеген кезде мерзім соңғы айдың тиісті күнінде бітеді, ал егер бұл айда тиісті күні болмаса, мерзім осы айдың соңғы күні аяқталады. Егер мерзімнің аяқталуы жұмыс күні емес (демалыс, мереке) күнге келсе, әкімшілік ұстап алу кезінде мерзімді есептеу жағдайларын қоспағанда, онда одан кейінгі бірінші жұмыс күні мерзімнің соңғы күні деп есептеледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысатын адамдардың, жүргізуінде осы іс жатқан судьяның, органның (лауазымды адамның) міндетті түрде қарауына жататын өтінішхатты мәлімдеуге құқығы бар.

Өтінішхат жазбаша түрде не электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырылған электрондық құжат нысанында мәлімделеді және дереу қаралуға жатады. Өтінішхатты дереу қарау мүмкін болмаған жағдайларда, мәлімделген кезден бастап үш тәуліктен кешіктірілмей ол жөнінде шешім қабылдануға тиіс.

Өтінішхатты қанағаттандыру туралы не оны қанағаттандырудан толық немесе ішінара бас тарту туралы шешім ұйғарым түрінде шығарылады, ол өтінішхатты мәлімдеген адамның назарына жеткізіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар:

1) әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасының болмауы;
2) әкімшілік құқық бұзушылық құрамының болмауы,
3) әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңның немесе оның жекелеген ережелерінің күші жойылуы;

4) егер әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңды немесе оның жекелеген ережелерін немесе іс-әрекетті әкімшілік құқық бұзушылық ретінде саралау соған байланысты болатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы осы істе қолданылуға жататын өзге де нормативтік-құқықтық актіні Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесінің конституциялық емес деп тануы;

5) әкімшілік жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімдерінің өтуі;

6) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын тұлғаға қатысты нақ сол факт бойынша судьяның, органның (лауазымды адамның) әкімшілік жаза қолдану туралы қаулысының не әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі тоқтату туралы күші жойылмаған қаулының болуы, сондай-ақ нақ сол факт бойынша тұлғаны күдікті деп тану туралы қаулының болуы;

7) өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаның қайтыс болуы, заңды тұлғаның таратылуы;

8) мыналар:

- салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің түсуін қамтамасыз ету саласында басшылықты жүзеге асыратын уәкілетті орган растаған, салық төлеушінің салықтық есептілік нысандарын электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі салықтық міндеттемені орындамауына әкеп соққан;

- мұнай өнімдерінің айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерінің айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

- этил спирті мен алкоголь өнімін өндіру және олардың айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, этил спирті мен алкоголь өнімін өндіру және олардың айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ этил спирті мен алкоголь өніміне ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

- темекі өнімдерін өндіру және олардың айналымы саласындағы уәкілетті

орган растаған, темекі өнімдерінің қалдықтары және (немесе) айналымы туралы декларацияларды, мониторингті жүзеге асыру үшін қажетті мәліметтерді, сондай-ақ темекі өнімдеріне ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан;

- биоотын айналымы саласындағы уәкілетті орган растаған, биоотын айналымы жөніндегі декларацияларды, сондай-ақ ілеспе жүкқұжаттарды электрондық түрде Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде ұсыну жөніндегі міндеттемелердің орындалмауына әкеп соққан, бағдарламалық қамтамасыз етуде техникалық қателер туындаған жағдайда;

9) кеден ісі саласындағы уәкілетті орган растаған, электрондық нысанда кедендік декларациялауға байланысты кедендік операцияларды жасау жөніндегі міндеттердің Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген мерзімде және тәртіппен орындалмауына әкеп соққан, электрондық нысанда декларациялау бойынша ақпараттық жүйенің жұмысында қателер туындаған жағдайда;

10) Қазақстан Республикасының салық, кеден заңнамасында көзделген өзге де жағдайларда;

11) ҚР ӘҚБтК-нің 897-бабында белгіленген тәртіппен әкімшілік айыппұл төлегенін растайтын құжаттың болуы;

12) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын тұлғаның заңда белгіленген тәртіппен адам саудасына байланысты қылмыс туралы қылмыстық іс бойынша жәбірленуші деп танылуы;

13) ҚР ӘҚБтК-нің 64-бабында көзделген тәртіппен тараптардың татуласуына байланысты.

ҚР ӘҚБтК-нің 64-1-бабында көзделген жағдайда, сондай-ақ қылмыстық заңнамада көзделген қылмыстық жазаланатын іс-әрекет белгілері болуына байланысты материал прокурорға, сотқа дейінгі іс жүргізу органына берілген жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу ҚР ӘҚБтК-де көзделген тәртіппен тоқтатылуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушыларға істің қаралатын немесе жекелеген процестік әрекеттердің жасалатын уақыты мен орны туралы хабарланады және олар хабарлама арқылы (хабархатпен) сотқа, органға (лауазымды адамға) шақырылады.

Істің қаралатын уақыты мен орнын әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада да көрсетуге болады.

Хабардар ету (хабархат), оның тапсырылғаны туралы хабардар етуі бар тапсырыс хат, телефонограмма немесе жеделхат, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі бойынша немесе электрондық мекенжай бойынша мәтіндік хабар не хабарламаның немесе шақырудың тіркелуін қамтамасыз ететін өзге де байланыс құралдарын пайдалану арқылы жіберіледі.

Егер істе көрсетілген мекенжай бойынша адам шын мәнінде тұрмаса, хабарлама немесе шақыру заңды мекенжайы бойынша немесе оның жұмыс орнына жіберілуі мүмкін. Заңды тұлғаға арналған хабарлама (хабархат) оның тұрғылықты жері бойынша жіберіледі.

Хабарлама (хабархат):

1) хабарланатын адам әкімшілік іс бойынша іс жүргізу процесінде көрсеткен және өзінің қолтаңбасымен растаған ұялы байланыстың абоненттік нөмірі бойынша немесе электрондық мекенжай бойынша мәтіндік хабар жіберілген;

2) адамның өзіне жеке немесе онымен бірге тұратын кәмелетке толған отбасы мүшелерінің біріне табыс етілгені туралы жіберушіге қайтарылуға жататын хабарламаға қолын қойғызып табыс етілетін жеделхатпен, тапсырыс хатпен хабарланған жағдайларда тиісті түрде жеткізілген және анық болып есептеледі. Заңды тұлғаға арналған хабарлама (хабархат) заңды тұлғаның басшысына немесе жұмыскеріне табыс етіледі, ол өзінің тегін, аты-жөні мен лауазымын көрсете отырып, табыс етілгені туралы хабарламада (хабархатта) хабархатты алғаны жөнінде қол қояды;

3) хабарламаны (хабархатты) тиісінше жеткізу фактісін тіркеп-бекітуге (куәландыруға) мүмкіндік беретін өзге де тәсілмен жіберілген жағдайларда тиісті түрде жеткізілген және анық болып есептеледі;

4) Қазақстан Республикасының салық заңнамасында белгіленген тәртіппен электрондық салық төлеушілер ретінде тіркелген тұлғаларға мемлекеттік кіріс органы электрондық тәсілмен хабардар етуді (хабарламаны) жіберген жағдайларда тиісінше жеткізілді деп танылады.

Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу жүзеге асырылатын адам өзі көрсеткен тұрғылықты жері (тұрған жері) мекенжайының, жұмыс орнының, ұялы байланыстың абоненттік нөмірінің, электрондық мекенжайының дұрыс екендігімен танысқанын өзінің қол қоюымен растайды, ал көрсетілген мекенжайларға жіберілген хабарлама (хабархат) тиісінше және жеткілікті деп есептелетін болады.

Өзіне қатысты іс қозғалған адамға, сондай-ақ іс бойынша іс жүргізудің өзге де қатысушыларына ұялы байланыстың абоненттік нөмірі бойынша мәтіндік хабарлама арқылы сотқа келу туралы хабардар етуді алуға келісімі туралы талон беріледі, шығыстар олардың өз есебінен төленеді.

Талонның үзілетін бөлігі әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың көшірмесімен бірге беріледі.

Адресат хабарламаны (хабархатты) қабылдаудан бас тартқан кезде, оны жеткізетін немесе тапсыратын адам сотқа, органға (лауазымды адамға) қайтарылатын хабарламаға (хабархатқа) тиісті белгі соғады.

Адресаттың хабарламаны (хабархатты) қабылдаудан бас тартуы істі қарауға немесе жекелеген процестік әрекеттерді жасауға кедергі болып табылмайды.

2. Әкімшілік іс жүргізу кезендері.

Әкімшілік процеске қатысушылардың қызметі уақыт өте келе құқықтар мен өзара міндеттерді іске асыру бойынша өзара байланысты процестік әрекеттердің бірізді қатары ретінде дамиды. Процесс дамудың бірнеше

кезеңдерінен немесе сатыларынан өтеді.

Кезеңді іс жүргізудің, жалпы міндеттермен қатар, өзіне ғана тән міндеттерге ие салыстырмалы түрде тәуелсіз бөлігі деп түсіну керек.

Бір кезең процеске қатысушылардың басқа тобынан, әртүрлі әрекеттерді жасаудан, осы кезеңде қорытындылайтын арнайы процестік құжаттарды рәсімдеуден ерекшеленеді. Сонымен қатар әрбір кезеңнің дербестігіне қарамастан, олар әкімшілік процестің жалпы міндетін шешуге бағынады және бір-бірімен тығыз байланысты: әрбір келесі кезең алдыңғы кезең аяқталғаннан кейін ғана басталады; жаңа кезеңде бұрын не жасалғаны тексеріледі.

Әкімшілік іс жүргізулердің әрқайсысы негізінен 4 кезеңге бөлінеді. Мысалы, азаматтардың ұсыныстары, арыздары мен шағымдары бойынша іс жүргізу:

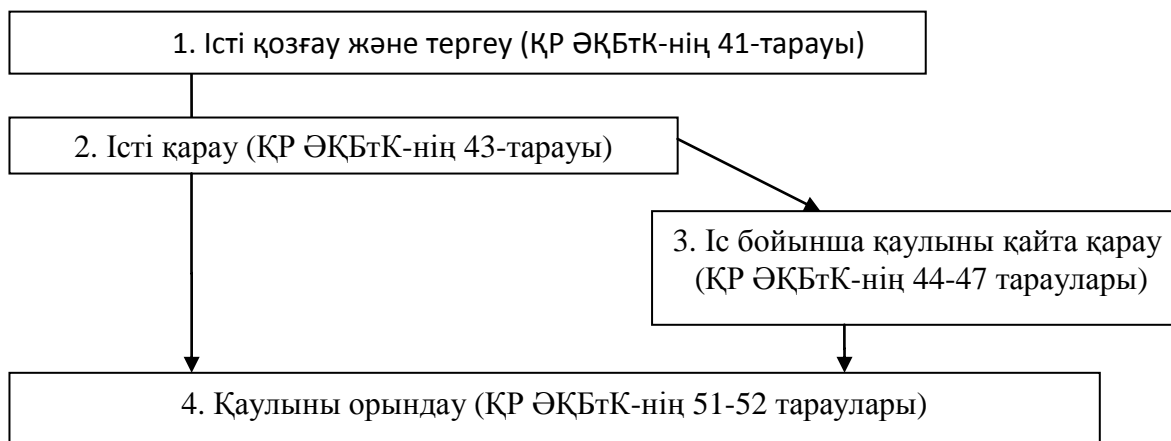
1. органға (мекемеге) келіп түскен жазбаша ұсыныстарды, арыздарды, шағымдарды тіркеу немесе құзыретті лауазымды адамның ауызша шағымдарды тыңдауы;

2. шағымда баяндалған фактілер мен мән-жайларды тексеру;

3. шағым бойынша шешім қабылдау және қабылданған шешім туралы арыз иесіне хабарлау;

4. қабылданған шешімді орындау бойынша іс-әрекеттер кезеңдерінен тұрады.

Әкімшілік іс жүргізу жүйесіндегі ең маңыздысы әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу болып табылады. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді келесідей сұлбалық түрде көрсетуге де болады:

Кез келген іс жүргізу қызметіне сатылық белгі тән.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу кезеңі – заңмен белгіленген уәкілетті адамдар дәйекті түрде жасайтын іс жүргізу әрекеттерінен тұратын, жиынтығында тиісті құқық қолдану актісімен ресімделетін бірыңғай мақсатқа қол жеткізуге және түпкілікті нәтиже алуға бағытталған іс жүргізудің дербес бөлігі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау

Бұл кезеңде әкімшілік құқық бұзушылық фактісі анықталады.

ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға:

1) осы баптың үшінші бөлігінің ережелерін ескере отырып, әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін уәкілетті лауазымды адамның тікелей анықтауы;

2) құқық қорғау органдарынан, сондай-ақ басқа да мемлекеттік органдардан, жергілікті өзін-өзі басқару органдарынан келіп түскен материалдар;

3) жеке және заңды тұлғалардың хабарламалары немесе мәлімдемелері, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарындағы хабарламалар;

4) арнайы автоматтандырылған өлшеу құралдарының, сондай-ақ сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдары мен бақылау аспаптарының көрсеткіштері, оның ішінде автоматты режимде жұмыс істейтін және жолдағы жағдайды фото-, бейнетүсірілім арқылы, көлік құралының жүру жылдамдығы мен бағытын, жол жүрісіне басқа да қатысушылардың іс-қимылдарын айқындау арқылы автомобиль көлігі және жол жүрісі қауіпсіздігі саласында әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалуын тіркейтін бақылау аспаптарының көрсеткіштері;

5) бақылау-өлшеу аппаратурасының және (немесе) радиотехникалық бақылау құралдарының көрсеткіштері себептер болып табылады.

Іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын, ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабында көзделген мән-жайлар болмаған кезде, әкімшілік құқық бұзушылық белгілерін көрсететін жеткілікті деректердің болуы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау үшін негіз болып табылады.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінде белгіленген тәртіппен жүргізілген тексерудің нәтижесі, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің 137-бабы 3-тармағының 3-бөлігінде көзделген жағдайларда бақылау және қадағалау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау мен қадағалау нәтижесі бақылау және қадағалау субъектісіне қатысты бапты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға негіздер болып табылады.

Бұл іс-әрекет Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік Кодексінің 129-бабының 4 және 5-тармақтарында және 140-бабының 3 және 5-тармақтарында көзделген салаларда, сондай-ақ респонденттерге бармай профилактикалық бақылауды жүзеге асыру кезінде мемлекеттік статистика саласында бақылау мен қадағалауды жүзеге асыру кезінде әкімшілік құқық бұзушылық белгілері анықталған жағдайларға қолданылмайды.

ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттама жасалған, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған немесе прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау жөнінде қаулы шығарған, сондай-ақ судья (сот) сот талқылауы барысында процеске қатысушы тұлғаның тарапынан сотқа құрметтемеушілік білдіру фактісінің анықталғаны туралы жариялаған кезден бастап әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған деп есептеледі.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдары мен аспаптары тіркелсе, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс ҚР ӘҚБтК-нің 743-бабында көзделген тәртіппен айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама жіберілген кезден бастап қозғалған деп есептеледі, ал істерді мемлекеттік кіріс органдары қарайтын әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс хабарлама (хабархат) тиісті түрде жеткізілген кезден бастап қозғалған деп есептеледі.

Құқық қорғау органдарының, басқа да мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, жеке және заңды тұлғалардың қоғамдық бірлестіктерінің материалдары, хабарламалары, арыздары, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарындағы хабарламалары болған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудан бас тартылған жағдайда, көрсетілген материалдарды, хабарламаларды, арыздарды қараған лауазымды адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудан бас тарту туралы уәжді ұйғарым шығарады.

Әкімшілік құқық бұзушылық фактісі:

- 1) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада (ҚР ӘҚБтК 802-б. 4-т.);
- 2) не әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау туралы прокурордың қаулысында (ҚР ӘҚБтК 802-б. 4-т.) тіркеледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама не прокурордың әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау туралы қаулысы іс материалдарымен бірге судьяның қарауына, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға уәкілеттік берілген органға, лауазымды адамға жіберіледі.

Істі қарау сатысына келесі кезеңдер кіреді:

- 1) істі қарауға дайындау;
- 2) істі тікелей қарау және қаулы шығару;
- 3) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау туралы қаулыны мүдделі адамдардың назарына жеткізу.

Сот істі, шағымды, наразылықты қарауға кіріскенде:

1) істі кім қарайтынын, қандай іс, шағым, наразылық қаралуға жататынын, кім және ҚР ӘҚБтК-нің қандай бабының негізінде жауаптылыққа тартылатынын хабарлайды, іс жүргізу тілін айқындайды;

2) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамның немесе оның өкілінің, сондай-ақ істі, шағымды, наразылықты қарауға қатысатын өзге де тұлғалардың келгеніне көз жеткізеді;

3) іс жүргізуге қатысушылардың жеке басын анықтайды және тұлғалардың заңды өкілдерінің, қорғаушының өкілеттіктерін тексереді;

4) іс жүргізуге қатысушылардың келмеу себептерін анықтайды және аталған адамдар болмағанда істі, шағымды, наразылықты қарау туралы не істі, шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыру туралы шешім қабылдайды;

5) қажет болған жағдайларда істі, шағымды, наразылықты қарау кезінде қатысуы міндетті болып табылатын адамды күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарады, аудармашыны тағайындайды;

б) істі қарауға қатысатын адамдарға осы Кодексте көзделген олардың құқықтары мен міндеттерін, оның ішінде мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен тегін заң көмегін алу құқығын түсіндіреді;

7) мәлімделген бас тартуларды және өтінішхаттарды шешеді;

8) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы, шағымды, наразылықты, ал қажет болған кезде істің өзге де материалдарын жария етеді;

9) өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамның түсініктемелерін, іс жүргізуге қатысатын басқа да адамдардың айғақтарын, маманның түсіндірмесін және сарапшының қорытындысын тыңдайды, өзге де дәлелдемелерді зерттейді, ал істі, шағымды, наразылықты қарауға прокурор қатысқан жағдайда оның қорытындысын тыңдайды;

10) істі, шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыру туралы ұйғарымды: егер судьяға қарсылық білдіру істі, шағымды, наразылықты мәні бойынша қарауға кедергі келтірсе, оның өздігінен бас тартуы немесе оған қарсылық білдіру туралы мәлімдеуіне; егер қорғаушының, уәкілетті өкілдің, сарапшының немесе аудармашының қарсылық білдіруі істі, шағымды, наразылықты мәні бойынша қарауға кедергі келтірсе, олардың қарсылық білдіруіне; істі, шағымды, наразылықты қарауға қатысатын адамдардың келуі немесе іс, шағым, наразылық бойынша қосымша материалдарды талап етіп алдыру қажеттігіне байланысты, сондай-ақ ҚР ӘҚБтК-нің 51-бабы 2- бөлігінде көзделген жағдайларда шығарады. Қажет болған жағдайда сот сараптама тағайындау туралы ұйғарым шығарады;

11) істі, шағымды, наразылықты қарау мерзімін ұзарту, тоқтата тұру туралы ұйғарым шығарады;

12) ҚР ӘҚБтК-нің 829-9-бабында көзделген жағдайларда істі мәні бойынша қарауға беру туралы ұйғарым шығарады.

Істі, шағымды, наразылықты қарау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің қозғалуының, істе бар және қосымша ұсынылған материалдар бойынша шығарылған қаулылардың заңдылығы мен негізділігі тексеріледі. Сот істің, шағымның, наразылықтың дәлелдерімен және мән-жайларымен байланысты емес және істі толық көлемде тексереді, бұл ретте ол жаңа фактілерді анықтауға және жаңа дәлелдемелерді зерделеуге құқылы.

Сот шақырылған адамдардың келмеуіне, іс бойынша қосымша материалдарды талап етіп алдыруына, сараптама тағайындауға байланысты және істі, шағымды, наразылықты толық, жан-жақты және әділ қарау үшін қажет болатын басқа да жағдайларда істі, шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыруы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулылар мен шешімдерді қайта қарау

Бұл кезең міндетті емес, өйткені оның бастамасы шағым беруге немесе наразылық білдіруге құқығы бар адамдарға байланысты. Алайда, бұл өте маңызды, өйткені осы кезеңде қабылданған процестік актілердің заңдылығы мен негізділігі тексеріледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша заңды күшіне енбеген қаулы мен шешімге шағым жасауға:

1) өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адам;

2) жәбірленуші;

3) жеке тұлғаның заңды өкілдері;

4) заңды тұлғаның заңды өкілдері;

5) қорғаушы және өкіл;

6) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасауға уәкілетті лауазымды адам құқылы;

7) прокурор наразылық беруге құқылы.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша заңды күшіне енбеген қаулы мен шешімге:

1) судья шығарған – жоғары тұрған сотқа;

2) алқалы орган шығарған – алқалы органның орналасқан жері бойынша аудандық сотқа;

3) лауазымды адам шығарған – жоғары тұрған органға, жоғары тұрған лауазымды адамға не іс қаралатын жердегі аудандық сотқа шағым жасалуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулылар мен шешімдерді қайта қарау сатысының қорытындылары бойынша:

1) шешім (*заңды күшіне енбеген қаулылар мен шешімдер қайта қаралған жағдайда*);

2) қаулы (*заңды күшіне енген қаулылар мен шешімдер қайта қаралған жағдайда*) процесстік құжаттары шығарылады.

Әкімшілік жаза тағайындау туралы қаулыларды орындау

ҚР ӘҚБтК-нің 51-тарауы осы Кодексте көзделген әкімшілік жазаларды қандай уәкілетті органдар, қандай тәртіппен және қандай мерзімдерде орындайтыны айқындалған жазалардың жекелеген түрлерін орындау тәртібін реттейді.

Әкімшілік жазаны орындау сатысы, егер:

1) белгілі бір әрекеттер жасалса (мысалы, ескерту түрінде жаза тағайындау туралы қаулы немесе әкімшілік жауапкершілікке тартылған адамның айыппұлды ерікті түрде төлеуі және т.б.);

2) іс жүргізу құжаттары шығарылса (мысалы, сот приставының орындаушының айыппұл сомасын мәжбүрлеп өндіріп алудың аяқталуына байланысты атқарушылық іс жүргізуді тоқтату туралы қаулысы және т.б.) аяқталады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы уәкілетті органдар осы Кодексте белгіленген тәртіппен орындауға келтіреді.

Бір адамға қатысты бірнеше әкімшілік жазалар қолдану туралы қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама шығарылған жағдайда, әрбір қаулы, нұсқама дербес орындауға келтіріледі.

Тұлғаның әкімшілік жазадан жалтаруы, бұл жазаны заңнамаға сәйкес мәжбүрлеу тәртібімен орындауға әкеп соғады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы шығарған органға (лауазымды

адамға) немесе айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген органға осы қаулыны, нұсқаманы орындауға байланысты мәселелерді шешу және оның орындалуын бақылау жүктеледі.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың орындалуын кейінге қалдыру, мерзімін ұзарту, тоқтата тұру немесе тоқтату туралы, сондай-ақ кәметке толмаған адамға салынған айыппұлды оның ата-анасынан немесе оларды алмастыратын адамдардан өндіріп алу туралы мәселелерді қаулы шығарған, нұсқаманы ресімдеген судья, орган (лауазымды адам) тиісті мәселені шешу үшін негіз пайда болған күннен бастап үш күндік мерзімде қарайды.

Осы баптың екінші бөлігінде көрсетілген мәселелердің шешілуіне мүдделі тұлғаларға олардың қаралатын орны мен уақыты туралы хабарланады. Бұл ретте, мүдделі тұлғалардың дәлелсіз себептермен келмеуі тиісті мәселелерді шешу үшін кедергі болып табылмайды. Әкімшілік қамаққа алуды өтеуден жалтару туралы мәселені қарау кезінде әкімшілік қамаққа алынған адамның қатысуы міндетті болып табылады.

Осы баптың екінші бөлігінде көрсетілген мәселелер бойынша шешім қаулы түрінде қабылданады.

Қаулының көшірмесі өзіне қатысты қаулы шығарылған жеке тұлғаға немесе заңды тұлғаның өкіліне, сондай-ақ өзінің өтініші бойынша жәбірленушіге қолхатпен дереу тапсырылады. Аталған тұлғалар болмаған жағдайда қаулының көшірмесі ол шығарылған күннен бастап үш күн ішінде жіберіледі, бұл жөнінде істе тиісті жазба жүргізіледі.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушылардың құқықтық жағдайы.

Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам, жәбірленуші, жеке (заңды) тұлғаның заңды өкілдері, қорғаушы, куәгер, куә, маман, сарапшы, аудармашы, прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушылар болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның қатысуымен қаралады. Көрсетілген адам болмаған жағдайда іс тек істің қаралатын орны мен уақыты тиісті түрде хабарланғаны туралы деректер болған және одан істі қарауды кейінге қалдыру туралы өтініш түспегенде ғана қаралуы мүмкін.

Әкімшілік жауапкершілікке тартылған адам және куә іс жүргізуінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс болатын ішкі істер органының (лауазымды адамның) шақыруы бойынша келуден жалтарған жағдайда, олар ішкі істер органы (лауазымды адамы) ұйғарымының негізінде ішкі істер органының (полицияның) күштеп алып келуіне тартылуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жәбірленушінің қатысуымен қаралады. Ол болмаған жағдайда іс тек істің қаралатын орны мен уақыты тиісті түрде хабарланғаны туралы деректер болған және одан істі қарауды кейінге

қалдыру туралы өтініш түспеген жағдайларда ғана қаралуы мүмкін.

Жәбірленушіден куә ретінде жауап алынуы мүмкін. Егер жәбірленуші заңды тұлға болса, оның заңды өкілінен куә ретінде жауап алынуы мүмкін.

Кәмелетке толмаған не денсаулығына немесе психикалық жай-күйіне байланысты өз құқықтарын дербес жүзеге асыру мүмкіндігінен айырылған өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаның немесе жәбірленушінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды олардың заңды өкілдері жүзеге асырады.

Жеке тұлғаның ата-анасы, асырап алушылары, қорғаншылары, қамқоршылары және олардың қорғаншылығында немесе асырауында болатын өзге де адамдар заңды өкілдер болып танылады.

Жеке тұлғаның заңды өкілдері болып табылатын адамдардың туысқандық байланыстары немесе тиісті өкілеттігі Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген құжаттармен (жеке куәлігі, баланың тууы туралы куәлік, соттың бала асырап алу туралы шешімі, қорғаншылық пен қамқоршылық органының қорғаншы немесе қамқоршы ретінде тағайындау туралы шешімі) куәландырылады.

Он сегіз жасқа толмаған адам жасаған әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде оның заңды өкілінің қатысуы міндетті. Кәмелетке толмаған адамның заңды өкілі келуден жалтарған жағдайда оған қатысты ішкі істер органының (полицияның) күштеп алып келуі қолданылуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қорғаушының қатысуы мынадай жағдайларда міндетті болады:

- 1) әкімшілік жауапкершілікке тартылатын адам ол туралы өтініш жасаса;
- 2) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам денсаулығына байланысты немесе психикалық кемістіктері салдарынан өзінің қорғану құқығын дербес жүзеге асыра алмайтын болса;
- 3) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам іс жүргізіліп отырған тілді білмесе;
- 4) іс материалдарында әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамға медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шаралары тағайындалуы мүмкін деп пайымдауға мүмкіндік беретін деректер болса.

Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адам іс бойынша істің кез келген сәтінде қорғаушыдан бас тартуға құқылы, бұл оның өзін қорғауды дербес жүзеге асыра алатындығын білдіреді. Заң көмегіне төлем жасауға қаражатының болмауына байланысты қорғаушыдан бас тарту қабылданбайды. Бас тарту жазбаша түрде ресімделеді.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша куә ретінде осы іс үшін маңызы бар мән-жайларды білетін кез келген адам шақырылуы мүмкін.

Куә:

- 1) өзіне, жұбайына (зайыбына) немесе жақын туысқандарына қарсы айғақтар беруден бас тартуға;
- 2) өзі берген айғақтардың тиісті хаттамаға енгізілуінің дұрыстығы жөнінде мәлімдемелер мен ескертулер жасауға;
- 3) істі қарау кезінде ана тілінде сөйлеуге;

4) аудармашының тегін көмегін пайдалануға құқылы.

Куә әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға уәкілетті органға (лауазымды адамға) айғақтар беруден жалтарғаны немесе бас тартқаны, көрінеу жалған айғақтар бергені үшін әкімшілік жауаптылық туралы және сотта осы әрекеттерді жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілік туралы ескертіледі.

Он төрт жасқа дейінгі кәмелетке толмаған куәдан жауап алу кезінде педагогтың немесе психологтың қатысуы міндетті. Қажет болған жағдайда жауап алу мұндай куәның заңды өкілінің қатысуымен жүргізіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге маман ретінде қатысуға дәлелдемелерді жинауда, зерттеуде және бағалауда, сондай-ақ техникалық құралдарды пайдалануда жәрдем көрсету үшін қажетті арнаулы білімі мен дағдылары бар, істің қорытындысына мүдделі емес кез келген кәмелетке толған адам тағайындалуы мүмкін.

Сарапшы ретінде арнаулы ғылыми білімі бар, іске мүдделі емес адам шақырылуы мүмкін. Сараптама жасау тапсырылуы мүмкін адамға қойылатын өзге де талаптар Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленеді.

Сарапшы ретіндегі адам өзінің арнаулы білімінің шегінен шығатын мәселелер бойынша, сондай-ақ ұсынылған материалдар қорытынды беру үшін жеткіліксіз болса, қорытынды жасаудан бас тартуға, істің сараптамалық мәніне қатысты материалдарымен танысуға және өзіне қорытынды жасауға қажетті қосымша материалдарды ұсыну туралы өтініш жасауға құқылы.

4. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау нәтижелері бойынша қабылданатын шешімдер.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі, шағымды, наразылықты қарап, сот мынадай қаулылардың бірін шығарады:

- 1) әкімшілік жаза қолдану туралы;
- 2) іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы;
- 3) қаулыны, нұсқаманы – өзгеріссіз, ал шағымды, наразылықты қанағаттандырусыз қалдыру туралы;
- 4) қаулыны өзгерту туралы;
- 5) қаулының, нұсқаманың күшін жою және істі тоқтату туралы;
- 6) қаулының, нұсқаманың күшін жою және іс бойынша жаңа қаулы шығару туралы.

Қаулы заңды және негізді болуға тиіс.

Көлік құралының жүргізушісін жол жүрісі қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберген кезде жол жүрісі қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілген адамға беріледі.

Азаматтық және қызметтік қарудың иесін және (немесе) пайдаланушысын азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберу кезінде азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы

қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілетін адамға беріледі.

Қаулыда ҚР ӘҚБтК-нің 54-бабының негізінде құқық бұзушының мінез-құлқына ерекше талаптар белгіленуі мүмкін.

Іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы мынадай жағдайларда шығарылады:

1) ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабында көзделген іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар болған жағдайларда;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 742-бабында көзделген әкімшілік жауаптылыққа тартпауға мүмкіндік беретін мән-жайлар болған жағдайларда;

3) ҚР ӘҚБтК-нің 32-бабына сәйкес адамды тәртіптік жауапкершілікке тарту туралы мәселені шешу үшін іс материалдарын тиісті органдарға берген жағдайларда.

Істі, шағымды, наразылықты қарау нәтижелері бойынша шығарылған қаулы жазбаша ресімделеді және оған осындай қаулыны шығарған судья қол қояды не осындай қаулыны шығарған судьяның электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылған электрондық құжат нысанында ресімделеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Галузо В.Н., Волкова В.В., Хохалева Е.В. Административный процесс: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 127 с.
3. Жетписбаев Б.А. Производство по делам об административных правонарушениях. – Алматы, 2004.
4. Колоколов Н.А. Рассмотрение дел об административных правонарушениях. Практика судов общей юрисдикции: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 439 с.
5. Костенников М.В., Куракин А.В. Административная деятельность ОВД. Учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2014. – 521 с.

3-ТАҒЫРЫП. ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУДІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРАЛАРЫН ҚАБЫЛДАУ

Жоспары:

1. Полиция қызметкерлері қолданатын әкімшілік іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының сипаттамасы.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану кезіндегі полиция қызметкерлерінің іс-әрекеттері.

1. Полиция қызметкерлері қолданатын әкімшілік іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының сипаттамасы.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізуді қамтамасыз ету шаралары әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қозғау және қарау процесінде уәкілетті адамдар жүзеге асыратын іс жүргізу әрекеттері деп аталады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтың жолын кесу, оны жасауда күдікті адамды анықтау, әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жерде оны толтыру мүмкін болмаған жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы толтыру, істің уақытылы және дұрыс қаралуын және іс бойынша қабылданған қаулының орындалуын қамтамасыз ету, адамдардың өміріне немесе денсаулығына тікелей қатер төндіруді болғызбау мақсатында, аварияға немесе техногендік апаттарға қатер төндіруге уәкілетті лауазымды адам өз өкілеттіктері шегінде жеке тұлғаға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз етудің мынадай шараларын қолдануға құқылы:

№ р/с	жеке тұлғаға қатысты:	заңды тұлғаға қатысты
1.	әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалатын жерге жеткізу	заңды тұлғаға тиесілі үй-жайларды, аумақтарды, ол жердегі тауарларды, көлік құралдарын және өзге де мүлікті, сондай-ақ тиісті құжаттарды қарап-тексеру
2.	әкімшілік ұстап алу	заңды тұлғаға тиесілі құжаттарды алып қою
3.	күштеп әкелу	заңды тұлғаға тиесілі тауарларға, көлік құралдарына және өзге де мүлікке тыйым салу немесе алып қою
4.	жеке тексеру және жеке тұлғаның заттарын тексеру	ҚР ӘҚБтК-нің 48-бабының тәртібімен қызметті немесе оның жекелеген түрлерін тоқтата тұру не оған тыйым салу
5.	көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді жете тексеру	
6.	құжаттар мен заттарды алып қою	

7.	көлік құралын немесе шағын көлемді кемені жүргізуден шеттету және оның алкогольден, есірткіден, уытқұмарлықтан масаң күйін куәландыру	
8.	көлік құралын немесе шағын көлемді кемені ұстау, жеткізу және пайдалануға тыйым салу	
9.	қарап-тексеру	
10.	жеке тұлғаның алкогольден, есірткіден немесе уытқұмарлықтан масаң күйін медициналық куәландыру	
11.	ҚР ӘҚБтК-нің 48-бабының тәртібімен қызметті немесе оның жекелеген түрлерін тоқтата тұру не оған тыйым салу	

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шаралары іс бойынша іс жүргізу кезеңінде, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны орындау сатысында әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалғанға дейін (жеке басты жете тексеруден, жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеруден басқа) қолданылуы мүмкін.

ҚР ӘҚБтК-нің бірінші және екінші бөліктерінде аталған әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының әрқайсысы, егер бұл қажеттіліктен туындаса, жеке немесе басқа шаралармен бір мезгілде қолданылуы мүмкін.

Лауазымды адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын заңсыз қолданудан келтірілген зиян үшін жауапты болады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының қолданылуына ҚР ӘҚБтК-нің 44-тарауында көзделген тәртіппен шағым жасалуы мүмкін.

Жеке тұлғаның немесе заңды тұлға өкілінің талап етуі бойынша оған тиісті хаттамалардың және өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шаралары қолданылған тұлғаның құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз етуге қажетті өзге де материалдардың көшірмелері дереу табысталады².

Құқық бұзушылықтың жолын кесу, құқық бұзушының жеке басын анықтау, сондай-ақ хаттаманың жасалуы міндетті болып, оларды әкімшілік құқық бұзушылық анықталған жерде жасау мүмкін болмаған кезде, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасау не қорғау нұсқамасын шығару мақсатында жеке тұлғаны, заңды тұлғаның өкілін, лауазымды адамды жеткізу, мәжбүрлеп келтіруді жүзеге асыру (ҚР ӘҚБтК-нің 786-бабының 1-бөлігі).

² статья 785 КоАП РК.

Басқаша айтқанда, жеткізу әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы жасау үшін ғана қолданылатын, оны орнында жасау мүмкін болмаған жағдайда қолданылатын мәжбүрлеу сипатындағы қозғалыс болып табылады. Сонымен бірге әкімшілік жеткізу әкімшілік құқық бұзушылықтың жолын кесу; құқық бұзушының жеке басын анықтау; әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі уақытылы және дұрыс қарауды қамтамасыз ету; іс бойынша қабылданған қаулының орындалуын қамтамасыз ету мақсаттарына да қол жеткізуге ықпал етуі мүмкін.

ҚР ӘҚБтК-нің 786-бабына сәйкес жеткізу әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаларға ғана қолданылады. Егер осы адамның өзімен бірге оның жеке басын куәландыратын және тұратын немесе болатын жерін көрсететін құжаттары болса, егер осы адам алкогольдік масаң күйде болмаса және өзінің құқығын пайдалана отырып болған жағдайға түсініктеме бере алса, жеткізуге негіз жоқ. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама ол анықталған жерде дереу жасалады (ҚР ӘҚБтК-нің 806-бабы 1-бөлігі).

Жеткізу мерзімі туралы мәселені де қозғаған жөн. ҚР ӘҚБтК-нің 786-бабы 3-бөлігіне сәйкес жеткізу мүмкіндігінше қысқа мерзімде жүргізілуге тиіс. Заң шығарушы бұл «мүмкіндігінше қысқа мерзім» қандай болуы керек екенін анықтамайды. Жеткізудің қандай да бір нақты мерзімін бекіту қазіргі уақытта мүмкін емес болып көрінеді, өйткені нақты жағдайларда жеткізу ұзақтығы еңсеру қажет бағыттардың әртүрлі ұзақтығына, көлік құралдарының болуына немесе болмауына, ауа райы жағдайларына және т.б. байланысты айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін.

Жеткізу туралы хаттама жасалады не әкімшілік құқық бұзушылық немесе әкімшілік ұстап алу туралы хаттамаға тиісті жазба жазылады.

Жеткізу туралы хаттамада:

- хаттаманың жасалған күні мен орны;
- хаттама жасаған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;
- жеткізілген тұлға туралы мәліметтер;
- жеткізу уақыты, орны және себептері көрсетілуі тиіс;
- хаттамаға оны жасаған лауазымды адам және жеткізілген адам қол қояды. Жеткізу туралы хаттаманың көшірмесі жеткізілген адамға тапсырылады.

Жеткізу фактісін бекітудің негізгі нұсқалары:

- 1) жеткізу туралы хаттама жасау;
- 2) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаға жазба;
- 3) әкімшілік ұстап алу туралы хаттамаға жазба (егер жүргізілген болса)

болып табылады.

Көрсетілген құжаттарда осы шараны қолдану себептері міндетті түрде көрсетілуге тиіс.

ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабы 4-бөлігіне сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттама жасалған кезден бастап қозғалған болып есептелетіндіктен, сол кезден бастап жеткізілген адам ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы 1-бөлігінде көзделген құқықтарды пайдалана бастайды, атап айтқанда: хаттамамен және істің басқа да материалдарымен

танысуға, түсініктемелер беруге, дәлелдемелер ұсынуға, өтінішхаттар мен қарсылық білдірулерді мәлімдеуге, қорғаушының заң көмегін пайдалануға, іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының қолданылуына шағым жасауға құқылы.

Жеткізу фактісі бойынша міндетті түрде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалуға тиіс, онда құқық бұзушылық оқиғасы мен құрамы көрсетіледі. Олай болмаған жағдайда, лауазымды адамның әрекеті заңсыз болады және оның заңсыз әрекеттеріне шағымданғаннан кейін ол заңмен белгіленген жауапкершілікке тартылуы мүмкін.

Құқық бұзушыларды жеткізу үшін, егер бұл құқық бұзушылықтың жолын кесу, құқық бұзушының жеке басын анықтау, сондай-ақ егер хаттама жасау «Құқық қорғау қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңының 60-бабы 1-бөлігінің 7-тармағына сәйкес міндетті болып табылса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы жасау мақсатында қажет болса, қызметкердің арнайы құралдар мен дене күшін қолдануға құқығы бар. Бірақ атыс қаруын және өзге де қаруды, арнайы құралдарды, дене күшін қолдануды кешіктіру азаматтардың, қызметкерлердің өмірі мен денсаулығына тікелей қауіп төндіретін, өзге де ауыр салдарларға әкеп соқтыруы мүмкін болатын немесе қалыптасқан жағдайда мұндай ескерту орынсыз немесе мүмкін емес болып табылатын жағдайларды қоспағанда, атыс қаруын және өзге де қаруды, арнайы құралдарды, дене күшін қолдану ниеті туралы ескертуге, бұл ретте оларды қолдану көзделіп отырған адамдарға өзінің талаптарын орындау үшін жеткілікті уақыт беруге міндетті («Құқық қорғау қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңының 62-бабы 4-бөлігінің 1-тармағы).

Айналадағылардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін шабуыл, топтасқан шабуыл жасаған не қарулы қарсылық көрсеткен жағдайларды қоспағанда, әйелдерге, мүгедектік белгілері анық білініп тұрған адамдарға және жас балаларға қатысты арнаулы құралдар мен жауынгерлік күрес тәсілдерін қолдануға тыйым салынады (60-баптың 2-бөлігі).

Қызметкерлердің арнайы құралдар мен дене күшін өкілеттіктерін асыра пайдалана отырып қолдануы заңда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

Әкімшілік ұстап алу, яғни құқық бұзушылықтың жолын кесу немесе іс жүргізуді қамтамасыз ету мақсатында жеке тұлғаның, заңды тұлға өкілінің, лауазымды адамның жеке бас бостандығын қысқа мерзімге шектеу (ҚР ӘҚБтК-нің 787-бабы).

ҚР ӘҚБтК-нің 789-бабына сәйкес әкімшілік ұстап алу ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көрсетілген мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті уақыт ішінде жүзеге асырылады және 3 сағаттан ұзақ болмауы, 2-бөлікке сәйкес 48 сағаттан, 3-бөлікке сәйкес 24 сағаттан ұзақ болмауы керек.

Ұстап алу уақыты ұстап алынған адамға қандай да бір процестік мәртебе берілуіне немесе өзге де формальды рәсімдердің орындалуына қарамастан, ұстап алынған адамның бас бостандығын шектеу нақты болған сағатқа дейінгі дәлдікпен есептеледі. Бұл сәт әкімшілік ұстау туралы хаттамада жазылуы керек.

Әкімшілік ұстап алуды қолдану кезінде хаттама жасалады. Оған

қойылатын талаптар ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабында айқындалған. ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабы 1-бөлігіне сәйкес хаттамада:

- жасалған күні;
- жасалған уақыты (минутына дейінгі дәлдікпен);
- жасалған орны;
- хаттама жасаған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;
- ұстап алынған адамның жеке басы туралы мәліметтер;
- ұстап алынған уақыты;
- ұстап алу орны;
- ұстау негіздері көрсетіледі.

Әкімшілік ұстап алу туралы хаттамаға оны жасаған лауазымды адам мен ұстап алынған тұлға қол қояды. Ұстап алынған адам хаттамаға қол қоюдан бас тартқан жағдайда, бұл жөнінде әкімшілік ұстап алу туралы хаттамаға тиісті жазба жасалады. Әкімшілік ұстап алу туралы хаттаманың көшірмесі әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін ұстап алынған адамға табысталады.

ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабы 2-бөлігіне сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін ұстап алынған адамның өтінуі бойынша оның қайда екендігі туралы туыстары, жұмыс немесе оқу орнының әкімшілігі, сондай-ақ қорғаушысы дереу хабардар етіледі. Кәмелетке толмаған адамның ұстап алынуы туралы, оның ата-анасын немесе оларды алмастыратын адамдарды, ұстап алу туралы хабарландыру кәмелетке толмағанның өзінің бұл туралы өтінішінің болуына қарамастан міндетті түрде жүргізіледі. Оның үстіне, кәмелетке толмаған адамның ата-анасын немесе өзге де заңды өкілдерін хабардар ету, егер ол оларға құқық бұзушылық жасаған жағдайда ұсталғаны туралы хабарламауды өтінсе де, жүзеге асырылуға тиіс. Кәмелетке толмаған адамның ата-анасын немесе өзге де заңды өкілдерін хабардар ету кез келген жағдайда, оның ішінде, егер ұстап алу кезеңінде оларды хабардар ету мүмкін болмаса, ұстап алу мерзімі өткеннен кейін де жүргізілуге тиіс.

Ұстап алынған адамға ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабы 4-бөлігіне сәйкес оның құқықтары мен міндеттері түсіндіріледі, бұл туралы хаттамаға тиісті жазба жасалады. Ұстап алынған адамға оның құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудегі елеулі бұзушылық болып табылады және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жауаптылыққа әкеп соғады (ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабы 5-бөлігі).

ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабы 4-бөлігіне сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттама жасалған кезден бастап әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған болып есептелетіндіктен, осы кезден бастап адам ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы 1-бөлігінде көзделген құқықтарды пайдаланады.

Әскери қызметшіні немесе әскери жиындарға шақырылған азаматты әкімшілік ұстап алу туралы (ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабы 3-бөлігі) ұстап алынған адам олардың құзыреттері шегінде әскери жиындарды (әскери қызметті) өткеретін әскери комендатура немесе әскери бөлім дереу хабардар етіледі, бұл ретте әкімшілік ұстап алу туралы хаттама және әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалады. Әскери қызметші іс материалдарымен бірге әскери

комендатураның немесе әскери бөлімнің өкілдеріне беріледі, өйткені «Әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 16 ақпандағы № 561-IV Заңының 54-бабына сәйкес әскери қызметті өткеру немесе әскери жиындарда болу кезінде жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтар үшін жоғарыда аталған адамдар Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 5 шілдедегі № 364 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының тәртіптік жарғысы негізінде тәртіптік жауаптылықта болады.

Дипломатиялық иммунитетті пайдаланбайтын шетелдік азаматтар және азаматтығы жоқ адамдар құқық бұзушылық жасаған жағдайда жалпы негіздерде әкімшілік ұстап алуға тартылуы мүмкін.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 9 сәуірдегі «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы» № 1 Нормативтік қаулысының 4-тармағына сәйкес алып келу (күштеп әкелу) – өзіне қатысты әкімшілік іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке адамды немесе заңды тұлғаның өкілін, әкімшілік жауапқа тартылып отырған кәмелетке толмағанның заңды өкілін, осы адамдар судьяның немесе органның (лауазымды адамның) шақыртуы бойынша келуден жалтарған жағдайда оларды әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарап жатқан сотқа немесе органға мәжбүрлеп алып келуді білдіреді.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарайтын судьяның, органның (лауазымды адамның) ұйғарымы күштеп әкелуге негіз болып табылады.

Күштеп әкелуді лауазымды адамдардың ауызша нұсқауы бойынша, күштеп әкелу туралы анықтамалардың тиісті түрде расталмаған көшірмелері, сондай-ақ факсимильді байланыс арқылы берілген күштеп әкелу туралы анықтамалардың көшірмелері негізінде жүзеге асыруға жол берілмейді.

Күштеп әкелуге жататын адам нақты орналасқан жерге келгеннен кейін полиция қызметкері оның жеке басын құжаттар бойынша анықтайды, оған қолын қойғызып, күштеп әкелу туралы ұйғарымды жариялайды.

Күштеп әкелуге жататын адам қол қоюдан бас тартқан жағдайда күштеп әкелуді орындайтын ПО қызметкері күштеп әкелу туралы ұйғарымға тиісті жазба жазады.

Полиция қызметкері күштеп әкелуді жүзеге асыру кезінде:

1. күштеп әкелуге жататын адам тарапынан құқыққа қарсы іс-әрекеттерді болғызбау;
2. оның әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарайтын сотқа немесе органға келуден жалтару мүмкіндігін болдырмау;
3. өзіне-өзі немесе басқаларға зиян келтіру мүмкіндігін болдырмау мақсатында қырағылық танытуға тиіс.

Күштеп әкелуге жататын адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін қорлайтын іс-әрекеттерге жол беруге үзілді-кесілді тыйым салынады.

Күштеп әкелуді орындауға кедергі келтіретін мән-жайлар (ауруы, дүлей апат, оларға күтім жасауды біреуге тапсыру мүмкін болмаған кезде жас балалардың болуы және т.б.) туралы полиция қызметкері бұл жөнінде сотқа

немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарайтын органға жазбаша баянатпен хабарлайды. Баянатқа көрсетілген мән-жайларды растайтын құжаттардың көшірмелері қоса беріледі.

ҚР ӘҚБтК-нің 791-бабы 1-бөлігіне сәйкес, жеке басты жете тексеру – құқық бұзушылықтарды анықтау және алдын алу, әкімшілік құқық бұзушылықты жасау құралы не оның нысанасы болған құжаттарды, заттарды және басқа да нәрселерді табу және алып қою мақсатында адамның денесін және оның киімін мәжбүрлеп зерттеп-қарау.

ҚР ӘҚБтК-нің 791-бабы 2-бөлігіне сәйкес жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеру – жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын құрылымдық тұтастығын бұзбай зерттеп-қарау.

Жете тексеру кезінде заңдылықты сақтаудың кепілі – екі куәгердің міндетті болуы туралы талап. Куәгерлер болмаған кезде жеке басты жете тексеруге және заттарды жете тексеруге жеке адамның жанында айналасындағылардың өмірі мен денсаулығына зиян келтіру үшін пайдаланылуы мүмкін қару немесе өзге де заттар бар деп пайымдауға жеткілікті негіздер болған жағдайларда ғана жол беріледі, жеке басты жете тексеру, заттарды жете тексеру бұл туралы прокурорға жиырма төрт сағат ішінде хабарлай отырып, куәгерлерсіз жүргізілуі мүмкін.

Жеке басты тексеріп-қарауды тексеріп қаралушымен жынысы бірдей адам және жынысы осындай екі куәгердің қатысуымен жүргізіледі.

Жеке басты жете тексеру және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеру әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу кезеңінде ғана жүргізілуі мүмкін. Адамның әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны жеке басты тексеруді және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеруді жүргізуге негіз болып табылады.

Жеке басты жете тексеруді жүргізгенге дейін полиция қызметкері жете тексеруге жататын адамды ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабына сәйкес оның құқықтарымен таныстыруға және жете тексеруге жататын адамға оның жеке басын растайтын құжаттарды, сондай-ақ басқа да заттар мен нәрселерді көрсетуді ұсынуға міндетті.

Жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын (қол жүгін, бағажын, аң және балық аулау құралдарын, олжалаған өнімі мен өзге де нәрселерді) тексеріп-қарау осы заттардың меншік иесі немесе иелігіндегі тұлғаның қатысуымен және екі куәгердің қатысуымен жүргізіледі.

Жеке басты жете тексеруді және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеруді (жетуге қиын жерде, тәуліктің түнгі уақытында, төтенше жағдайда немесе соғыс жағдайында) жүргізуге куәгерлердің қатысуы шын мәнінде мүмкін болмаған кезде, оның барысын және нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары міндетті түрде қолданыла отырып, куәгерлердің қатысуынсыз жүргізілуі мүмкін.

Жеке басты жете тексеру, жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеру туралы хаттама жасалады.

Хаттамада:

- оның жасалған күні;

- жасалған уақыты;
- жасалған орны;
- хаттаманы жасаған адамның лауазымы, тегі мен аты-жөні;
- жеке басы тексеріп қаралған адам;
- заттардың түрі, саны, өзге де сәйкестендіру белгілері;
- қарудың түрпаты, маркасы, моделі, калибрі, сериясы, нөмірі, белгілері;
- оқ-дәрілердің, арнаулы жедел-іздігіру іс-шараларын жүргізуге арналған арнайы техникалық құралдардың және ақпаратты қорғаудың криптографиялық құралдарының саны және түрі туралы мәліметтер көрсетіледі.

Жеке басты жете тексеру, заттарды жете тексеру хаттамасына оны жасаған лауазымды адам, жеке басы жете тексерілген адам, жете тексерілген заттар иесі, куәгерлер қол қояды. Жеке басы жете тексерілген адам, жете тексерілген заттардың иесі хаттамаға қол қоюдан бас тартқан жағдайда, хаттамаға тиісті жазба жасалады.

Барлық алып қойылатын заттар мен нәрселер, оның ішінде ақша қаражаты (ақша сомасы мен номиналдары) жеке басын жете тексеру және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеру хаттамасына енгізілуге тиіс.

Қажет болған жағдайларда фото– және кинотүсірілім, бейнежазба жүргізіледі, құжаттарды тіркеудің белгіленген өзге де тәсілдері қолданылады, бұл туралы жеке басты жете тексеру хаттамасында тиісті жазба жасалады.

Әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралдары немесе заттары болып табылған нәрселер және әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша дәлелдемелік маңызы бар құжаттар, жеке басты жете тексеруді, жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын қарап тексеруді жүзеге асыру кезінде табылған құжаттар ҚР ӘҚБтК-нің 795-бабына сәйкес алып қоюға жатады.

Көлік құралын, шағын көлемді кемені жете тексеру, яғни көлік құралын, шағын көлемді кемені олардың құрылымдық тұтастығын бұзбай жүргізілетін зерттеп-қарау құқық бұзушылық жасау құралдарын не әкімшілік құқық бұзушылық заттарын табу және алып қою мақсатында жүзеге асырылады.

Көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді тексеріп қарауды екі куәгердің қатысуымен ҚР ӘҚБтК-нің 787-бабында санамаланған, осыған уәкілеттік берілген лауазымды адамдар жүргізеді.

Айрықша жағдайларда жете тексеру куәгерлердің қатысуынсыз, бірақ бұл ретте оның барысы мен нәтижелерін тіркеп тұратын техникалық құралдарды қолдана отырып жүргізуге жол беріледі. Айрықша жағдайларға жергілікті жердің қолжетімділігі, тиісті қатынас құралдарының болмауы, куәгерлер ретінде жеке тұлғаларды тарту үшін мүмкіндік болмайтын басқа да объективті себептер жатады.

№ р/с	Көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді жете тексеру үшін негіздер
1.	Көлік құралында, шағын көлемді кемеді әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралдары не нәрселер бар деп есептеуге жеткілікті негіздердің болуы

2.	Алкогольден, есірткіден, уытқұмарлықтан масаң күйдегі жүргізушінің көлік құралын басқаруы, егер жүргізуші уәкілетті лауазымды адамдардың заңды талаптарына бағынбаса
3.	Уәкілетті лауазымды адамдардың іздеудегі көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді ұстап алу жөніндегі іс-шараларды жүргізуі
4.	Егер көлік құралымен, шағын көлемді кемемен тасымалданатын жүк ұсынылған құжаттарға сәйкес келмейді деп есептеуге жеткілікті негіздер болса
5.	Көлік құралының, шағын көлемді кемеменің тораптар мен агрегаттарын ұсынылған құжаттарға сәйкес деректермен салыстыруды жүргізу қажеттігінің болуы
6.	Көлік құралының, шағын көлемді кемеменің пайдалануға тыйым салынған ақауы болуының анықталуы
7.	Көлік құралын ұстап алу, оны пайдалануға тыйым салу

Көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді жете тексеру, оларды иеленуші тұлғалардың не оның өкілінің немесе көлік құралын, шағын көлемді кемемені заңды негізде басқаратын тұлғаның қатысуымен жүргізіледі. Кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларда, оларға аталған тұлғалардың қатысуынсыз жете тексеру жүргізілуі мүмкін.

Көлік құралдары мен шағын көлемді кемелерді жете тексеру кезінде анықталған заттарды тіркеу мақсатында қажет болған жағдайларда фото-, кинотүсірілім, бейнежазба жүргізіледі.

Көлік құралына, шағын көлемді кемеге жете тексеруді жүзеге асыру фактісі және оның нәтижелері міндетті түрде хаттамаға тіркеледі. Бұл хаттаманың көшірмесі жете тексеру жүргізілген көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді иеленуші тұлғаға не оның өкіліне немесе көлік құралын, шағын көлемді кемемені заңды негізде басқаратын тұлғаға табысталады. Құжаттар мен заттарды алып қою – жеке немесе заңды тұлғаны осы құжаттар мен заттарды пайдалану және оларға билік ету мүмкіндігінен мәжбүрлеп айырудан тұратын әкімшілік-құқықтық ықпал ету шарасы.

ҚР ӘҚБтК-нің 795-бабына сәйкес құқық бұзушылықтың құралы не нысанасы болып табылатын құжаттар мен заттарды алып қоюға не ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану кезінде іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз етудің тиісті шараларын қолдануға уәкілеттік берілген лауазымды адамдар екі куәгердің қатысуымен жүзеге асырады.

Құжаттар мен заттарды алып қою әкімшілік құқық бұзушылықтың жолын кесу және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі уақытылы және дұрыс қарауды, іс бойынша қабылданған қаулыны орындауды қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады. Кейбір жағдайларда құжаттарды алып қою заңсыз әрекетті жасаған адамның жеке басын анықтау үшін қажет.

Сақтау:

Алынған заттар мен құжаттар (әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қаралғанға дейін)	тиісті мемлекеттік орган айқындайтын тәртіппен алып қоюды жүргізген лауазымды адам айқындайтын орындарда
--	--

Алып қойылған атыс қаруы және өзге де қару, сондай-ақ оқ-дәрілер, арнайы техникалық құралдар	Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі айқындайтын тәртіппен
--	--

Шығарылған қаулыға сәйкес іс қаралғаннан кейін алып қойылған құжаттар мен заттар:

1. иесіне қайтарылады;
2. тәркіленеді;
3. іске асырылады;
4. сақталады;
5. жойылады.

Жол жүрісі саласындағы әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша алып қойылған құжаттар мен заттар іс бойынша қабылданған қаулы орындалғанға дейін сақталады.

Көлік құралын басқару құқығына жүргізуші куәлігі санкциясы көлік құралын басқару құқығынан айыруды көздейтін әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жағдайларда ғана алып қойылады. Қалған барлық жағдайларда жүргізуші куәлігі әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалғаннан кейін дереу иесіне қайтарылады.

Сонымен бірге уәкілетті лауазымды адам жүргізуші куәлігін немесе жүргізушіні жол жүрісі қағидаларын білуін тексеруге жіберген жағдайларда жүргізуші куәлігінің орнына көлік құралын жүргізу құқығына берілген куәлікті алып қоюға құқылы. Алып қойылған құжаттар емтихан тапсырған жағдайда жүргізушіге қайтарылады.

Жүргізуші емтиханға жіберу туралы қаулыны алған күннен бастап екі ай ішінде жол жүрісі қағидаларын білуін тексеруге арналған емтихан тапсырмаған жағдайда, қаулы шығарған лауазымды адам Қазақстан Республикасының жол жүрісі қауіпсіздігі саласындағы заңнамасында көзделген шараларды қолданады.

Көлік құралдарының мемлекеттік нөмірлері екі куәгердің және (немесе) көлік құралы иесінің қатысуымен алып қойылады.

Мемлекеттік нөмірлерді алып қою кезінде лауазымды адам міндетті түрде көлік құралының иесіне алып қоюдың жүргізілуінің негізін түсіндіретінін білу қажет.

ҚР ӘҚБтК-де көзделмеген мақсаттарда заттар мен құжаттарды алып қою заңнамада көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Заттар мен құжаттарды алып қою туралы хаттама жасалады. Хаттаманың көшірмесі өзіне қатысты іс жүргізіліп жатқан адамға немесе оның өкіліне табыс етіледі.

Жүргізушілер мен кеме жүргізушілерін көлік құралын немесе шағын көлемді кемеіні жүргізуден шеттету және олардың масаң күйін куәландыру аталған адамдар масаң күйде деп пайымдауға жеткілікті негіздер болған кезде жүргізіледі.

Көлік құралының жүргізушісін масаң күйде деп пайымдауға жеткілікті негіздер:

- ауыздан алкоголь иісінің шығуы;
- тұрған тұрысының тұрақсыздығы;
- тілінің бұралуы;
- бет терісінің түсінің күрт өзгеруі;
- жағдайға сәйкес келмейтін мінез-құлықтың бір немесе бірнеше белгілерінің болуы болып табылады.

№ р/с	Шеттетуді жүзеге асыратын лауазымды адамдар	Ескертпе
1.	әскери полиция қызметкерлері	Ұлттық қауіпсіздік органдарының, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, ҚР басқа да әскерлері мен әскери құралымдары және көліктік бақылау органдарының көлік құралын басқаратын адам құқық бұзушылықтар жасаған жағдайларда
2.	полиция қызметкерлері	жүргізушінің масаң күйінде болуының қалған барлық жағдайларында

Жүргізушінің, кеме жүргізушісінің масаң күйін куәландыру уәкілетті лауазымды адамдардың жазбаша жолдамасы бойынша жүргізіледі.

Мас күйін куәландыруға жіберу және оның нәтижелерін ресімдеу «Мас күйін куәландыруға жіберу, мас күйін куәландыру және оның нәтижелерін ресімдеу ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 4 маусымдағы № 528 қаулысына сәйкес жүргізіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада мас күйін куәландырудан өткізу үшін көлік құралын, кемені, оның ішінде шағын көлемді кемені басқарудан шеттетілген күн, уақыт, орын, негіздер көрсетіледі. Хаттаманың көшірмесі өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамға не оның заңды өкіліне табысталады.

Міндетті түрде тиісті хаттамаға мас күйін куәландыру актісі қоса беріледі.

Көлік құралын немесе шағын көлемді кемені ұстап алу, жеткізу және пайдалануға тыйым салу.

№ р/с	Көлік құралын немесе шағын көлемді кемені ұстап алу, жеткізу және пайдалануға тыйым салу көзделетін ҚР ӘҚБтК-нің баптары	Жүзеге асыру тәртібі, мерзімі
1.	367, 368, 370, 372, 381, 382, 383, 392, 393, 394, 395, 396, 506, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 571, 572, 573, 574, 575, 581, 582, 586, 589, 590 (екінші, үшінші және төртінші бөліктер), 593 (екінші, үшінші, төртінші, бесінші, алтыншы және жетінші бөліктер), 597 (үшінші, төртінші бөліктер), 612 (бірінші, екінші, төртінші, бесінші	Уақытша сақтау үшін оларды арнайы алаңдарға, тұрақтарға немесе стационарлық көліктік бақылау бекетіне іргелес жатқан алаңдарға, оның ішінде басқа көлік құралын (эвакуаторды), кемені немесе шағын көлемді кемені пайдалана отырып жеткізу арқылы. Ұстау себептері жойылғанға дейін

	бөліктер), 613 (екінші бөлік), 654 (590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 606, 607, 609, 610, 611, 612, 613-баптарда көзделген құқық бұзушылықтар бөлігінде)	
2.	573, 575, 593 (екінші, үшінші, төртінші және бесінші бөліктер)	Уақытша сақтау үшін оларды арнайы алаңдарға, тұрақтарға немесе стационарлық көліктік бақылау бекетіне іргелес жатқан алаңдарға, оның ішінде басқа көлік құралын (эвакуаторды) пайдалана отырып жеткізу арқылы. Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы орындалғанға дейін
3.	590 (бірінші, бесінші, алтыншы, жетінші, сегізінші, тоғызыншы және оныншы бөліктер), 597 (бірінші және екінші бөліктер), 610, 611	Мемлекеттік тіркеу нөмірі белгілерін алып қою арқылы. Көлік құралын пайдалануға тыйым салу себептері жойылғанға дейін

Сонымен бірге уәкілетті лауазымды адамдар көлік құралын уақытша сақтау үшін арнаулы алаңдарға, тұрақтарға немесе стационарлық көліктік бақылау бекетіне іргелес жатқан алаңдарға жеткізуге (эвакуациялауға) көлік құралы жүргізушісі тоқтау немесе тоқтап тұру қағидаларын бұзған және өздері сол жерде болмаған жағдайларда, сондай-ақ жүргізушілердің қайда екенін анықтау мүмкін болмаса, олар жолда қараусыз қалдырған көлік құралдарына қатысты да қолдануға құқылы.

Көлік құралын немесе шағын көлемді кемені ұстап алуды, жеткізуді және пайдалануға тыйым салуды жүзеге асыруға уәкілетті лауазымды адамдар:

- 1) ішкі істер органдарының қызметкерлері;
- 2) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасын күзету және қорғау кезінде Ұлттық қауіпсіздік комитеті Шекара қызметінің қызметкерлері;
- 3) әскери полиция қызметкерлері (Қазақстан Республикасы ұлттық қауіпсіздік органдарының, Қарулы Күштерінің, Қазақстан Республикасының басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының көлік құралын басқаратын адам әкімшілік құқық бұзушылық жасаған кезде);
- 4) көліктік бақылау органдарының қызметкерлері (өз өкілеттіктері шегінде);
- 5) орман және аңшылық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, балық қорғау органдарының лауазымды адамдары (орман, балық, аңшылық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар саласындағы заңнаманы бұзған кезде);
- б) мемлекеттік кіріс органдарының лауазымды адамдары (өз өкілеттіктері шегінде).

Көлік құралын немесе шағын көлемді кемені ұстап алу, жеткізу және пайдалануға тыйым салу туралы белгіленген нысандағы акт жасалады және ол әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаға қоса тіркеледі.

Ұстап алынған көлік құралын, шағын көлемді кемені сақтау жергілікті атқарушы органдардың шешімі бойынша құрылатын және коммуналдық

меншік болып табылатын арнаулы алаңдарда немесе тұрақтарда жүзеге асырылады. Ұстап алынған көлік құралын кез келген басқа жабдықталмаған алаңдарда немесе тұрақтарда сақтауға тыйым салынады.

Қарап-тексеру, яғни көлік құралын, сол жерді, нәрселерді, Қазақстан Республикасының аумағына импортталған тауарларды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының аумағы арқылы өткізілетін құжаттарды, тірі адамдарды көріп зерттеу әкімшілік құқық бұзушылық іздерін, өзге де материалдық объектілерді, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы жасау үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау мақсатында жүргізіледі.

Ол қажеттілік туындаған кезде дереу жасалады.

№ р/с	Қарап-тексеру түрлері	Жүргізу қағидалары
1.	Тірі адамдарды қарап-тексеру	Тексеріп қаралушымен жынысы бірдей адам және жынысы осындай екі куәгердің қатысуымен жүргізіледі
2.	Тірі адамның өзімен бірге алып жүрген заттарын қарап-тексеру	Олардың құрылымдық тұтастығын бұзбай, осы заттарды меншіктенуші немесе иеленуші тұлғаның қатысуымен және екі куәгердің қатысуымен жүргізіледі. Тірі адамның қолында айналасындағылардың өмірі мен денсаулығына зиян келтіру үшін пайдаланылуы мүмкін қару немесе өзге де заттар бар деуге негіздер болған ерекше жағдайларда қарап-тексеру 24 сағат ішінде прокурорға бұл жөнінде хабарланып, куәгерлерсіз жүргізілуі мүмкін.
3.	Жергілікті жерді, заттарды, құжаттарды (жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын қоспағанда) қарап-тексеру	Куәгерлердің қатысуымен жүргізіледі. Тиісті қатынас құралдары болмаған кезде немесе басқа да объективті себептерге байланысты жеке тұлғаларды куәгер ретінде тартуға мүмкіндік болмаған кезде, бірақ оның барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары қолданыла отырып, қол жеткізу қиын жерде куәгерлердің қатысуынсыз жүргізіледі.
4.	Табылған іздерді және өзге де материалдық объектілерді қарап-тексеру	Әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жерде жүзеге асырылады. Қосымша уақыт талап етілген не табылған жерде қарап-тексеру едәуір қиын болған жағдайларда, объектілер алып қойылуы және буып-түйілген, мөрленген түрде, бүлінбей, қарап-тексеруге ыңғайлы басқа орынға жеткізілуі мүмкін.

Қажет болған жағдайларда қарап-тексеру кезінде:

1. өлшеу жүргізіледі;

2. қарап-тексерілетін объектілердің жоспарлары мен схемалары жасалады;

3. суретке түсіру және басқа құралдармен түсіру жүргізіледі.

Қажет болған кезде, сондай-ақ қарап-тексеруге қатысушылардың талап етуі бойынша хаттама жасалады. Қарап-тексеру хаттамасының көшірмесі өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамға не оның өкіліне табысталады.

Жеке тұлғаның алкогольдік, есірткілік немесе уытқұмарлық масаң күйін медициналық куәландыру «ҚР халқына психикалық денсаулық саласында

медициналық-әлеуметтік көмек көрсетуді ұйымдастыру стандартын бекіту туралы» ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 30 қарашадағы № 224/2020 бұйрығы негізінде жүргізіледі.

Медициналық куәландыру міндетті түрде медициналық куәландыру қорытындысы түрінде ресімделеді.

Көлік құралын басқарушы тұлға медициналық куәландырудан өтуден жалтарған жағдайларда, оған қатысты ҚР ӘҚБтК-нің 613-бабы 4-бөлігі бойынша әкімшілік іс жүргізу қозғалады.

Барлық жағдайларда куәландыруды жүргізетін дәрігерге полиция қызметкерлері куәландырудың қажеттілігін тудырған себептерді және оның мақсаттарын хабарлауы тиіс.

Полиция қызметкерлері медициналық куәландыруға жататын адамдарды куәландыру жүргізілетін жерге жол-көлік оқиғасы болған немесе масаң күй белгілері анықталған кезден бастап екі сағаттан кешіктірмей жеткізуге тиіс.

Куәландырылушыны жеткізген лауазымды адам оның жеке басын анықтауға шаралар қолдануға міндетті (жеке басын анықтау мүмкін болмаған жағдайда куәландырылушыны суретке түсіруге жол беріледі). Дәрігер куәландырылушының құжаттарымен (төлқұжат, жеке куәлік, жүргізуші куәлігі және басқалар) танысып, оның жеке басына көз жеткізуге міндетті. Құжаттардың болмауы куәландыруды жүргізбеуге негіз болмайды. Мұндай құжаттар болмаған кезде медициналық куәландыру қорытындысында тексерілушінің белгілері және куәландырылушының жеке басы туралы деректер оның сөздерінен жазылғандығы көрсетіледі. Қажет болған кезде куәландырылушы туралы мәліметтер ішкі істер органдарында нақтыланады және медициналық ұйымға хабарланады.

Медициналық куәландыру негізінде қорытынды жасалады, онда куәландырылушының тексеру кезіндегі жай-күйі нақты сипатталуы тиіс.

Дәрігер (фельдшер) қорытындыны жасау кезінде қолда бар клиникалық және (қажет болған жағдайда) зертханалық деректер негізінде мынадай жай-күйлердің бірін белгілеуге тиіс:

1) мас емес;

2) психикаға белсенді әсер ететін заттарды (қандай да бір) тұтыну фактісі анықталды, масаң күйде болу белгілері анықталмады;

3) дәрежесі бойынша алкогольдік масаң күйі (жеңіл, орташа, ауыр);

4) масаң күй (есірткілік, уытқұмарлық).

Медициналық куәландыру қорытындысы екі данада жасалады, медицина қызметкерінің қолымен және куәландыру жүргізілген медициналық ұйымның мөрімен расталады. Бір данасы куәландырылушыны жеткізген лауазымды адамға беріледі, ал екінші данасы медициналық ұйымда қалады және ауру тарихымен және басқа да медициналық құжаттармен бірдей медициналық ұйымның мұрағат (архив) істерінде сақталады.

Куәландырудың әрбір жағдайы арнайы журналда тіркелуге жатады.

Куәландырылатын адам (не оны жеткізген лауазымды адам) куәландыру нәтижелерімен келіспеген кезде, қайта куәландыру басқа дәрігермен не комиссиялық түрде жүргізіледі.

Медициналық куәландырудың (бастапқы, қайталама) жолдамасымен, жүргізілуімен және қорытындысымен келіспеген жағдайларда, азаматтар құқық қорғау органдары қызметкерлерінің, куәландырылушының жұмыс орны бойынша кәсіпорындардың, ұйымдардың лауазымды адамдарының, медицина қызметкерлерінің іс-әрекеттеріне сот тәртібімен шағымдануға құқылы.

Әрбір белгіленген масаң болу фактісі бойынша міндетті түрде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалады. Осы фактіні жасырған жағдайда лауазымды адам Қазақстан Республикасы заңнамасында көзделген жауапкершілікке тартылады.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану кезіндегі полиция қызметкерлерінің іс-әрекеттері.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану кезінде өкілеттіктерді жүзеге асыру кезінде лауазымды адам заң шеңберінде әрекет етуге тиіс. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын өз бетімен қолдану, іс жүзінде оларды негізсіз зорлық-зомбылық, жеке тұлғаның бостандығын шектеу ретінде немесе оған психологиялық қысым көрсету мақсатында заңсыз қолдану.

Қамтамасыз ету шараларын заңда белгіленбеген мақсаттар үшін пайдалану азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын бұзудың негізіне айналады. Бірінші кезекте, жеке басқа және бостандыққа, сондай-ақ жүріп-тұру бостандығы құқықтарына қол сұғылмаушылық.

Полиция қызметкері мыналарды есте сақтауға міндетті:

1. адам, оның құқықтары мен бостандықтары ең жоғары құндылық болып табылады, оларды тану, сақтау және қорғау – мемлекеттің міндеті, олар заңдардың мағынасын, мазмұнын және қолданылуын және мемлекеттік қызметшілердің қызметін айқындайды;

2. полиция қызметкері өз міндеттерін орындай отырып және құқықтарын жүзеге асыра отырып, мемлекеттік биліктің өкілі ретінде әрекет етеді. Ол көшеде және қоғамдық орындарда айтылған қорлайтын және әділетсіз ескертулерді, орынсыз ащы сөздерді, келеке-мазақтарды жақын қабылдамауы, егестік жағдайға немесе жанжалға жол бермеуі керек, оның негізсіз зорлық-зомбылықпен немесе кек қайтарумен аталған жағдайларды жеңуге құқығы жоқ. Ол ерекше қоғамдық және мемлекеттік бақылауда екенін түсінуі керек және оның заңға қайшы келетін кез келген абайсызда немесе қасақана жасаған әрекеті қатал сынға ұшырайды. Сондықтан одан кез келген жағдайда өзін-өзі бақылауда ұстау талап етіледі;

3. қызметкердің қызметтік міндеттерін заңды түрде атқарудың кең құралдары және құқықтық қорғаудың тиімді құралдары болған кезде оның заңсыз іс-әрекетін ешнәрсе ақтай алмайды, тек заңға жүгіну жеткілікті;

Полиция қызметкерінің қамтамасыз ету шараларын қолдануының

заңдылығы мен негізділігі қызметкердің өз міндеттерін орындау басымдығы болып табылады.

Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ҚР ӘҚБтК) баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық белгілері анықталған кезде, полиция қызметкерлері:

1. Құқық бұзушыдан заңға қайшы әрекеттерді дереу тоқтатуды талап етуге және азаматқа ұстау туралы хабарлауға міндетті.

«Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V Заңының 19-бабы 5-бөлігіне сәйкес өкілеттіктерін іске асыру кезінде полиция қызметкері:

1) жеке тұлғалармен қарым-қатынас кезінде өзін таныстыруға және қызметтік куәлігін көрсетуге;

2) ұсталғаннан кейін адамға оны ұстау негіздерін хабарлауға, оның өзіне және жақын туыстарына қарсы куәгер болмауға құқығы, бір рет телефон соғуға және қорғаушы алуға құқығы бар екенін түсіндіруге;

3) жеке тұлғаның ұсталғаны туралы оның жақын туыстарына хабарлауға;

4) жеке тұлғалардың құқығы мен заңды мүдделерін сақтауға, азаптауды, зорлық-зомбылықты, қатыгез, адамгершілікке жатпайтын, қадір-қасиетін қорлайтын жаза қолданбауға, қасақана тән зардабын және жан азабын тарттырмауға міндетті. Қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылықты жасауға айғақ беруге және өзін кінәлімін деп мойындауға мәжбүрлеуге тыйым салынады.

2. ҚР ӘҚБтК-нің 788-бабына сәйкес ұсталған адамға заңнамада көзделген оның құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді.

Ұсталған адамға оның құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді елеулі бұзу болып табылатынын және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жауаптылыққа әкеп соғатынын есте сақтау қажет.

3. Ұсталған адамнан жеке басын куәландыратын құжаттарды көрсетуді сұрайды, ал олар болмаған жағдайда полиция қызметкерлеріне өзін таныстыруын сұрайды. Деректерді қызметтік кітапшаға жазады.

4. Куәлар туралы деректерді (егер бар болса) анықтайды және жазады, куәларға ҚР ӘҚБтК 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V Заңының 754-бабында көзделген олардың құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді.

5. Іс бойынша айқындауға жататын мән-жайларды анықтау:

5.1 Әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасының болуы.

5.2 Құқыққа қарсы әрекеттер жасаған тұлға.

5.3 Тұлғаның әкімшілік құқық бұзушылық жасаудағы кінәлілігі.

5.4 Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді болдырмайтын мән-жайлар.

5.5 Істі дұрыс шешу үшін маңызы бар өзге де мән-жайлар, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалу себептері мен шарттары.

6. ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабының талаптарына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасау (оны әкімшілік құқық бұзушылық анықталған жерде жасау мүмкін болмаған кезде ҚР ӘҚБтК-нің 786-бабына

сәйкес жеке тұлғаларды ең жақын ішкі істер органының қызметтік үй-жайларына немесе жергілікті өзін-өзі басқару органының үй-жайына жеткізу жүзеге асырылады).

7. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы хаттама жасау (ҚР ӘҚБтК-де көзделген жағдайларда). Көшірме өзіне қатысты осы шаралар қолданылған адамға табысталады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс РК об административных правонарушениях.- Астана, от 05 июля 2014 года № 235-V

2. Уголовный Кодекс РК от 03.07.2014 года №207. //Казахстанская правда от 9 июля 2014 года №132(27753)

3. О применении мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 9 апреля 2012 года № 1.

4. Об утверждении правил организации деятельности специальных помещений и типовых правил внутреннего распорядка специального помещения: Приказ исполняющего обязанности Министра внутренних дел РК от 24 июля 2018 года № 531.

5. О порядке и условиях содержания лиц в специальных учреждениях, обеспечивающих временную изоляцию от общества: Закон Республики Казахстан от 30 марта 1999 года.

6. О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования уголовного, уголовно-процессуального законодательства и деятельности правоохранительных и специальных государственных органов: Закон Республики Казахстан от 12 июля 2018 года № 180-VI ЗРК

7. Корнейчук С.В., Гладырь Н.С. Отчет общественного мониторинга законодательства и правоприменительной практики местной полицейской службы в сфере предупреждения и профилактики бытового насилия в РК. Научный доклад. - Астана, 2017. – С. 56.

8. Ахметов Р.И., Ибрагимов Х.Ю. Меры административного принуждения, применяемые органами внутренних дел. - Алматы, 1996.

9. Руппс В.О. Управление силами и средствами органов внутренних дел при предотвращении, пресечении и ликвидации групповых нарушений общественного порядка: Учебно-практическое пособие. - Костанай, 1998.

10. Базарбаев А.А., Корнейчук С.В., Сағалиева А.М, Мурат А. Практикум по специальному курсу «Организация деятельности местной полицейской службы»: учебно-практическое пособие. - Костанай, 2018. – 164 с.

11. Смышляев А.С., Корнейчук С.В., Хакимов Е.М. Служебное делопроизводство местной полицейской службы по осуществлению индивидуально-профилактической работы: справочное пособие. - Костанай, 2018. – 75 с.

12. Корнейчук С.В., Сафронов С.М., Маханбетов Н. Административные и следственно-процессуальные процедуры полиции по реагированию на факты гендерного насилия: справочное пособие. - Костанай, 2019. – 120 с.

4-ТАҚЫРЫП. ПОЛИЦИЯ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУДІ ҚОЗҒАУ ЖӨНІНДЕГІ ӨКІЛЕТТІКТЕРІ

Жоспары:

1. Полиция қызметкерлерінің әкімшілік-юрисдикциялық қызметі функциялары мен белгілері.
2. Полиция қызметкерлерінің юрисдикциясына қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы істердің сипаттамасы.

Әкімшілік юрисдикция деп әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судьялардың, органдардың, лауазымды адамдардың әкімшілік заңнамада белгіленген қызметі, сондай-ақ уәкілетті органдардың, лауазымды адамдардың басқару дауларын құқықтық қарауы және шешуі, ал қажет болған жағдайларда бұзылған құқықтарды қалпына келтіру және әкімшілік-процестік тәртіппен кінәлілерге заңды санкциялар қолдану түсініледі.

Әкімшілік юрисдикция – бұл, мәні бойынша, ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінде бекітілген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қараудың ведомстволық бағыныстылығы, сондай-ақ басқарушылық дауларды қарау және шешу, қажет болған жағдайларда, бұзылған құқықты қалпына келтіру және кінәлілерге уәкілетті органдардың, лауазымды адамдардың мемлекеттік нормативтік-құқықтық актілерде және жергілікті атқарушы органдар белгілеген қағидаларда айқындалған негізде және тәртіппен заңдық санкцияларды қолдануы.

Ішкі істер органдарының қызметінде әкімшілік юрисдикция маңызды орын алады, оның мазмұны негізінен әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау және шешу болып табылады³. Әкімшілік-юрисдикциялық қызмет ішкі істер органдарының әкімшілік қызметінің бөлігі болып табылады, оның салыстырмалы түрде тәуелсіз формасы⁴. Әкімшілік қадағалаумен және ішкі істер органдарының әкімшілік жазаларды және әкімшілік мәжбүрлеудің өзге де шараларын орындау (іске асыру) жөніндегі қызметімен қатар ол қорғалуы ішкі істер органдарына жүктелген қоғамдық тәртіпті, қоғамдық қауіпсіздікті және басқа да қоғамдық қатынастарды құқыққа қарсы қолсұғушылықтардан (әкімшілік құқық бұзушылықтардан) қорғауды қамтамасыз етуге арналған.

³ сонымен қатар, ПО-ның әкімшілік юрисдикциясы бағынышты органдардың (бөлімшелер мен қызметкерлердің) іс-әрекеттеріне азаматтар мен заңды тұлғалардың шағымдарын шешуді қамтиды.

⁴ См.: Административная деятельность органов внутренних дел. Часть Общая / под ред. А.П. Корененева. – М.: Издательство «Щит-М», 1997. – С. 285.

1. Полиция қызметкерлерінің әкімшілік-юрисдикциялық қызметі функциялары мен белгілері.

Әкімшілік юрисдикцияның қорғау функциясы белгілі бір әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін қолданыстағы заңнамада қаралған санкцияны қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Әкімшілік қадағалаудан айырмашылығы, әкімшілік юрисдикция заңсыз мінез-құлықтың даму динамикасына әсер ете алмайды, нақты құқықтық қақтығыстың алдын алады немесе жолын кеседі. Әкімшілік жаза әрдайым заңсыздық жасалғаннан кейін қолданылады және олардың жаңа құқық бұзушылықтар жасауының алдын ала отырып, құқық бұзушының және басқа адамдардың құқықтық санасына әсер ету құқық қорғау функциясын атқарады. Сонымен қатар бұл функция әкімшілік құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және тиісті ұйымдар мен лауазымды адамдарға оларды жою бойынша шаралар қабылдау туралы ұсыныстар енгізу арқылы әкімшілік-юрисдикциялық қызметті жүзеге асыру процесінде іске асырылады.

Әкімшілік юрисдикцияның қорғау функциясы оның тәрбиелеу функциясымен тығыз байланысты. Соңғысы әкімшілік жаза қолдануда ғана емес, оның мақсаты әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамды тәрбиелеу, сондай-ақ құқық бұзушылардың өздері де, басқа адамдар да жаңа құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу болып табылады, сонымен қатар азаматтарды заңдарды сақтау рухында тәрбиелеуге бағытталған оны жүзеге асырудың арнайы ұйымдастырушылық-құқықтық нысандарынан көрінеді.

Полиция қызметкерлерінің әкімшілік юрисдикциясының әлеуметтік құндылығы оның реттеушілік функциясынан көрінеді. Әкімшілік юрисдикция ішкі істер органдары қорғайтын қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеудің өзіндік құралы болып табылады. Оның арқасында нормативтік бұйрықтар нақты құқықтық қатынастарға, субъектілердің нақты мінез-құлқына аударылады. Мәселен, әкімшілік құқық нормаларымен белгіленбеген қоғамдық орындарда спирттік ішімдіктер ішуге тыйым салынады. Тыйым салуды бұзған тұлға әкімшілік жазаға тартылуға тиіс. Бұл нормативтік бұйрықтар азаматтардың қоғамдық орындардағы мінез-құлқын реттеуге бағытталған. Алайда норманың болуы оның нұсқауынан ауытқитын мінез-құлықты жоққа шығармайды. Бұзушылық болған жағдайда құқықтық реттеу тетігіне құқық бұзушыларға және туындаған құқықтық қатынастардың басқа субъектілеріне ықпал ететін полиция қызметкерлерінің әкімшілік-юрисдикциялық қызметі кіреді (мысалы, құқық бұзушыдан салынған айыппұлды өндіріп алуға міндетті кәсіпорынның лауазымды адамдарына).

Әкімшілік қызметтің бір түрі ретінде ішкі істер органдарының әкімшілік юрисдикциясы аталған функциялардан басқа бірқатар нақты белгілермен сипатталады.

Біріншіден, оны жүзеге асырудың негізі әкімшілік құқық бұзушылық болып табылады.

Екіншіден, ол заңмен белгіленген арнайы процестік нысандарда жүзеге

асырылады.

Үшіншіден, оның нәтижесі юрисдикциялық актіні шығару болып табылады (әкімшілік жаза қолдану туралы немесе істі мемлекеттік және қоғамдық және қоғамдық органдар, кәсіпорындар, мекемелер, ұйымдар, лауазымды адамдар мен азаматтар орындауға міндетті іс жүргізу арқылы тоқтату туралы қаулы).

Құқық қорғау қызметінің бір түрі бола отырып, әкімшілік юрисдикцияны аумақтық-салалық негізде құрылған әкімшілік юрисдикция жүйесін құрайтын көптеген мемлекеттік органдар жүзеге асырады. Ішкі істер органдары әкімшілік юрисдикцияның салалық ішкі жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады, оны көптеген ведомстволық бағыныстағы органдар құрайды.

Осылайша, заң бойынша полицияға қоғамдық тәртіпті және басқа да құқық бұзушылықтарды анықтау және жолын кесу міндеті ғана жүктеліп қоймай, сонымен қатар құқық бұзушыларға әкімшілік жазаларды қолдану бойынша өкілеттіктер де берілді. Ішкі істер органдарының әкімшілік-қадағалау және юрисдикциялық өкілеттіктерінің мұндай үйлесімі олардың құқық қорғау қызметінің тиімділігін қамтамасыз етуге арналған.

2. Полиция қызметкерлерінің юрисдикциясына қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы істердің сипаттамасы.

Соттар қарайтын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамалар жасауға құқығы бар:

1) ішкі істер органдарының оған уәкілетті лауазымды адамдарының (73, 73-1, 73-2, 73-3, 80-1 баптар (екінші, төртінші және бесінші бөліктер), 85, 100, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 149, 150, 154, 156-1 баптар (екінші және үшінші бөліктер), 160-бап (екінші бөлік), 190-бап (екінші, үшінші және төртінші бөліктер), 200, 282 баптар (үшінші және төртінші бөліктер), 381-1, 382 баптар (екінші және үшінші бөліктер), 383 -бап (үшінші және төртінші бөліктер), 395-бап (екінші бөлік), 398, 416 баптар (азаматтық және қызметтік қару мен оның патрондарына қойылатын қауіпсіздік талаптарын, есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымына байланысты химиялық, азаматтық пиротехникалық заттар мен олар қолданылып жасалған бұйымдар), 423, 423-1, 427, 433 баптар (екінші бөлік), 434, 435, 436, 438 баптар (үшінші бөлік), 440-бап (үшінші бөлік), 442-бап (үшінші бөлік), 443-бап (екінші бөлік), 443-1 бап (екінші бөлік), 444-бап (бірінші бөлік), 445-бап (бірінші және он бірінші бөліктер), 446, 448, 449 баптар (екінші және үшінші бөліктер), 450-бап (екінші бөлік), 453, 461, 462, 463, 476, 477, 478, 479, 480 баптар (екінші бөлік), 481, 482, 483, 488, 489 баптар (екінші, үшінші және төртінші бөліктер), 490-бап (бірінші және үшінші бөліктер), 495-бап (екінші бөлік), 496-бап (екінші және үшінші бөліктер), 506, 510 баптар (төртінші бөлік), 512-бап (екінші бөлік), 513-бап (екінші бөлік), 514-бап (екінші бөлік), 517-бап (екінші, төртінші, бесінші, алтыншы және жетінші бөліктер), 590-бап (төртінші бөлік), 596-бап (үшінші бөлік), 603-бап (бірінші және екінші бөліктер), 606-бап (екінші бөлік),

607-бап (екінші бөлік), 608, 610, 611 баптар (екінші және үшінші бөліктер), 612-бап (үшінші және 4-1 бөліктер), 613-бап (үшінші, төртінші, бесінші, тоғызыншы, оныншы және он бірінші бөліктер), 615-бап (төртінші бөлік), 621-бап (үшінші бөлік), 654-бап (590, 591, 592, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613 баптарда көзделген құқық бұзушылықтарға қатысты), 662, 663, 665, 667, 669, 674, 675-баптар).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Галузо В.Н., Волкова В.В., Хахалева Е.В. Административный процесс: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 127 с.
3. Жетписбаев Б.А. Производство по делам об административных правонарушениях. – Алматы, 2004.
4. Колоколов Н.А. Рассмотрение дел об административных правонарушениях. Практика судов общей юрисдикции: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 439 с.
5. Костенников М.В., Куракин А.В. Административная деятельность ОВД. Учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2014. – 521 с.
6. Административная деятельность ОВД. Общая и Особенная части: учебник. / Под ред. А.П. Коренева. – М., 1999.
7. Жаманбаев М, Нурсеитов Д.А, Корнейчук С.В. Сборник рекомендаций участковому инспектору полиции: учебно-практическое пособие. - Костанай, 2004. –180с.
8. Тузельбаев Е.О., Корнейчук С.В. Пособие по применению Кодекса РК об административных правонарушениях сотрудниками ОВД.

5-ТАҚЫРЫП. ПОЛИЦИЯНЫҢ УӘКІЛЕТТІ ЛАУАЗЫМДЫ АДАМДАРЫНЫҢ ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕРДІ ҚАРАУЫ

Жоспары:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қараудың жалпы тәртібі.
2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау тәртібі.
3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде анықтауға жататын мән-жайлар.

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қараудың жалпы тәртібі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс оның жасалған жері бойынша, ал осы Кодексте көзделген жағдайларда әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау ведомстволық бағыныстылығына жататын уәкілетті органның (лауазымды адамның) орналасқан жері бойынша қаралады. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның өтінішхаты бойынша іс осы адамның тұрғылықты жері бойынша немесе көлік құралдарының, кемелердің, оның ішінде шағын көлемді кемелердің есепке алынған жері бойынша қаралуы мүмкін.

ҚР ӘҚБтК-нің 333, 334, 571, 572, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624-1, 625, 626, 627, 628, 630, 631 және 632-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер көлік құралдарын, кемелерді, оның ішінде шағын көлемді кемелерді есепке алу орны бойынша немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның тұрғылықты жері бойынша қаралуы мүмкін.

ҚР ӘҚБтК-нің 378, 379, 382, 383, 440 және 481-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер олардың жасалған жері бойынша немесе өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның тұрғылықты жері бойынша қаралады.

Кәмелетке толмағандардың, олардың ата-аналарының немесе оларды алмастыратын адамдардың әкімшілік құқық бұзушылық туралы істері өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның тұрғылықты жері бойынша қаралады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға әзірлеу

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға дайындау кезінде:

- 1) аталған істі қарау өздерінің құзыретіне жата ма;
- 2) аталған істі лауазымды адамның қарау мүмкіндігін болғызбайтын мән-жайлар бар ма;
- 3) өтінішхаттар, оның ішінде кәмелетке толмаған адамның қатысуымен

болған істер бойынша істі кәмелетке толмаған адамның тұрғылықты жеріндегі сотта қарау туралы өтінішхаттар және бас тартулар бар ма;

4) ҚР ӘҚБтК-нің 744, 745, 746, 747 және 748-баптарында аталған тұлғаларға істің қаралатын орны мен уақыты туралы хабарланған ба деген мәселелерді анықтайды.

Лауазымды адамның әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау мүмкіндігін болғызбайтын мән-жайлар

Қарауына әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс берілген лауазымды адам, егер бұл адам:

1) жауаптылыққа тартылып отырған адамның немесе жәбірленушінің, олардың өкілдерінің, қорғаушының туысы болған

2) істің шешілуіне жеке өзі, тікелей немесе жанама түрде мүдделі болған жағдайларда, аталған істі қарай алмайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға дайындау кезінде орган (лауазымды адам) қабылдайтын шешім

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға дайындау кезінде орган (лауазымды адам) мынадай шешім қабылдайды:

1) істің қаралатын уақыты мен орнын тағайындау туралы;

2) іс бойынша адамдарды шақыру, қажетті қосымша материалдарды талап етіп алдыру, қажет болған жағдайда сараптама тағайындау туралы;

3) істі қарауды кейінге қалдыру туралы;

4) егер осы істі қарау өзінің құзыретіне жатпаса не судьяға, лауазымды адамға қарсылық білдіру туралы ұйғарым шығарылса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы және істің басқа да материалдарын ведомстволық бағыныстылығы бойынша қарауға беру туралы;

5) ҚР ӘҚБтК-нің 812-бабына сәйкес істі мәні бойынша қарауға беру туралы.

Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген шешімдер ұйғарым түрінде шығарылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген орган (лауазымды адам) іс жүргізуде сол бір адамға қатысты қозғалған екі және одан көп істің барын анықтай отырып, бұл істерді бірге қарау үшін бір іс жүргізуге біріктіруге құқылы.

ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабының төртінші бөлігінде, 746-бабының алтыншы бөлігінде және 754-бабының бесінші бөлігінде көзделген жағдайларда жауаптылыққа тартылып отырған адамның, оның өкілінің, куәнің дәлелсіз себептермен келмеуіне байланысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қайта қарауға әзірлеу кезінде істі қарайтын орган (лауазымды адам) аталған адамдарды күштеп әкелу туралы ұйғарым шығаруға құқылы.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау мерзімдері

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді істі қарауға құқық берілген орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы және істің басқа да материалдарын алған күннен бастап он бес тәулік ішінде қарайды.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін

сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптармен тіркелсе, қысқартылған іс жүргізу тәртібімен мәні бойынша қаралған істерді қоспағанда, іс айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама тиісінше жеткізілген кезден бастап он бес тәулік өткен соң қаралды деп есептеледі.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардан өтінішхаттар келіп түскен жағдайда не істің мән-жайларын қосымша анықтау қажет болған кезде істі қарап жатқан орган (лауазымды адам) істің қаралатын мерзімін ұзартуы, бірақ бір айдан аспайтындай етіп ұзартуы мүмкін. Мерзімді ұзарту туралы уәжді ұйғарым шығарылады.

3. Әкімшілік ұстап алуға ұшыраған адамға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс оны ұстап алған кезден бастап жиырма төрт сағаттан кешіктірмей қаралады.

4. Егер өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған адам лауазымды адамның әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауына негіз болатын тексеру нәтижелеріне және өзге де мән-жайларға шағым жасаса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарап жатқан орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің қаралу мерзімін соттың тиісті шешімі шығарылғанға және заңды күшіне енгенге дейін немесе өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған адамның шағымын қарайтын органның (лауазымды адамның) шешіміне шағым жасау мерзімі өткенге дейін ұзартады.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау тәртібі.

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауға кіріскенде:

1) істі кім қарайтынын, қандай іс қаралуға жататынын, кім және ҚР ӘҚБтК-нің қандай бабының негізінде жауаптылыққа тартылатынын хабарлайды;

2) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын жеке тұлғаның немесе заңды тұлға өкілінің, сондай-ақ істі қарауға қатысатын өзге де тұлғалардың келгеніне көз жеткізеді;

3) іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың жеке басын анықтайды және жеке тұлғаның заңды өкілдерінің немесе заңды тұлға өкілдерінің, қорғаушының өкілеттіктерін тексереді;

4) іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың келмеу себептерін анықтайды және аталған адамдар болмағанда істі қарау туралы не істі қарауды кейінге қалдыру туралы шешім қабылдайды;

5) қажет болған жағдайларда істі қарау кезінде қатысуы міндетті болып табылатын адамды күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарады, аудармашыны тағайындайды;

б) істі қарауға қатысатын адамдарға осы Кодексте көзделген олардың құқықтары мен міндеттерін, оның ішінде мемлекеттік бюджет қаражаты

есебінен тегін заң көмегін алу құқығын түсіндіреді;

7) іс жүргізу тілін айқындайды, мәлімдеме жасау, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеу, шағымдар жасау, іс материалдарымен танысу, оны қарау кезінде ана тілінде немесе өзіне қатысты іс жүргізіліп жатқан адам өзі білетін басқа да тілде сөз сөйлеу, аудармашының көрсететін қызметтерін тегін пайдалану құқығын түсіндіреді;

8) мәлімделген бас тартуларды және өтінішхаттарды шешеді;

9) әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы, ал қажет болған кезде істің өзге де материалдарын жария етеді;

10) өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамның түсініктемелерін, іс жүргізуге қатысатын басқа да адамдардың айғақтарын, маманның түсіндірмесін және сарапшының қорытындысын тыңдайды, өзге де дәлелдемелерді зерттейді, ал істі қарауға прокурор қатысқан жағдайда оның қорытындысын тыңдайды;

11) мыналарға: егер істі қарайтын лауазымды адамға қарсылық білдіру істі мәні бойынша қарауға кедергі келтірсе, оның өздігінен бас тартуы немесе оған қарсылық білдіру туралы мәлімдеуіне; егер қорғаушының, уәкілетті өкілдің, сарапшының немесе аудармашының қарсылық білдіруі істі мәні бойынша қарауға кедергі келтірсе, олардың қарсылық білдіруіне; істі қарауға қатысатын адамдардың келу немесе іс бойынша қосымша материалдарды талап етіп алдыру қажеттігіне байланысты, сондай-ақ ҚР ӘҚБтК-нің 51-бабының екінші бөлігінде көзделген жағдайларда істі қарауды кейінге қалдыру туралы ұйғарым шығарады. Қажет болған жағдайда орган (лауазымды адам) сараптама тағайындау туралы ұйғарым шығарады;

12) ҚР ӘҚБтК-нің 816-бабында көзделген жағдайларда істі мәні бойынша қарауға беру туралы ұйғарым шығарады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаған лауазымды адам немесе өкілдерінің әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер қозғауға құқығы бар мемлекеттік органның өкілі істі қарауға қатысқан жағдайда, олар құқық бұзушылықтың мәні бойынша түсініктемелерді және оны жасауда адамның кінәлілігінің дәлелдемелерін бірінші болып ұсынады.

Қажет болған жағдайларда осы Кодексте көзделген басқа да процестік әрекеттер жүзеге асырылады.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде анықтауға жататын мән-жайлар.

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасалды ма, осы тұлға оны жасауға кінәлі ме, ол әкімшілік жауаптылыққа жатады ма, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар бар ма, мүліктік залал келтірілген бе, ҚР ӘҚБтК-нің 741 және 742-баптарында көзделген мән-жайларды, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама және осы Кодексте көзделген басқа да хаттамалар дұрыс жасалған ба, істің өзге де материалдары дұрыс ресімделген бе, іс

бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар, сондай-ақ тұлғаны әкімшілік жауаптылыққа тартпауға мүмкіндік беретін мән-жайлар бар ма, соны анықтауға, сондай-ақ істің дұрыс шешілуі үшін маңызы бар басқа да мән-жайларды анықтауға міндетті.

Орган (лауазымды адам) осы баптың бірінші бөлігінде көрсетілген мән-жайлардың анықталуын ескере отырып, өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған тұлғаға салынған және ҚР ӘҚБтК-нің 44-бабы бірінші бөлігінің бірінші абзацына сәйкес есептелетін әкімшілік айыппұл мөлшерін қысқартуға, бірақ айыппұлдың жалпы сомасының отыз пайызынан аспайтындай етіп қысқартуға құқылы.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша шешімдердің түрлері

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарап, мынадай қаулылардың бірін шығарады:

- 1) әкімшілік жаза қолдану туралы;
- 2) іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы.

Әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркелген жағдайда, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша шешім айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама түрінде ресімделеді, ол қысқартылған іс жүргізу тәртібімен мәні бойынша қаралған істерді қоспағанда, ҚР ӘҚБтК-нің 817-бабына сәйкес қаралған деп саналады.

Орган (лауазымды адам) істі қарау нәтижесінде жасалған әрекетке заңдық бағалаудың қате екенін мойындай отырып, құқық бұзушылықтың саралануын заңның онша қатаң емес әкімшілік жазаны көздейтін бабына немесе бап бөлігіне өзгертуге міндетті.

Көлік құралы жүргізушісін жол жүрісі қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберген кезде жол жүрісі қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілген адамға беріледі.

Азаматтық және қызметтік қару иесін және (немесе) пайдаланушысын азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберу кезінде азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілетін адамға беріледі.

Іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы:

- 1) ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабында көзделген іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар болған;
- 2) ҚР ӘҚБтК-нің 742-бабында көзделген әкімшілік жауаптылыққа тартпауға мүмкіндік беретін мән-жайлар болған;
- 3) ҚР ӘҚБтК-нің 32-бабына сәйкес тұлғаны тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы мәселені шешу үшін іс материалдары тиісті органдарға берілетін жағдайларда шығарылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыда:

- 1) қаулы шығарған лауазымды адамның лауазымы, тегі, аты-жөні;
- 2) істің қаралған күні мен орны;
- 3) өзіне қатысты іс қаралған тұлға туралы мәліметтер: жеке тұлғалар үшін – тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде), туған жылы, айы, күні, тұрғылықты жері, жеке басын куәландыратын құжаттың атауы мен деректемелері, сәйкестендіру нөмірі, тұрғылықты жері бойынша тіркелгені туралы мәліметтер, жұмыс орны; заңды тұлғалар үшін – атауы, ұйымдық-құқықтық нысаны, орналасқан жері, заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркеу нөмірі мен күні, сәйкестендіру нөмірі және банк деректемелері;
- 4) қаралып жатқан іс бойынша іс жүргізу тілі;
- 5) ҚР ӘҚБтК-нің әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылық көзделетін бабы;
- 6) істі қарау кезінде анықталған мән-жайлар;
- 7) іс бойынша шешім;
- 8) қаулыға шағым жасаудың тәртібі мен мерзімдері;
- 9) айыппұлды ерікті түрде төлеу немесе әкімшілік жазаның өзге түрін орындау мерзімдері көрсетілуге тиіс.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы заңды және негізделген болуға тиіс.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыда жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген, алынып қойылған заттары мен құжаттары туралы, заңды тұлғаға тиесілі алынып қойылған құжаттар мен мүлік туралы мәселелер шешілуге және көрсетілуге тиіс, бұл ретте:

1) әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың құралдары не нысанасы болған және әкімшілік жауаптылыққа тартылған жеке немесе заңды тұлғаға тиесілі заттар ҚР ӘҚБтК-нің 2-бөлімінің Ерекше бөлігі нормаларының санкцияларында көзделген жағдайларда тәркіленеді не тиісті мекемелерге беріледі немесе жойылады; қалған жағдайларда тиесілілігі бойынша қайтарылады;

2) айналысына тыйым салынған заттар тиісті мекемелерге беріледі немесе жойылады;

3) құнды болып табылмайтын және пайдалануға келмейтін заттар жойылуға жатады, ал мүдделі тұлғалар өтінішхат берген жағдайларда оларға берілуі мүмкін;

4) заттай дәлелдемелер болып табылатын құжаттар істе оның бүкіл сақталу мерзімі ішінде қалады не мүдделі тұлғаларға беріледі.

4. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша шығарылған қаулы жазбаша ресімделеді және осындай қаулы шығарған лауазымды адам оған қол қояды не осындай қаулы шығарған лауазымды адамның электрондық цифрлық қолтаңбасы арқылы куәландырылған электрондық құжат нысанында ресімделеді.

Айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама және оны жіберу тәртібі

1. Айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамада мыналар көрсетілуге тиіс:

1) айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген органның атауы, орналасқан жері;

2) өзіне қатысты айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама ресімделген көлік құралының меншік иесі (иесі) туралы мәліметтер: жеке тұлғалар үшін – тегі, аты, әкесінің аты (болған кезде), туған күні, тіркелген жері және басқа да қажетті дербес деректер; заңды тұлғалар үшін – атауы, ұйымдық-құқықтық нысаны, орналасқан жері;

3) көлік құралы туралы мәліметтер: маркасы, моделі, мемлекеттік тіркеу нөмірі белгісі;

4) әкімшілік құқық бұзушылықтың күні, уақыты, орны, мәні, ҚР ӘҚБтК-нің әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты көздейтін бабы;

5) автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралының және аспабының көрсеткіштері;

6) автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралының және аспабының атауы, нөмірі, метрологиялық тексеру күні;

7) айыппұл сомасы;

8) айыппұлды ерікті немесе қысқартылған іс жүргізу тәртібімен төлеу мерзімі;

9) нұсқамаға шағымдану тәртібі мен мерзімі;

10) электрондық цифрлық қолтаңба.

2. Жазбаша нысанмен қатар айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың электрондық нысаны пайдаланылуы мүмкін.

3. Белгіленген үлгідегі түбіртегі бар, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама әкімшілік құқық бұзушылық тіркелген күннен бастап он тәулік ішінде көлік құралының меншік иесіне (иесіне) жіберіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны жариялау және қаулының көшірмесін тапсыру

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы іс қаралып біткен соң дереу жарияланады.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша шығарылған қаулы 744, 745, 746, 747 және 748-баптарда көрсетілген тұлғаларға жарияланған күнінен бастап үш тәулік ішінде табыс етіледі және (немесе) жолданады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.

2. Галузо В.Н., Волкова В.В., Хахалева Е.В. Административный процесс: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 127 с.

3. Жетписбаев Б.А. Производство по делам об административных правонарушениях. – Алматы, 2004.

4. Колоколов Н.А. Рассмотрение дел об административных правонарушениях. Практика судов общей юрисдикции: учебное пособие. Закон и право: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 439 с.

5. Костенников М.В., Куракин А.В. Административная деятельность ОВД: учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2014. – 521 с.

6. Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процессуальное право: монография / В.Д. Сорокин. – СПб., 2002.

6-ТАҚЫРЫП. ПОЛИЦИЯ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ӘКІМШІЛІК ЖАЗАЛАР ҚОЛДАНУ ЖӨНІНДЕГІ ӨКІЛЕТТІКТЕРІ

Жоспары:

1. Әкімшілік жазалар ұғымы, мақсаттары және түрлері.
2. Полиция қызметкерлері әкімшілік іс жүргізуде қолданатын әкімшілік жаза шараларының сипаттамасы.
3. Әкімшілік құқық бұзушылық үшін жаза қолданудың жалпы қағидалары.

1. Әкімшілік жазалар ұғымы, мақсаттары және түрлері.

Әкімшілік жаза, осыған заңмен уәкілеттік берілген судья, органдар (лауазымды адамдар) әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін қолданатын мемлекеттік мәжбүрлеу шарасы болып табылады және мұндай құқық бұзушылық жасаған тұлғаны құқықтары мен бостандықтарынан ҚР ӘҚБтК-де көзделгендей айыруды немесе олардың шектелуін қамтиды (ҚР ӘҚБтК-нің 40-бабы 1-бөлігі).

Әкімшілік жазаның белгілері:

- әкімшілік жаза – мемлекет белгілеген әкімшілік жауапкершілік шарасы;
- әкімшілік жаза әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін ғана қолданылады;
- әкімшілік жаза әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп танылған адамға ғана қолданылуы мүмкін;
- әкімшілік жаза – құқық бұзушының құқықтары мен бостандықтарынан айыруға немесе оларды шектеуге негізделген жаза;
- әкімшілік жаза әрқашан жеке сипатта болады және үшінші тұлғалардың мүдделерін қозғамауы тиіс;
- әкімшілік жазаны әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілетті органдар мен лауазымды адамдардың кең ауқымы қолданады;
- әкімшілік жаза әрқашан құқықтық салдарға әкеп соғады, соның нәтижесінде құқық бұзушы бұрын қолданылған әкімшілік жазаны орындағаннан кейін де осындай жазаға тартылды деп есептеледі.

Әкімшілік жазаның мақсаттары (ҚР ӘҚБтК-нің 40-бабы 2-бөлігі.):

1. Құқық бұзушылықты жасаған тұлғаны заңнама талаптарын сақтау және құқық тәртібін құрметтеу рухында тәрбиелеу.
2. Құқық бұзушының жаңа құқық бұзушылық жасауының алдын алу.
3. Басқа тұлғалардың жаңа құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу.

Әкімшілік жаза:

- әкімшілік жаза әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаға тән азабын келтіруді немесе адами қадір-қасиетін қорлауды, сондай-ақ заңды тұлғаның іскерлік беделіне зиян келтіруді мақсат тұтпайды.
- мүліктік залалдың орнын толтыру құралы болып табылмайды.

Әкімшілік құқық бұзушылықтан келтірілген зиянның орны ӘҚБтК-нің 59-бабында көзделген тәртіппен толтырылады.

Әкімшілік жаза түрлері (ӘҚБтК-нің 41-бабы):

- 1) ескерту жасау;
- 2) әкімшілік айыппұл;
- 3) әкімшілік құқық бұзушылықты жасау құралы не нысанасы болған затты, сол сияқты әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлікті тәркілеу;
- 4) арнайы құқықтан айыру;
- 5) рұқсаттан айыру немесе оның қолданылуын тоқтата тұру, сондай-ақ тізілімнен алып тастау;
- 6) қызметті тоқтата тұру немесе оған тыйым салу;
- 7) заңсыз тұрғызылып жатқан немесе тұрғызылған құрылысты мәжбүрлеп бұзу;
- 8) әкімшілік қамаққа алу;
- 9) шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды Қазақстан Республикасының шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберу.

Әкімшілік жазалардың негізгі түрлері ретінде мыналар қолданылады:

1. Ескерту жасау.
2. Әкімшілік айыппұл.
3. Әкімшілік қамаққа алу.

Әкімшілік жазалардың қосымша түрлері ретінде мыналар қолданылады:

1. Әкімшілік құқық бұзушылықты жасау құралы не нысанасы болған затты, сол сияқты әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлікті тәркілеу.
2. Заңсыз тұрғызылып жатқан немесе тұрғызылған құрылысты мәжбүрлеп бұзу.

Әкімшілік жазалардың баламалы түрлері мыналар болып табылады:

1. Арнайы құқықтан айыру.
2. Рұқсаттан айыру не оның қолданылуын тоқтата тұру, сондай-ақ тізілімнен алып тастау.
3. Қызметті немесе оның жекелеген түрлерін тоқтата тұру немесе оған тыйым салу.
4. Шетелдіктерді немесе азаматтығы жоқ адамдарды Қазақстан Республикасының шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберу.

Әкімшілік жазаларды жіктеу

1. Құқықтық шектеулер сипаты бойынша:

- психикалық әсер ету шаралары;
- мүліктік сипаттағы шаралар;
- жекелеген субъективті құқықтарды шектеу жөніндегі шаралар;
- физикалық әсер ететін шаралар.

2. Қолданудың процестік тәртібі бойынша:

- әкімшілік (соттан тыс) тәртіппен қолданылатын шаралар;
- сот тәртібімен қолданылатын шаралар.

3. Қолданылу сипаты бойынша:

- барлық субъектілерге қолданылатын шаралар;
- жеке тұлғаларға ғана қолданылатын шаралар.

Әкімшілік жаза қолдану ерекшеліктері

Әкімшілік жаза қолданудың негізгі ерекшеліктерін немесе принциптерін атап өтейік:

Құқық бұзушыға негізгі немесе негізгі және қосымша жаза қолданылуы мүмкін. Екі негізгі жазаны қолдануға, сондай-ақ осылай тек қосымша жазаны қолдануға тыйым салынады (ҚР ӘҚБтК-нің 42-бабы; 55-баптың 6-тармағы).

Егер ӘҚБтК-нің бабы жазалау шарасы ретінде ескерту жасауды белгілесе, онда ауырлататын мән-жайлар немесе жерге немесе жануарларға елеулі залал (5 АЕК-тен астам) болмаған кезде құқық бұзушыға ескерту жасау түрінде жаза қолданылады (ҚР ӘҚБтК-нің 43-бабы 2-тармағы);

Айыппұл мемлекеттік бюджет кірісіне өндіріп алынады, зиянды өтеу жеке жүргізіледі (ҚР ӘҚБтК-нің 44-бабы 4-тармағы; 59-бабы);

Жеке тұлғаға салынатын айыппұлдың мөлшерін 200 АЕК-тен асыруға болмауы (ҚР ӘҚБтК-тің 44-бабы 2-тармағы);

Бірнеше әкімшілік құқық бұзушылық жасалған кезде жазалар жинақталады (ҚР ӘҚБтК-нің 58-бабы);

Егер құқық бұзушылық алдыңғы жаза аяқталғаннан кейін бір жылдан аз уақыт өткен соң жасалса, ол қайталама құқық бұзушылық болып саналуы мүмкін;

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау кезінде ауырлататын немесе жеңілдететін мән-жайлар міндетті түрде ескеріледі;

Адамды ескіру мерзімі өткеннен кейін жазаға тартуға болмайды.

2. Полиция қызметкерлері әкімшілік іс жүргізуде қолданатын әкімшілік жаза шараларының сипаттамасы.

Жазалау шаралары құқық бұзушының әкімшілік жауапкершілігінің мәнін анықтайды және бұрын қолданылған ӘҚБтК-мен және басқа мемлекеттердің әкімшілік кодекстерімен егжей-тегжейлі және салыстырмалы талдауды талап етеді.

Ескерту жасау елеусіз әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін дербес жазалау шарасы ретінде қолданылады. Ол кез келген басқа жаза сияқты жазбаша қаулы шығару арқылы қолданылады. Заңды тұлғаға ауызша ескерту жасау сендіру шарасы ретінде қарастырылуы керек. Кез келген әкімшілік жазаның белгісі кінәлі адамға белгілі бір айырулар мен құқықтық шектеулер жасауға бағытталған шаралар болуы керек⁵.

⁵ Даубеков Т.Д. Административные взыскания и правовой механизм их индивидуализации: учебное пособие. - Караганда, 1996. - С. 7.

Заңды тұлғаға қатысты ескерту жасау іс жүзінде кәсіпорынның немесе ұйымның қызметіне теріс ресми бағалауды ғана білдіреді және олар үшін әкімшілік жазадан басқа ешқандай құқықтық салдарға әкеп соқтырмайды. Мұндай жағдай жеке тұлға белгілі бір мүліктік шығындар алып келуі мүмкін⁶, сондай-ақ құқық бұзушылықтың қайталануы кезінде маңызды болуы мүмкін. Жеке тұлғаның біртекті әкімшілік құқық бұзушылықты қайталап жасауы ауырлататын мән-жай болып есептеледі және неғұрлым қатаң жазаға әкеп соғады, әкімшілік қадағалау шектеулерін үшінші рет бұзғаны үшін құқық бұзушы қылмыстық жауаптылыққа тартылады.

Заңды тұлға үшін ескерту жасау түріндегі санкция ешқандай салдарға әкелмейді. Сондықтан заңды тұлға үшін ескерту жасау түріндегі әкімшілік жаза шарасы әкімшілік жаза мақсаттарына қойылатын талаптарға әлсіз жауап береді⁷:

1) құқық бұзушылық жасаған адамның құқықтары мен бостандықтарын шектеу;

2) құқық бұзушылық жасаған адамды заңнама талаптарын сақтау және құқық тәртібін құрметтеу рухында тәрбиелеу;

3) құқық бұзушының өзінің де, басқа адамдардың да жаңа құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу болып табылады.

Осыған байланысты, заңды тұлға үшін аталған әкімшілік санкцияның тиімділігі аз және әкімшілік жаза мақсаттарын орындауда өзекті деп саналуы керек. Бұл жерде, егер тұлға бір жыл ішінде басқа құқық бұзушылық жасамаса, ескерту жасауды жазадан шартты түрде босату ретінде қарастыруды ұсынатын кейбір авторлардың⁸ ұсынысы қызығушылық тудырады. Өкінішке қарай, қылмыстық заңнамада кеңінен қолданылатын бұл институт әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамада әлі заңды бекітілмеген⁹.

Айыппұл – әкімшілік жауапкершіліктің ең көп таралған шарасы және негізінен іс жүзінде әкімшілік санкциялармен көзделген жағдайларда және шектерде ақшалай өндіріп алудан көрінетін шара.

Нарықтық қатынастарға көшу, әртүрлі ұйымдық-құқықтық нысандағы шаруашылық жүргізуші субъектілердің пайда болуы заңды тұлғалардың айыппұл түріндегі әкімшілік жауапкершілігін табиғи түрде жандандырды¹⁰. «Бұл бір жағынан жаңа жағдайлар әкімшілік айыппұлдың заңды тұлғалардың қызметіндегі заңдылықты нығайтуға әсерін күшейтуге мүмкіндік беретіндігімен түсіндіріледі, өйткені оның үлкен мөлшері олардың

⁶ Например, при сообщении по месту работы о совершении административного правонарушения администрация юридического лица может лишить премии, иных материальных льгот.

⁷ См.: статья 40 Кодекса РК об административных правонарушениях.

⁸ См.: Скворцов С.М. Принципы наложения административного взыскания и их реализация в деятельности органов внутренних дел. – М., 1984. - С. 24.

⁹ Даубеков Т.Д. Административные взыскания и правовой механизм их индивидуализации: учебное пособие. - Караганда, 1996. - С. 8.

¹⁰ Гусева Т.А. Юридическое лицо, как субъект административной ответственности. // Юрист. - №9. - С.53.

мүліктік жағдайына әсер етуге арналған»¹¹.

Инфляциялық процестерге байланысты айыппұл әкімшілік жаза салу кезінде қолданылатын заңнамалық актіге сәйкес белгіленетін айлық есептік көрсеткіштің белгілі бір мөлшеріне сәйкес келетін мөлшерде көрсетіледі. Айыппұл әрқашан әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы және әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама шығару арқылы салынбайды және егер айыппұл бір айлық есептік көрсеткіштен аспаса, әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жерде осыған уәкілеттік берілген лауазымды адам өндіріп алады. Айыппұлды өндіріп алу кезінде қатаң қаржылық есептілік құжаты болып табылатын белгіленген үлгідегі түбіртек беріледі.

Заңды тұлғаның қызметін тоқтата тұру не оған тыйым салу жекелеген объектілерді пайдалануға тыйым салумен, белгілі бір жұмыс түрлерін жүргізумен және кәсіпорынның немесе ұйымның қызметін толық тоқтатумен байланысты. Тоқтата тұру (яғни белгілі бір мерзімге тыйым салу) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді сот тәртібімен қарауға уәкілетті органның (лауазымды адамның) талап арызына сәйкес жүргізіледі. ҚР ӘҚБтК осы талап арызды 10 күн мерзімде қарауды көздейді. Әкімшілік жазаның аталған шарасы оған соттың қатысуынсыз да, бірақ үш тәуліктен аспайтын мерзімге де қолданылуы мүмкін. Бұл ретте заңды тұлғаның қызметін тоқтата тұру анықталған бұзушылықтар қажетті іс-әрекеттерді (іс-шараларды) жүргізу арқылы сот белгілейтін мерзімде жойылатын жағдайларда ғана қолданылуы мүмкін. Заңды тұлғаның қызметіне тыйым салу мерзімдері белгіленбеген.

«Өз қызметін тоқтатқан (қайта құрылған) ұйым Тіркелімнен шығарылуға жатады (Тіркелімнен шығару оған заңды тұлға қызметінің тоқтатылғаны туралы жазба енгізу арқылы жүргізіледі), бұл туралы жаңадан құрылған заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу туралы бұйрықта көрсетіледі. Бұл ретте құрылтай құжаттарының және өз қызметін тоқтатқан заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктің түпнұсқалары алып қойылуға жатады». Яғни, тыйым салу тетігі барлық түпнұсқа тіркеу құжаттарын алып тастауды және оны Тіркелімнен шығаруды қамтуы керек. ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 910-бабының 2-бөлігіне сәйкес заңды тұлғаларды тіркеуді жүзеге асыратын орган заңды тұлғаның қызметіне тыйым салу (тарату) туралы шешімді ала отырып, заңнамада көзделген қызметке тыйым салу (тарату) тәртібінің сақталуын тексереді және он тәулік ішінде заңды тұлға қызметінің тоқтатылғанын тіркейді, бұл жөнінде мемлекеттік статистика саласындағы уәкілетті органға хабарланады. Заңды тұлға өзінің қызметін әділет органдарында қайта тіркелгеннен кейін, оның қызметіне тыйым салынғаннан кейін бірден қайта дамыта алады.

¹¹ См.: Административное право Российской Федерации / под ред. А.П. Алехина, А.А. Кармолицкого, Ю.М. Козлова. - М.: «Зеркало», 1997. – С.307.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық үшін жаза қолданудың жалпы қағидалары.

Әкімшілік құқық бұзушылық үшін әкімшілік жаза осы әкімшілік құқық бұзушылық үшін ҚР ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің бабында көзделген шекте осы Кодекстің ережелеріне дәл сәйкестікте қолданылады. Әкімшілік жаза әділ, құқық бұзушылықтың сипатына, оның жасалу мән-жайларына, құқық бұзушының жеке басына сай келетін болуға тиіс. Жеке тұлғаға әкімшілік жаза қолдану кезінде жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың сипаты, кінәлінің жеке басы, оның ішінде оның құқық бұзушылық жасағанға дейінгі және одан кейінгі мінез-құлқы, мүліктік жағдайы, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар ескеріледі.

Заңды тұлғаға әкімшілік жаза қолдану кезінде әкімшілік құқық бұзушылықтың сипаты, мүліктік жағдайы, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар ескеріледі.

Әкімшілік жаза қолдану адамды, орындамағаны үшін көрсетілген жаза қолданылған міндеттерді орындаудан, жол берілген бұзушылықтарды жоюдан және залалды өтеуден босатпайды.

Бір әкімшілік құқық бұзушылық үшін бір негізгі не негізгі және қосымша әкімшілік жазалар қолданылуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты жеңілдететін мән-жайлар

Мыналар:

- 1) кінәлі адамның өкінуі;
- 2) әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның құқық бұзушылықтың зиянды салдарын болғызбауы, залалды өз еркімен өтеуі немесе келтірілген зиянды жоюы;
- 3) әкімшілік құқық бұзушылықты қатты жан толқынысының әсерімен не жеке басының немесе отбасының ауыр мән-жайлары салдарынан жасау;
- 4) әкімшілік құқық бұзушылықты кәмелетке толмаған адамның жасауы;
- 5) әкімшілік құқық бұзушылықты жүкті әйелдің немесе он төрт жасқа дейінгі баласы бар әйелдің жасауы;
- 6) әкімшілік құқық бұзушылықты күшпен немесе психикалық мәжбүрлеу нәтижесінде жасау;
- 7) әкімшілік құқық бұзушылықты қажетті қорғаныстың заңдылық шарттарын бұзу, құқыққа қарсы қолсұғушылық жасаған адамды ұстап алу, бұйрықты немесе өкімді орындау кезінде жасау;
- 8) әкімшілік құқық бұзушылықты алғаш рет абайсызда жасау әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты жеңілдететін мән-жайлар деп танылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарайтын сот (судья), орган (лауазымды адам) осы баптың бірінші бөлігінде көрсетілмеген мән-жайларды да жеңілдететін мән-жайлар деп тануы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты ауырлататын мән-жайлар

Мыналар:

1) прокурордың заңды түсіндіргеніне және (немесе) осыған уәкілетті тұлғалардың оны тоқтату талабына қарамастан құқыққа қарсы мінез-құлықты жалғастыру;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 61-бабында көзделген мерзім ішінде әкімшілік жазаға тартылған адамның біртекті әкімшілік құқық бұзушылықты қайталап жасауы;

3) кәмелетке толмаған адамды әкімшілік құқық бұзушылыққа тарту;

4) кінәлі адамға психикасының ауыр түрде бұзылуынан зардап шегетіні көрінеу белгілі адамдарды не әкімшілік жауаптылық туындайтын жасқа толмаған адамдарды әкімшілік құқық бұзушылық жасауға тарту;

5) ұлттық, нәсілдік және діни өшпенділік немесе араздық уәжі бойынша, басқа адамдардың заңды әрекеттері үшін кек алу, сондай-ақ басқа құқық бұзушылықты жасыру немесе оны жасауды жеңілдету мақсатында әкімшілік құқық бұзушылық жасауы;

6) адамға немесе оның жақындарына қатысты осы адамның өзінің қызметтік, кәсіптік немесе қоғамдық борышын орындауына байланысты әкімшілік құқық бұзушылық жасауы;

7) кінәлі адамға жүктілік жағдайда екені көрінеу белгілі әйелге қатысты, сондай-ақ жас балаға, басқа да қорғансыз немесе дәрменсіз адамға не кінәлі тұлғаға тәуелді адамға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық жасау;

8) адамдар тобының әкімшілік құқық бұзушылық жасауы;

9) дүлей зілзала жағдайларында немесе басқа да төтенше жағдайлар кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасау;

10) алкогольдік, есірткілік немесе уытқұмарлық масаң күйде әкімшілік құқық бұзушылық жасау әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты ауырлататын мән-жайлар деп танылады. Әкімшілік жаза қолданатын сот (судья), орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылықтың сипатына қарай осы мән-жайды ауырлататын мән-жай деп танымауы мүмкін.

Бірнеше әкімшілік құқық бұзушылық жасалған кезде әкімшілік жазалар қолдану

1. Бір адам екі немесе одан да көп әкімшілік құқық бұзушылық жасаған кезде әрбір құқық бұзушылық үшін жеке-жеке әкімшілік жаза қолданылады.

2. Егер тұлға бірнеше әкімшілік құқық бұзушылық жасап, оларды сол бір судья, уәкілетті орган (лауазымды адам) қараса, онда бұл тұлғаға сол бір түрдегі жазалар қолданылған жағдайда, жазаның түпкілікті мөлшерін жазаның осы түрі үшін осы Кодексте белгіленген үш еселенген ең жоғары шектен асыруға болмайды, әкімшілік қамаққа алу үшін – ҚР ӘҚБтК-нің 50-бабының бірінші бөлігінде белгіленген мерзімнен, ал арнайы құқықтан айыру үшін ҚР ӘҚБтК-нің 46-бабының екінші және үшінші бөліктерінде белгіленген мерзімдерден асыруға болмайды.

3. Егер әкімшілік айыппұлдар пайызбен көрсетілсе, олар бірнеше әкімшілік құқық бұзушылық жасалғаны үшін салынған кезде, айыппұл әрбір құқық бұзушылық үшін жеке өндіріп алынады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтан келтірілген зиянды өтеу

Судья мүліктік зиян келтірілген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі

қарай келіп, әкімшілік жаза қолдану туралы мәселені шешкен кезде, егер мұндай зиянның мөлшері туралы дау болмаса, оны бір мезгілде өндіріп алады.

Әкімшілік құқық бұзушылықтан келтірілген мүліктік зиянның мөлшері туралы даулар азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қаралады.

Өзге де уәкілетті органдар (лауазымды адамдар) қарайтын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша мүліктік зиянды өтеу, кінәлі тұлға оны өз еркімен өтеуден бас тартқан жағдайда, азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен жүргізіледі.

Іскерлік беделді қорғау немесе әкімшілік құқық бұзушылықтан келтірілген моральдық зиянды өтеу туралы талаптар Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде көзделген негіздер бойынша азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қаралады.

Әкімшілік жаза мерзімдерін есептеу

Әкімшілік қамаққа алу мерзімі тәуліктермен, ал жеке немесе заңды тұлғаға берілген арнайы құқықтан айыру, сондай-ақ рұқсаттан айыру не оның қолданылуын тоқтата тұру мерзімі жылдармен, айлармен немесе күнтізбелік күндермен есептеледі.

Тұлға әкімшілік жазаға тартылды деп есептелетін мерзім

Әкімшілік құқық бұзушылығы үшін әкімшілік жаза қолданылған тұлға әкімшілік жазаны орындау аяқталған күннен бастап бір жыл ішінде осы жазаға тартылды деп есептеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс РК «Об административных правонарушениях» от 05.07.2014 года (раздел 2, главы 6,7, раздел 3, главы 35, 36);

2. Об утверждении Инструкции по формированию централизованного учета данных об административных правонарушениях и лицах, их совершивших: Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 10 октября 2014 года № 114.

3. Административное право РК. Общая часть / под ред. А.А. Таранова. - Алматы, 2002.

4. Мусилимова К.С. Административное право РК. - Караганда, 2013.

5. Административное процессуальное право: учебное пособие / под ред. У. Нурмашева, К. Байжанова, А. Касымбек. – Алматы, 2013.

6. Иманов К.С. Административная ответственность: практикум. - Петропавловск, 2016.

7. Жетписбаев Б.А. Теоретические проблемы административно-правового принуждения в Республике Казахстан: монография. – Алматы, 2001.

8. Кызылов М.А., Лапшин В.Н., Филин В.В., Ералина С.Е., Айкенова Ш.О. Административное право РК: курс лекций. - Караганда, 2012.

9. Официальный сайт Министерства юстиции РК <http://adilet.zan.kz>.

10. Официальный сайт КПСиСУ ГП РК [http:// http://qamqor.gov.kz/](http://qamqor.gov.kz/).

7-ТАҚЫРЫП. ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ҚАУЛЫЛАРДЫ ОРЫНДАУ ЖӘНЕ ҚАЙТА ҚАРАУ

Жоспары:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жөніндегі қаулының заңды күшіне ену тәртібі.
2. Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының орындалуын кейінге қалдыру, мерзімін ұзарту, тоқтата тұру немесе тоқтату.
3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындаудың ескіруі.

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жөніндегі қаулының заңды күшіне ену тәртібі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жөніндегі соттың қаулысы – бұл процестік құжат, онда әкімшілік құқық бұзушылық іс бойынша іс жүргізу нәтижелерінің қорытындысы көрсетіледі.

Егер қаулы Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБтК) талаптарына, сондай-ақ өзге де заңнама нормаларының ережелеріне сәйкес келсе, ол заңды болып табылады.

Қаулыда осы іс үшін маңызы бар, сот зерттеген, қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы туралы заң талаптарын қанағаттандыратын дәлелдемелермен бекітілген мән-жайлар көрсетілуі тиіс, бұл қаулының негізділігін білдіреді.

Сот әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі, шағымды, наразылықты қарап, ӘҚБтК-нің 829-14-бабының бірінші бөлігінде көзделген қаулылардың бірін қабылдайды.

Қаулыны шығару кезінде ӘҚБтК-нің 822-бабында көзделген мәліметтер көрсетілуге, сонымен қатар мәселелер шешілуге тиіс.

Қаулының жеке бөліктерден тұратын, жиынтығында біртұтас заңдық құжатты құрайтын қатаң қисындық құрылымы болуы тиіс.

Қаулы үш құрамдас – кіріспе, сипаттау-уәждеу және қарар бөліктерінен тұрады.

ӘҚБтК-нің 829-14-бабының сегізінші бөлігіне сәйкес қаулы жазбаша нысанда не электронды құжат нысанында шығарылады.

Электронды құжат нысанында дайындалған қаулы «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтардағы № 370 Заңының ережелеріне сәйкес келуі тиіс. Электрондық құжат айналымының тәртібін Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайды.

Қаулы қолжазба, машинамен немесе компьютермен басу тәсілімен бір данада дайындалуы мүмкін.

Қаулыны қабылдау кезінде заң техникасы мен сот актілерін дайындау

параметрлері мәселелерін регламенттейтін сот жүйесінің ішкі құжаттарын басшылыққа алған жөн.

Қаулының кіріспе бөлігі құжаттың атауынан кейін басталады және ӘҚБтК-нің 822-бабы бірінші бөлігінің 1), 2), 3), 4), 5) тармақшаларында көзделген мәліметтерді қамтиды.

Қаулыда оның қабылданған жылы, күні және айы көрсетіледі.

Судьяның қаулыны жариялаған күні, айы және жылы қаулының қабылданған күні болып табылады.

Осы қаулы нақты шығарылған қала немесе өзге де елді мекен істің қаралған орны болып табылады.

Соттың атауы оны құру туралы нормативтік-құқықтық актіге сәйкес көрсетілуі тиіс.

Қаулының кіріспе бөлігінде судьяның, сот отырысы хатшысының, прокурордың және ӘҚБтК-нің 744, 745, 746, 747, 748, 758-баптарында аталған, қаулы қабылданған сот отырысына қатысқан, іс жүргізудің басқа да қатысушыларының тегі мен аты-жөнін көрсету қажет.

ӘҚБтК-нің 822-бабы бірінші бөлігі 3) тармақшасының ережелері іс қаралған тұлға туралы мәліметтер тізбесін қамтиды, ол қаулының кіріспе бөлігінде толық көлемде көрсетілуі тиіс, түбегейлі болып табылады және кеңінен түсіндіруге жатпайды.

Істі дұрыс шешу үшін (атап айтқанда, тұлғаның осы әкімшілік құқық бұзушылық субъектісі болып табылатынын-табылмайтынын анықтау үшін), әділ әкімшілік жазалау шарасын тағайындау, қаулыны орындау, басқа да мәселелерді дұрыс шешу үшін – іс қаралған тұлға туралы мәліметтер маңызды болып табылады.

Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамның тегі, аты және әкесінің аты (ол болған жағдайда) іс жүргізілетін тілде, практикалық транскрипция қағидалары ескеріле отырып көрсетіледі.

Іс бойынша іс жүргізу орыс тілінде жүзеге асырылып, ал адамның жеке басын куәландыратын құжаттарда көрсетілген тегі, аты, әкесінің аты мемлекеттік тілде болған жағдайларда, қаулыда адамның дербес деректерін септемей, жеке басын куәландыратын ресми құжаттағы жазбаға дәлме-дәл сәйкестікте жазу қажет.

Қаулыда шетелдік адамның тегі, аты және әкесінің аты іс жүргізу тілінде де, жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген транскрипцияда да көрсетілуі тиіс.

Шетелдік адамның жеке басын куәландыратын құжаты, азаматтығы жоқ адамның не босқынның жеке куәлігі болмаған жағдайда, онда іс жүргізіліп жатқан адам оның шыққан елінен келген жазбаша растау негізінде көрсетіледі.

Тізбесі «Жеке басты куәландыратын құжаттар туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 29 қаңтардағы № 73-V Заңының 6-бабының 1-тармағында көзделген құжаттардың негізінде іс жүргізіліп жатқан адамның жеке басы куәландырылады.

Егер іс бойынша іс жүргізу заңды тұлғаға қатысты қозғалса, онда оның атауын заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу туралы құжатқа сәйкес көрсету

қажет.

Істі қарау кезінде анықталған мән-жайлар қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде баяндалуға жатады. Бұл мән-жайларға:

- жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың мән-жайлары (әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасын анықтау), сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасалған уақыт пен жерді, оны жасау нәтижесінде басталған салдарларды сипаттау;

- әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлғаның құқыққа қарсы әрекеттерін (әрекетсіздігін), оның әкімшілік құқық бұзушылық жасаудағы кінәсінің нысанын сипаттау;

- тұлғаның әкімшілік құқық бұзушылық жасаудағы кінәсін растайтын не теріске шығаратын дәлелдемелерді баяндау, оларды қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы тұрғысынан бағалау;

- құқық бұзушылықты дұрыс саралау үшін заңдық маңызы бар өзге мәліметтерді талдау, әкімшілік құқық бұзушылық үшін әділ жаза қолдану және шығарылған қаулыны орындау жатады.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігін баяндау кезінде дәлелденді деп танылған әкімшілік құқық бұзушылықтың толық сипатталуы қамтамасыз етілуі тиіс.

Тұлға құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп танылған жағдайда, қаулының тиісті бөлігінде ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің нормаларында, сондай-ақ ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің бабында осы мән-жайға тікелей сілтеме (сілтеме жасау нормалары) болған кезде заңдар мен заңға тәуелді актілерде тікелей тыйым салынған әрекеттің немесе әрекетсіздіктің сипаттамасы, оның жасалған орны, уақыты, тәсілі, кінәнің нысаны, жасалған құқық бұзушылықтың уәждері мен салдарлары көрсетіледі.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігі оның қарар бөлігінде баяндалған шешімдердің негіздемесі болып табылады және оған қайшы келмеуі тиіс.

ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің жекелеген нормалары бланкеттік тәсілмен жазылады. Сот қаулысында осындай құрамдар бойынша нормативтік-құқықтық актілердің нақты қай ережелерінің бұзылғаны көрсетілуі, сондай-ақ осы бұзушылықтардың мазмұны ашылуы тиіс. Бұл ретте басталған зардаптармен себеп-салдарлық байланысы жоқ нормативтік-құқықтық актілердің бұзылуы құқық бұзушылықтың объективті бөлігін құрай алмайтынын және оның жойылуға жататынын ескеру қажет.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлғаға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың жасалу фактісі туралы көрсету қажет емес.

Қаулының мәтінінде: оқиғалар мен мән-жайлардың жете жазылуына; құқық бұзушылыққа қатысы жоқ құқық нормаларының келтірілуіне; ресми құжаттарда қолдануға болмайтын қысқартулар мен сөздерді пайдалануға жол берілмейді.

Соттың қаулысында хаттамадан мәтінді толық көшіріп алу жолымен құқық бұзушылықтың мәнін баяндау дұрыс емес, өйткені қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде құқық бұзушылықтың сотта анықталған мән-жайлары ғана

толық көлемде жазылуы тиіс.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде сотта қандай дәлелдемелердің зерттелгенін, олардың мазмұны ашылғанын және оларға баға берілгенін көрсету керек.

Дәлелдемелерді талдау – процестік және өзге құжаттарды жай атау ғана емес, осы дәлелдемелерді қандай мән-жайлар бекітетіні көрсетіліп, мазмұнының ашылуын білдіреді.

Сот отырысында зерттелген қандай дәлелдемелердің анық емес, ал қандай нақты деректер дәлелдемелер ретінде қабылданбайды деп танылғанын соттар қаулыда көрсетуге және өз тұжырымдарын уәждеуге тиіс.

Қаулыда тұлғаның өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша жасады деп танылған құқық бұзушылыққа қатысты ұстанымы жазылуы тиіс.

Әрекетті мойындау іс бойынша анықталған басқа да дәлелдемелердің жиынтығымен кінәсі расталған кезде ғана әкімшілік жауаптылыққа тартуға негіз болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған тұлға өзіне қатысты кінәсін мойындамаған жағдайда, қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде ол өзін қорғау үшін келтірген дәлелдерге баға берілуі тиіс.

Әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлға сотқа дейін талқылау процесінде өзі берген түсіндірмелерді өзгерткен жағдайда, сот барлық түсіндірмелерді тексеруге, олардың өзгеру себептерін анықтауға және іс бойынша жиналған басқа дәлелдемелер ескеріліп, жүргізілген зерттеу нәтижесінде оларға тиісті баға бергені жөн.

Қаулыда өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған тұлғаның, жәбірленушілердің, іске қатысатын басқа да тұлғалардың түсініктемелері, куәлардың айғақтары, сарапшының, маманның түсіндірмелері үшінші жақтан жазылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жәбірленушіні міндетті түрде қатыстыра отырып қаралуға тиіс. Ол болмаған кезде іс ӘҚБтК-нің 744-бабының екінші бөлігінде көзделген жағдайларда ғана қаралуы мүмкін. Жәбірленушінің қатысуынсыз істі қарау уәждері қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілуі қажет.

Сарапшылар қорытындысының, іс бойынша жиналған басқа да дәлелдемелердің және сот отырысында зерттелген материалдардың жиынтығымен бағаланатынын соттар назарда ұстауы керек.

Егер сараптама бірнеше сарапшыға тапсырылып, олар жеке-жеке қорытынды берген болса, олармен келісу немесе келіспеу уәждері әрбір қорытынды бойынша жеке-жеке келтірілуі тиіс.

Қаулыда құқық бұзушылықты ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің сол немесе өзге бабы, оның бөлігі немесе тармағы бойынша саралауға қатысты тұжырымдар негізделуі тиіс.

Құқық бұзушылық оқиғасын баяндау кезінде ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің құқық бұзушыға қолданылатын бабының диспозициясын, оның ішінде әрекеттердің қайталануын басшылыққа ала отырып, құқық

бұзушылықтың барлық саралаушы белгілерін көрсету қажет.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің материалдарына соттың (лауазымды адамның) құқық бұзушылықтың қайталап жасалғанын растайтын, заңды күшіне енген қаулысының көшірмесі не Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитеті органдарының мәліметтері қоса тігілуі тиіс.

Құқық бұзушылықтың қайталануын анықтау кезінде сот ӘҚБтК-нің 61-бабына сәйкес тұлға әкімшілік жазаға тартылды деп есептелетін ӘҚБтК-нің Жалпы бөлігінің мерзімі туралы ережелерін негізге алуға тиіс.

Әкімшілік жазалау шарасын анықтау барысында сот қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде таңдап алынған әкімшілік жазалау шарасының уәждерін келтіруге міндетті.

Жеке тұлғаға әкімшілік жаза қолдану барысында жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың сипаты, кінәлінің жеке басы, сонымен қатар оның құқық бұзушылық жасалғанға дейінгі және одан кейінгі мінез-құлқы, мүлкілік жағдайы, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар ескеріледі.

Әкімшілік айыппұл мөлшері қысқарған жағдайда, қаулының қарар бөлігінде қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілуге жататын есепті келтірмей, өндіріп алынуға жататын әкімшілік айыппұлдың түпкілікті мөлшерін көрсету жеткілікті.

Әкімшілік жаза қолданылған жағдайда, қаулының қарар бөлігінде іс бойынша қабылданған шешім көрсетіледі. Ол өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаны кінәлі деп танудан, заңды тұлғаны әкімшілік жауаптылыққа тартудан және оған әкімшілік жаза қолданудан тұруға тиіс.

Қаулының қарар бөлігін жазу кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасауда кінәлі деп танылған адамның тегі, аты және әкесінің аты (ол болған жағдайда), әкімшілік жауаптылыққа заңды тұлға тартылып жатқан кезде – заңды тұлғаның толық атауы мен ұйымдық-құқықтық нысаны, сондай-ақ жеке тұлға кінәлі деп танылған не заңды тұлға әкімшілік жауаптылыққа тартылуға жататын ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің бабы, бөлігі, тармағы, негізгі және қосымша әкімшілік жазаның түрі мен мөлшері көрсетіледі.

ӘҚБтК-нің 741, 742-баптарында көзделген жағдайларда, сондай-ақ тұлғаны ӘҚБтК-нің 32, 64-1 (құқық бұзушылықтың маңыздылығы шамалы болған кезде әкімшілік жауаптылықтан босату), 68-баптарына (Кәмелетке толмағандарды әкімшілік жауаптылықтан және әкімшілік жазадан босату) сәйкес тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы мәселені шешу үшін іс материалдарын тиісті органдарға берген жағдайда, іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы шығарылады.

Істі тоқтату туралы қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде:

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада көрсетілген құқық бұзушылықтың мән-жайлары;

- істі тоқтатуға негіз болған мән-жайлар жазылады.

Қаулының қарар бөлігінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс

бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы соттың шешімі, мұндай шешімді қабылдау негізі, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің нормасы көрсетіледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама:

1) егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым берілмесе немесе наразылық білдірілмесе, оларға шағым беру үшін белгіленген мерзім өткеннен кейін;

2) шағым, наразылық бойынша қаулы, сондай-ақ ҚР ӘҚБтК-нің 839-бабында көзделген жағдайда қаулы шығарылғаннан кейін дереу;

3) ҚР ӘҚБтК-нің 811-бабы 2-бөлігінің бірінші абзацында көзделген жағдайда дереу;

3-1) ҚР ӘҚБтК-нің 744 және 745-баптарында көзделген, өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаның және жәбірленушінің жазбаша өтінішхаты бойынша дереу;

4) шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу туралы қаулы жария етілгеннен кейін заңды күшіне енеді.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың міндеттілігі

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама барлық мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, лауазымды адамдардың, жеке тұлғалардың және олардың бірлестіктерінің, заңды тұлғалардың орындауы үшін міндетті.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама заңды күшіне енген кезінен бастап орындалуға жатады.

Арнайы құқықтан айыру және әкімшілік қамаққа алу түрінде әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы шығарылған кезінен бастап орындалуға жатады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындауға енгізу қаулыны шығарған судьяға, органға (лауазымды адамға) немесе нұсқаманы ресімдеген органға жүктеледі. Қаулы оны орындатуға уәкілеттік берілген органға (лауазымды адамға) ол заңды күшіне енген күннен бастап бір тәулік ішінде жіберіледі. Арнайы құқықтан айыру түріндегі әкімшілік жазаны қолдану туралы қаулы шығарылғаннан кейін оны орындатуға уәкілеттік берілген органдарға дереу жіберіледі.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы уәкілетті органдар ҚР ӘҚБтК-де белгіленген тәртіппен орындауға келтіреді.

Бір адамға қатысты бірнеше әкімшілік жазалар қолдану туралы қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама шығарылған жағдайда, әрбір қаулы, нұсқама дербес орындауға келтіріледі.

Тұлғаның әкімшілік жазадан жалтаруы, бұл жазаны заңнамаға сәйкес мәжбүрлеу тәртібімен орындауға әкеп соғады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындауға енгізу қаулыны шығарған судьяға, органға

(лауазымды адамға) немесе нұсқаманы ресімдеген органға жүктеледі. Қаулы оны орындатуға уәкілеттік берілген органға (лауазымды адамға) ол заңды күшіне енген күннен бастап бір тәулік ішінде жіберіледі. Арнайы құқықтан айыру түріндегі әкімшілік жазаны қолдану туралы қаулы шығарылғаннан кейін оны орындатуға уәкілеттік берілген органдарға дереу жіберіледі.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы уәкілетті органдар ҚР ӘҚБтК-де белгіленген тәртіппен орындауға келтіреді.

Бір адамға қатысты бірнеше әкімшілік жазалар қолдану туралы қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама шығарылған жағдайда, әрбір қаулы, нұсқама дербес орындауға келтіріледі.

Тұлғаның әкімшілік жазадан жалтаруы, бұл жазаны заңнамаға сәйкес мәжбүрлеу тәртібімен орындауға әкеп соғады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындауға байланысты мәселелерді шешу (ҚР ӘҚБтК-нің 887-бабы)

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы шығарған органға (лауазымды адамға) немесе айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген органға осы қаулыны, нұсқаманы орындауға байланысты мәселелерді шешу және оның орындалуын бақылау жүктеледі.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың орындалуын кейінге қалдыру, мерзімін ұзарту, тоқтата тұру немесе тоқтату туралы, сондай-ақ кәмелетке толмаған адамға салынған айыппұлды оның ата-анасынан немесе оларды алмастыратын адамдардан өндіріп алу туралы мәселелерді қаулы шығарған, нұсқаманы ресімдеген судья, орган (лауазымды адам) тиісті мәселені шешу үшін негіз пайда болған күннен бастап үш күндік мерзімде қарайды.

Осы баптың екінші бөлігінде көрсетілген мәселелердің шешілуіне мүдделі тұлғаларға олардың қаралатын орны мен уақыты туралы хабарланады. Бұл ретте мүдделі тұлғалардың дәлелсіз себептермен келмеуі тиісті мәселелерді шешу үшін кедергі болып табылмайды. Әкімшілік қамаққа алуды өтеуден жалтару туралы мәселені қарау кезінде әкімшілік қамаққа алынған адамның қатысуы міндетті болып табылады.

Осы баптың екінші бөлігінде көрсетілген мәселелер бойынша шешім қаулы түрінде қабылданады.

Қаулының көшірмесі өзіне қатысты қаулы шығарылған жеке тұлғаға немесе заңды тұлғаның өкіліне, сондай-ақ өзінің өтініші бойынша жәбірленушіге қолхатпен дереу беріледі. Аталған тұлғалар болмаған жағдайда қаулының көшірмесі ол шығарылған күннен бастап үш күн ішінде жіберіледі, бұл жөнінде істе тиісті жазба жүргізіледі.

2. Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының орындалуын кейінге қалдыру, мерзімін ұзарту, тоқтата тұру немесе тоқтату.

Айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың, әкімшілік қамаққа алу, арнайы құқықтан айыру немесе айыппұл түрінде әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының заңда белгіленген мерзімдерде орындалуы мүмкін болмайтын мән-жайлар болған кезде, қаулы шығарған судья, орган (лауазымды адам) немесе нұсқаманы ресімдеген орган өзіне қатысты қаулы шығарылған, нұсқама ресімделген адамның арызы бойынша қаулының, нұсқаманың орындалуын бір айға дейінгі мерзімге кейінге қалдыра алады. Әкімшілік жауаптылыққа тартылған адамның материалдық жағдайын ескере отырып, қаулыны шығарған судья, орган (лауазымды адам) немесе нұсқаманы ресімдеген орган айыппұл төлеуді үш айға дейінгі мерзімге ұзартуы мүмкін.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны шығарған орган (лауазымды адам) немесе айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген орган:

1) әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңның немесе оның жекелеген ережелерінің күші жойылған;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 8-бабы екінші бөлігінде көзделген;

3) әкімшілік жауаптылыққа тартылған адам қайтыс болған немесе заңда белгіленген тәртіппен ол қайтыс болған деп жарияланған;

4) ҚР ӘҚБтК-нің 890-бабында белгіленген әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындаудың ескіру мерзімі өткен;

5) «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасының кодексін (Салық кодексі) қолданысқа енгізу туралы Қазақстан Республикасының заңнамалық актісінде көзделген жағдайларда қаулының, нұсқаманың орындалуын тоқтатады және әкімшілік жазадан босатады.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама – заңды күшіне енген күнінен бастап бір жыл ішінде, ал салық салу және Қазақстан Республикасының монополияға қарсы заңнамасы саласындағы құқық бұзушылықтар үшін заңды күшіне енген күнінен бастап бес жыл ішінде орындалмаса, ол орындалуға жатпайды.

ҚР ӘҚБтК-нің 834-бабына сәйкес қаулының орындалуы тоқтатыла тұрған жағдайда, ескіру мерзімінің өтуі шағым, прокурордың апелляциялық өтінішхаты, наразылығы қаралғанға дейін тоқтатыла тұрады.

Егер әкімшілік жауаптылыққа тартылған тұлға оны орындаудан жалтарса, осы баптың бірінші бөлігінде көзделген ескіру мерзімінің өтуіне үзіліс жасалады. Бұл жағдайда ескіру мерзімінің өтуін есептеу осы тұлға табылған күннен бастап қайта жалғасады.

ҚР ӘҚБтК-нің 888-бабына сәйкес қаулыны орындау кейінге қалдырылған жағдайда, ескіру мерзімінің өтуі кейінге қалдыру мерзімі біткенге дейін тоқтатыла тұрады, ал қаулыны орындау ұзартылған кезде ескіру мерзімінің өтуі ұзарту мерзіміне ұзартылады.

Әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны шығарған орган (лауазымды

адам) немесе айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген орган:

1) әкімшілік жауаптылықты белгілейтін заңның немесе оның жекелеген ережелерінің күші жойылған;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 8-бабы екінші бөлігінде көзделген;

3) әкімшілік жауаптылыққа тартылған адам қайтыс болған немесе заңда белгіленген тәртіппен ол қайтыс болған деп жарияланған;

4) ҚР ӘҚБтК-нің 890-бабында белгіленген әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындаудың ескіру мерзімі өткен;

5) «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасының кодексін (Салық кодексі) қолданысқа енгізу туралы Қазақстан Республикасының заңнамалық актісінде көзделген жағдайларда қаулының, нұсқаманың орындалуын тоқтатады және әкімшілік жазадан босатады.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы орындаудың ескіруі.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама – заңды күшіне енген күнінен бастап бір жыл ішінде, ал салық салу және Қазақстан Республикасының монополияға қарсы заңнамасы саласындағы құқық бұзушылықтар үшін заңды күшіне енген күнінен бастап бес жыл ішінде орындалмаса, ол орындалуға жатпайды.

ҚР ӘҚБтК-нің 834-бабына сәйкес қаулының орындалуы тоқтатыла тұрған жағдайда, ескіру мерзімінің өтуі шағым, прокурордың апелляциялық өтінішхаты, наразылығы қаралғанға дейін тоқтатыла тұрады.

Егер әкімшілік жауаптылыққа тартылған тұлға оны орындаудан жалтарса, осы баптың бірінші бөлігінде көзделген ескіру мерзімінің өтуіне үзіліс жасалады. Бұл жағдайда ескіру мерзімінің өтуін есептеу осы тұлға табылған күннен бастап қайта жалғасады.

ҚР ӘҚБтК-нің 888-бабына сәйкес қаулыны орындау кейінге қалдырылған жағдайда, ескіру мерзімінің өтуі кейінге қалдыру мерзімі біткенге дейін тоқтатыла тұрады, ал қаулыны орындау ұзартылған кезде ескіру мерзімінің өтуі ұзарту мерзіміне ұзартылады.

Жаза толық жүргізілген әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны жүргізілген жаза туралы белгі соғып, қаулыны орындаған орган қаулы шығарған судьяға, органға (лауазымды адамға) қайтарады.

Орындау жүргізілмеген немесе орындау толық жүргізілмеген әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңында көзделген жағдайларда және тәртіппен әкімшілік құқық бұзушылық туралы қаулыны шығарған, хаттама жасаған органға (лауазымды адамға) қайтарылады.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Костенников М.В., Куракин А.В. Административная деятельность ОВД: учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2014. – 521 с
3. Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процессуальное право: монография / В.Д. Сорокин. – СПб., 2002.
4. О постановлении суда по делу об административном правонарушении: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 20.04. 2018 года № 5.
5. О судебной системе и статусе судей Республики Казахстан: Конституционный закон Республики Казахстан от 25.12.2000 года № 132-II.
6. О некоторых вопросах применения судами норм Особенной части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 06.10.2017 года № 7.

8-ТАҚЫРЫП. ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ШАҒЫМДАНУ ЖӘНЕ АПЕЛЛЯЦИЯ ТЕТІГІ

Жоспары:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын органның (лауазымды адамның) әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) және шешімдеріне шағым жасау.

2. Жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша заңды күшіне енбеген қаулыларға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаларға шағым жасау, наразылық білдіру тәртібі.

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын органның (лауазымды адамның) әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) және шешімдеріне шағым жасау.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын органның (лауазымды адамның) әрекеттерімен (әрекетсіздігімен) және (немесе) шешімімен құқықтары мен бостандықтары тікелей қозғалатын адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың жасалуы, іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының қолданылуы, сараптама тағайындау және оны жүргізу тәртібі бойынша заңның бұзылуына, өзге де әрекеттерге (әрекетсіздікке) және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қараудың нәтижелері бойынша және әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға шағым (наразылық) бойынша қабылданатын шешімдерді қоспағанда, шешімдердің қабылдануына жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) және (немесе) сотқа шағыммен жүгінуге құқылы. Жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) алдын ала жүгіну сотқа шағым беру және соттың оны қарауға қабылдауы және мәні бойынша шешуі үшін міндетті шарт болып табылмайды.

Шағымдар әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) және шешімдеріне шағым жасалатын органға (лауазымды адамға), сотқа беріледі, ол шағым келіп түскен күннен бастап үш тәулік ішінде оларды жоғары тұрған органға (лауазымды адамға), тиісті сотқа жіберуге міндетті.

Шағымдар, оларды қарауға уәкілеттік берілген жоғары тұрған органға (лауазымды адамға), сотқа тікелей берілуі мүмкін.

Шағымдар ауызша және жазбаша болуы мүмкін. Ауызша шағымдар хаттамаға енгізіледі, оған арыз беруші және шағымды қабылдаған лауазымды адам қол қояды. Тиісті лауазымды адамдардың қабылдауында адамдар баяндаған ауызша шағымдар жазбаша түрде берілген шағымдармен жалпы негіздерде шешіледі. Шағымға қосымша материалдар қоса берілуі мүмкін.

Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тілді білмейтін адамға шағымды өзінің ана тілінде немесе өзі жетік білетін тілде беру құқығы қамтамасыз етіледі.

Шағым берген тұлға оны қайтарып алуға құқылы. Өзіне қатысты іс қозғалған тұлға, жәбірленуші, заңды өкілін қоспағанда, өзінің қорғаушысының, өкілінің шағымын қайтарып алуға құқылы. Өзіне қатысты іс қозғалған тұлғаның мүддесінде берілген шағым тек оның жазбаша келісімі арқылы ғана қайтарылуы мүмкін. Шағымды қайтарып алу оның қайта берілуіне кедергі келтірмейді.

Шағым беру шағым жасалып жатқан әрекеттің жүргізілуін және шағым жасалып жатқан шешімнің орындалуын тоқтата тұрмайды.

Әкімшілік іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын лауазымды адамның әрекетіне (әрекетсіздігіне) шағымды кері қайтарып алу туралы жазбаша арыз берілген жағдайда, судья шағымды қайтару туралы ұйғарым шығарады.

Егер тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің аумағында мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сот құрылмаса, олардың соттауына жататын істерді аудандық (қалалық) соттар қарауға құқылы.

Адам өз құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы туралы өзіне белгілі болған күннен бастап екі ай ішінде жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) және (немесе) сотқа шағыммен жүгінуге құқылы.

Шағым беру мерзімін өткізіп алу шағымды қабылдаудан бас тартуға негіз болып табылмайды. Мерзімді өткізіп алудың себептері шағымды мәні бойынша қарау кезінде анықталады және шағымды қанағаттандырудан бас тарту негіздерінің бірі болып табылуы мүмкін.

Шағымды қарай отырып, судья немесе орган (лауазымды адам) онда жазылған дәлелдерді жан-жақты тексеруге, қажет болған кезде қосымша материалдарды талап етіп алдыруға, тиісті лауазымды адамдардан, жеке және заңды тұлғалардан шағым жасалып жатқан әрекеттерге (әрекетсіздікке) және шешімдерге қатысты түсіндірмелер алуға міндетті.

Шағым келіп түскен күннен бастап он тәулік ішінде қаралуға жатады. Шағымды қарау мерзімі қажет болған кезде он тәулікке дейін ұзартылуы мүмкін. Тиісінше хабардар етілген (хабарланған) адамның келмеуі шағымды қарауға кедергі болмайды.

Шағымды қанағаттандырудан бас тарту туралы қаулыға органның (лауазымды адамның) қаулысының көшірмесін алған кезден бастап он тәулік ішінде әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған аудандық және оған теңестірілген сотқа шағым жасалуға жатады, оның шешіміне – жоғары тұрған сотқа, ал соттың қаулысына жоғары тұрған сотқа шағым жасалуы мүмкін, олардың шешімі шағым жасалуға, наразылық білдіруге жатпайды.

Шағымды қанағаттандыру туралы қаулыға әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған аудандық және оған теңестірілген сотқа прокурордың апелляциялық өтінішхаты берілуі мүмкін, оның шешіміне – жоғары тұрған сотқа, ал сот қаулысына жоғары тұрған сотқа прокурордың апелляциялық өтінішхаты берілуі мүмкін.

Қаулы жеке адамға немесе заңды тұлғаның өкіліне дереу табыс етіледі, ал бұл адамдар болмаған жағдайда, қаулы шығарылған күннен бастап үш

тәулік ішінде оларға жолданады.

Шағымды қарайтын орган (лауазымды адам) немесе судья өз өкілеттіктері шегінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың, сондай-ақ өзге тұлғалардың бұзылған құқықтары мен заңды мүдделерінің қалпына келтірілуіне дереу шаралар қолдануға міндетті.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық олар келіп түскен күннен бастап он тәулік ішінде қаралуға тиіс.

Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарауға кіріскенде:

1) шағымды, наразылықты кім қарайтынын, қандай шағым, наразылық қаралуға жататынын; шағымды, наразылықты кім бергенін жариялайды; шағымды, наразылықты қарау оның құзыретіне жата ма, соны анықтайды; егер шағымды, наразылықты қарау оның құзыретіне жатпайтын болса, оларды барлық іс материалдарымен бірге ведомстволық бағыныстылығы бойынша жібереді;

2) өзіне қатысты іс бойынша қаулы шығарылған, нұсқама ресімделген тұлғаның немесе оның өкілінің, сондай-ақ шағымды, наразылықты қарауға қатысу үшін шақырылған тұлғалардың келгеніне көз жеткізеді;

3) іс жүргізуге қатысушылардың және олардың заңды өкілдерінің өкілеттіктерін тексереді;

4) іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың келмеу себептерін анықтайды және олар келмеген кезде шағымды, наразылықты қарау туралы не шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыру туралы шешім қабылдайды;

5) шағымды, наразылықты қарауға қатысатын тұлғаларға құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді;

б) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты, ал қажет болғанда істің өзге де материалдарын жария етеді;

7) мәлімделген қарсылықтар мен өтінішхаттарды шешеді, шағымды, наразылықты толық, жан-жақты және объективті қарау үшін қажетті өзге де мән-жайларды анықтайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарау кезінде істе бар және қосымша ұсынылған материалдар бойынша шығарылған қаулының, нұсқаманың заңдылығы мен негізділігі тексеріледі. Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) жаңа фактілерді анықтауға және жаңа дәлелдемелерді зерттеуге құқылы.

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасалған ба, осы тұлға оны жасауға кінәлі ме, ол әкімшілік жауаптылыққа жата ма, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар бар ма, мүліктік залал келтірілген бе, соны анықтауға, ҚР ӘҚБТК-нің 741 және 742-баптарында көзделген мән-жайларды,

сондай-ақ істі дұрыс шешу үшін маңызы бар басқа да мән-жайларды анықтауға міндетті.

Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) іс бойынша қосымша материалдарды талап етіп алдыруға, сараптаманың тағайындалуына байланысты және шағымды, наразылықты толық, жан-жақты және объективті қарау үшін қажет болатын басқа жағдайларда шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыруға құқылы.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардан өтінішхаттар келіп түскен не істің мән-жайларын қосымша анықтау қажеттігі болған жағдайда шағымды, наразылықты қарау мерзімін істі қарайтын жоғары тұрған орган (лауазымды адам) ұзартуы, бірақ он тәуліктен аспайтын мерзімге ұзартуы мүмкін. Орган (лауазымды адам) азаматтық, қылмыстық, әкімшілік сот ісін жүргізуде немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуде қаралып жатқан басқа істі шешкенге дейін шағымды, наразылықты қарау мүмкін болмаған кезде, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға негіз болған салықтық және (немесе) кедендік тексерулер нәтижелеріне жоғары тұрған органға шағым жасалған жағдайда не мемлекеттік органға іс үшін маңызы бар мәселелер бойынша сұрау салу жіберілген кезде оларды қарау мерзімін тоқтата тұруға міндетті. Мерзімді тоқтата тұру не ұзарту бойынша шешім ұйғарым түрінде шығарылады.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық сотқа және жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) бір уақытта келіп түссе, онда жоғары тұрған органға берілген шағым, наразылық сотқа жіберілуге тиіс.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі, шағымды, наразылықты қарап, сот мынадай қаулылардың бірін шығарады:

- 1) әкімшілік жаза қолдану туралы;
- 2) іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы;
- 3) қаулыны, нұсқаманы – өзгеріссіз, ал шағымды, наразылықты қанағаттандырусыз қалдыру туралы;
- 4) қаулыны өзгерту туралы;
- 5) қаулының, нұсқаманың күшін жою және істі тоқтату туралы;
- 6) қаулының, нұсқаманың күшін жою және іс бойынша жаңа қаулы шығару туралы.

Осы бапта көзделген қаулы заңды және негізді болуға тиіс.

Егер әкімшілік құқық бұзушылық үшін жаза қолдану туралы мәселені шешу кезінде судья бір мезгілде кінәлі адамның мүліктік залалды өтеуі туралы мәселені шешсе, онда қаулыда өндіріп алуға жататын залал мөлшері, оны өтеу мерзімі мен тәртібі көрсетіледі.

Қаулыда ҚР ӘҚБтК-нің 822-бабында көзделген мәліметтер көрсетілуге, сондай-ақ мәселелер шешілуге тиіс.

Істі, шағымды, наразылықты қарау нәтижесінде жасалған әрекетке заңдық бағаның қате екенін мойындай отырып, сот құқық бұзушылықтың саралануын заңның онша қатаң емес әкімшілік жазаны көздейтін бабына

өзгертуге міндетті.

Көлік құралының жүргізушісін жол жүрісі қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберген кезде жол жүрісі қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілген адамға беріледі.

Азаматтық және қызметтік қару иесін және (немесе) пайдаланушысын азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеру үшін емтихан тапсыруға жіберу кезінде азаматтық және қызметтік қаруды қауіпсіз ұстау қағидаларын білуін тексеруге жіберу туралы қаулы шығарылады, оның көшірмесі емтихан тапсыруға жіберілетін адамға беріледі.

Қаулыда ҚР ӘҚБтК-нің 54-бабының негіздерінде құқық бұзушының жүріс-тұрысына қойылатын ерекше талаптар белгіленуі мүмкін.

Іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы:

1) ҚР ӘҚБтК-нің 741-бабында көзделген іс бойынша іс жүргізуді болғызбайтын мән-жайлар болған;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 742-бабында көзделген әкімшілік жауаптылыққа тартпауға мүмкіндік беретін мән-жайлар болған;

3) ҚР ӘҚБтК-нің 32-бабына сәйкес тұлғаны тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы мәселені шешу үшін іс материалдары тиісті органдарға берілетін жағдайларда шығарылады.

Істі, шағымды, наразылықты қарау нәтижелері бойынша шығарылған қаулы жазбаша ресімделеді және оған осындай қаулыны шығарған судья қол қояды не осындай қаулыны шығарған судьяның электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылған электрондық құжат нысанында ресімделеді.

2. Жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша заңды күшіне енбеген қаулыларға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаларға шағым жасау, наразылық білдіру тәртібі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым жасау құқығы

ҚР ӘҚБтК-нің 744, 745, 746, 747, 748 және 753-баптарында көрсетілген тұлғалар жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға – шағым жасауы, ал прокурорлар наразылық білдіруі мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым жасау, наразылық білдіру тәртібі мен мерзімдері

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық іс бойынша қаулы шығарған, нұсқама ресімдеген органға (лауазымды адамға) жіберіледі, ол шағым, наразылық келіп түскен күннен бастап үш тәулік ішінде оларды істің барлық материалдарымен бірге тиісті жоғары тұрған органға (лауазымды

адамға) жіберуге міндетті.

Шағым, наразылық оларды қарауға уәкілетті жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) тікелей берілуі мүмкін.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға шағым, наразылық – қаулының көшірмесі табыс етілген күннен бастап он тәулік ішінде, ал ҚР ӘҚБтК-нің 744, 745, 746, 747, 748 және 753-баптарында көрсетілген тұлғалар істі қарауға қатыспаған жағдайда, қаулыны алған күннен бастап беріледі.

Айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық ҚР ӘҚБтК-нің 817-бабында көзделген мерзім өткен соң он тәулік ішінде берілуі мүмкін.

3. Салықтық тексеру нәтижелері бойынша анықталған, Қазақстан Республикасының Салық кодексінде белгіленген салықтық міндеттемені немесе Қазақстан Республикасының зейнетақымен қамсыздандыру туралы және міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы заңнамасында көзделген міндеттерді орындамауға немесе тиісінше орындамауға байланысты шығарылған әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға шағым, наразылық қаулының көшірмесі табыс етілген немесе алынған күннен бастап отыз тәулік ішінде берілуі мүмкін.

4. Шағымның, наразылықтың осы бапта белгіленген мерзімде берілуі әкімшілік жаза қолдану туралы қаулының, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың орындалуын шағым, наразылық бойынша шешім шығарылғанға дейін тоқтата тұрады.

5. Жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) берілетін шағымда мәліметтер қамтылуға және ол ҚР ӘҚБтК-нің 833-бабында көзделген талаптарға сәйкес келуге тиіс.

Егер келтірілген шағым ҚР ӘҚБтК-нің 833-бабы бірінші және екінші бөліктерінде көзделген талаптарға сәйкес келмесе, ол берілген деп есептеледі, бірақ толық ресімдеу үшін мерзімі көрсетіле отырып, қайтарылады. Егер көрсетілген мерзім ішінде шағым қайта жасалғаннан кейін органға (лауазымды адамға) ұсынылмаса, ол берілмеген деп есептеледі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарау

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық олар келіп түскен күннен бастап он тәулік ішінде қаралуға тиіс.

2. Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарауға кіріскенде:

1) шағымды, наразылықты кім қарайтынын, қандай шағым, наразылық қаралуға жататынын; шағымды, наразылықты кім бергенін жариялайды; шағымды, наразылықты қарау оның құзыретіне жата ма, соны анықтайды; егер шағымды, наразылықты қарау оның құзыретіне жатпайтын болса, оларды барлық іс материалдарымен бірге ведомстволық бағыныстылығы бойынша жібереді;

2) өзіне қатысты іс бойынша қаулы шығарылған, нұсқама ресімделген тұлғаның немесе оның өкілінің, сондай-ақ шағымды, наразылықты қарауға қатысу үшін шақырылған тұлғалардың келгеніне көз жеткізеді;

3) іс жүргізуге қатысушылардың және олардың заңды өкілдерінің өкілеттіктерін тексереді;

4) іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың келмеу себептерін анықтайды және олар келмеген кезде шағымды, наразылықты қарау туралы не шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыру туралы шешім қабылдайды;

5) шағымды, наразылықты қарауға қатысатын тұлғаларға құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді;

б) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты, ал қажет болғанда істің өзге де материалдарын жария етеді;

7) мәлімделген қарсылықтар мен өтінішхаттарды шешеді, шағымды, наразылықты толық, жан-жақты және объективті қарау үшін қажетті өзге де мән-жайларды анықтайды.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарау кезінде істе бар және қосымша ұсынылған материалдар бойынша шығарылған қаулының, нұсқаманың заңдылығы мен негізділігі тексеріледі. Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) жаңа фактілерді анықтауға және жаңа дәлелдемелерді зерттеуге құқылы.

Орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасалған ба, осы тұлға оны жасауға кінәлі ме, ол әкімшілік жауаптылыққа жата ма, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар бар ма, мүліктік залал келтірілген бе, соны анықтауға, ҚР ӘҚБтК-нің 741 және 742-баптарында көзделген мән-жайларды, сондай-ақ істі дұрыс шешу үшін маңызы бар басқа да мән-жайларды анықтауға міндетті.

4. Жоғары тұрған орган (лауазымды адам) іс бойынша қосымша материалдарды талап етіп алдыруға, сараптаманың тағайындалуына байланысты және шағымды, наразылықты толық, жан-жақты және объективті қарау үшін қажет болатын басқа жағдайларда шағымды, наразылықты қарауды кейінге қалдыруға құқылы.

5. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардан өтінішхаттар келіп түскен не істің мән-жайларын қосымша анықтау қажеттігі болған жағдайда шағымды, наразылықты қарау мерзімін істі қарайтын жоғары тұрған орган (лауазымды адам) ұзартуы, бірақ он тәуліктен аспайтын мерзімге ұзартуы мүмкін. Орган (лауазымды адам) азаматтық, қылмыстық, әкімшілік сот ісін жүргізуде немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуде қаралып жатқан басқа істі шешкенге дейін шағымды, наразылықты қарау мүмкін болмаған кезде, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға негіз болған салықтық және (немесе) кедендік тексерулер нәтижелеріне жоғары тұрған органға шағым жасалған жағдайда не мемлекеттік органға іс үшін маңызы бар мәселелер бойынша

сұрау салу жіберілген кезде оларды қарау мерзімін тоқтата тұруға міндетті. Мерзімді тоқтата тұру не ұзарту бойынша шешім ұйғарым түрінде шығарылады.

6. Егер әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық сотқа және жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) бір уақытта келіп түссе, онда жоғары тұрған органға берілген шағым, наразылық сотқа жіберілуге тиіс.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық бойынша шешім және оны жария ету

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағымды, наразылықты қарап, жоғары тұрған орган (лауазымды адам) мынадай шешімдердің біреуін қабылдайды:

1) қаулыны, нұсқаманы өзгеріссіз, ал шағымды, наразылықты қанағаттандырусыз қалдыру туралы;

2) қаулыны өзгерту туралы;

3) қаулының, нұсқаманың күшін жою және істі тоқтату туралы;

4) қаулының, нұсқаманың күшін жою және іс бойынша жаңа қаулы шығару туралы.

2. Іс бойынша қаулыға, нұсқамаға шағым, наразылық бойынша шешім ол қабылданғаннан кейін дереу жария етіледі және ҚР ӘҚБтК-нің 822-бабына сәйкес жазбаша не электрондық құжат нысанында ресімделген шағым, наразылық бойынша қаулы түрінде шығарылады.

3. Іс бойынша қаулыға, нұсқамаға шағым, наразылық бойынша қаулы ол шығарылғаннан кейін үш тәулікке дейінгі мерзімде өзіне қатысты іс бойынша қаулы шығарылған, нұсқама ресімделген тұлғаға немесе оның өкіліне, шағым берген жағдайда жәбірленушіге, сондай-ақ наразылық келтірген прокурорға табыс етіледі немесе жолданады.

4. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым, наразылық бойынша жоғары тұрған органның (лауазымды адамның) қаулысына қаулы табыс етілген немесе алынған күннен бастап он тәулік ішінде ҚР ӘҚБтК-нің 44-1-тарауында көзделген тәртіппен сотқа шағым жасалуы, наразылық білдірілуі мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулының күшін жою немесе өзгерту не айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың күшін жою

Қаулының, нұсқаманың күшін жою және істі қысқарту туралы шешім ҚР ӘҚБтК-нің 741 және 742-баптарында көзделген мән-жайлар болған кезде, сондай-ақ қаулы шығаруға, нұсқама ресімдеуге негіз болған мән-жайлар дәлелденбеген кезде қабылданады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулының күшін жою немесе өзгерту не айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың күшін жою ҚР ӘҚБтК-нің 841, 842, 843, 844 және 845-баптарында көрсетілген негіздер бойынша да жүзеге асырылады.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Костенников М.В., Куракин А.В. Административная деятельность ОВД. Учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2014. – 521 с.
3. Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процессуальное право: монография / В.Д. Сорокин. – СПб., 2002.
4. О постановлении суда по делу об административном правонарушении: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 20.04.2018 года № 5.
5. О судебной системе и статусе судей Республики Казахстан: Конституционный закон Республики Казахстан от 25.12.2000 года № 132-П.
6. О некоторых вопросах применения судами норм Особенной части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 06.10.2017 года № 7.

9-ТАҚЫРЫП. ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАР ЖАСАУ СЕБЕПТЕРІ МЕН ШАРТТАРЫ ТУРАЛЫ ҰСЫНУЛАР ШЫҒАРУ ТӘРТІБІ

Жоспары:

1. Құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар.
2. Құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар туралы жекеше ұсынулар шығарудың негіздері мен тәртібі.

1. Құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар.

Құқық бұзушылықтардың себептерін оларды жасауға тікелей ықпал ететін факторлар ретінде анықтауға болады. Құқық бұзушылықтардың бірнеше себептері бар. Біріншіден, әлеуметтік себептер. Олар осыған дейін де құқық бұзушылықтардың негізгі себептері болып келді және бұдан кейін де солай болып қала береді, өйткені олардың басым көпшілігі мемлекеттік және әлеуметтік жүйенің жетілмегендігімен, әртүрлі әлеуметтік қайшылықтармен байланысты. Олар 14 жас шамасындағы жеткіншектердің оқумен, спортпен, қол жетімді ақылы жұмыспен және т.б. айналысуының мүмкін еместігі немесе тым қиын болуы салдарынан, олардың қылмыс (бұзақылық, дене жарақатын салу, зорлау және т.б.) сияқты қазіргі кезде кең таралған және аса қауіпті құқық бұзушылықтарға баруына себеп болады; ұрлық – қолайлы жұмыс таба алмау салдарынан; пара алу – жұмысшылардың көптеген санаттарының еңбекақысының төмен болуына байланысты және т.б.

Екіншіден, себептер экономикалық болуы мүмкін. Бұл себептер әлеуметтік мәселелермен тығыз байланысты және меншік, өндіріс және тұтыну, материалдық тауарларды бөлу қатынастарына негізделген. Аталған құқық бұзушылықтардың субъектілері: мемлекеттік кәсіпорындарды заңсыз жекешелендіру (олардың құнын төмендету); ұйымның кірістерді жасыруы (халықтың төлем қабілетінің нашарлығы салдарынан); орнын алу немесе меншігін «бөліске салу» мақсатында кәсіпорындардың басшыларын өлтіру және т.б.

Үшіншіден, себептер заң нормаларының жетілмегендігі, оларды азаматтар мен заңды тұлғалардың білгенінше, яғни өз бетінше түсінуі болуы мүмкін. Құқық бұзушылықтар – кейде саналы түрде – әртүрлі құқықтық актілер арасындағы қарама-қайшылықтарға, қабылдануы заң күші жоғары басқа актілерімен белгіленген актілердің болмауына байланысты жасалады.

Ең соңында, құқық бұзушылықтың психологиялық себептері. Кейбір адамдар жеке қасиеттері бойынша – агрессивті мінез-құлықты, өзімшіл, материалдық сұранысы негізсіз жоғары, немқұрайлылық – әртүрлі құқық бұзушылықтар жасауға, тіпті құқықтық нигилизмге, жалпы құқықты жоққа шығаруға бейім. Құқықтық нигилист олардың мазмұнына қарамастан кез келген заңдарға бағынудан бас тартуға тырысады. Құқықтық нигилизм азаматтардың артта қалушылығын, заңды білмейтіндігін көрсетеді;

мансапқұмарлық, шенеуніктердің біліксіздігі және басқа да көптеген жаман қылықтар. Құқықтық нигилизм – әрқашан құқықты тәкаппар, өзін жоғары ұстап-сенбей қабылдауы, оны адами құндылықтар шкаласында екінші қатарлы нәрсе ретінде бағалау.

Себептерден айырмашылығы, құқық бұзушылық жағдайлары құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін және жеңілдететін факторлар болып табылады. Мүмкін, басты жағдай – мемлекет тарапынан құқық бұзушылардың жазаланбауы немесе оларға тым жұмсақ жаза тағайындау болар. Соның нәтижесінде, құқық бұзушылар мен құқық бұзушылық жасауға ниеттілер, оларды жауапқа тартылудан қорықпай жасайды. Құқық бұзушылықтың басқа жағдайларының қатарында бұқаралық ақпарат құралдарында зорлық-зомбылық пен қатыгездіктің насихатталуын, қарудың қол жетімділігін, маскүнемдік пен нашақорлықты, патриотизмнің төмендігін және т.б. атауға болады.

Құқық бұзушылықтың себептері мен жағдайлары құқық бұзушылық жасалатын нақты өмірлік жағдайды бейнелейді. Мысалы, ұрлық жасамас бұрын субъект дабыл қаққыштың болуын немесе болмауын, көшелерді патрульдеуді, полицияның кадрлық құрамы мен техникалық жабдықтарын, жасырыну мүмкіндігін, ұрлап алған затын өткізу мүмкіндігін, жазаның ауырлығын және т.б. бағалайды.

2. Құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар туралы жекеше ұсынулар шығарудың негіздері мен тәртібі.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша шешімдер қабылдау процесінде ҚР ӘҚБтК-нің 826-бабының негізінде ішкі істер органдарының (полиция) лауазымды адамдары заңдылықты бұзу жағдайлары анықталған, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар белгіленген кезде жекеше ұсынулар шығаруға құқылы.

Жекеше ұсыну өздеріне қатысты жекеше ұсыну шығарылған ұйымдар басшыларының қарауына міндетті болып табылады, бірақ оған оны алған күннен бастап он тәулік ішінде жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) шағым жасалуы мүмкін. Өкінішке қарай, әкімшілік құқық бұзушылықтардың себептері мен жағдайлары туралы жекеше ұсынуға жоғары тұрған ішкі істер органына (лауазымды адамға) жүгінбестен дереу сотқа шағымдануға болмайды деген пікір қалыптасуы мүмкін.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын органның (лауазымды адамның) әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) және шешімдеріне шағым жасау және дау айту тетігі ҚР ӘҚБтК-нің 44-тарауында көзделген. Бұл ретте әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын лауазымды адамның әрекеттеріне жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) және (немесе) сотқа шағым жасауға рұқсат етіледі. Жоғары тұрған органға (лауазымды адамға) алдын ала жүгіну сотқа шағым беру және оны соттың мәні бойынша қарауға және шешуге қабылдауы үшін міндетті шарт болып табылмайды.

Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 29 маусымдағы № 350 Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің 100-бабына сәйкес шағымды қарайтын орган шағымды қарай отырып, мына шешімдердің бірін шығарады:

- 1) әкімшілік актінің күшін жою туралы;
 - 2) әкімшілік актінің күшін жою және жаңа әкімшілік актіні қабылдау туралы;
 - 3) әкімшілік әрекетті жасау туралы;
 - 4) шағымды қанағаттандырусыз қалдыру туралы;
 - 5) әкімшілік істі жол берілген бұзушылықтарды және оларды жою жөніндегі ұсыныстарды көрсете отырып жүзеге асыру үшін әкімшілік рәсімді әкімшілік актісіне, әкімшілік әрекетіне (әрекетсіздігіне) шағым жасалатын әкімшілік органға, лауазымды адамға жіберу туралы;
- б) шағымды қараусыз қалдыру туралы.

Жекеше ұсынуға сот шешімдерінің әрекеттеріне дау айту ҚР ӘҚБтК-нің 45-тарауының негізінде апелляциялық тәртіппен жүзеге асырылады. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулыларға ҚР ӘҚБтК-нің 851-бабы 5-бөлігінің негізінде кассациялық тәртіппен шағымдануға болады. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулыларды кассациялық тәртіппен қайта қарауға:

- 1) қабылданған қаулыны орындау адамдардың өмірі, денсаулығы үшін не Қазақстан Республикасының экономикасы мен қауіпсіздігі үшін орны толмас ауыр зардаптарға алып келуі мүмкін болатын;
- 2) қабылданған қаулы адамдардың белгісіз тобының құқықтары мен заңды мүдделерін немесе өзге де жария мүдделерді бұзатын;
- 3) қабылданған қаулы соттардың, уәкілетті органдардың (лауазымды адамдардың) құқық нормаларын түсіндіруі мен қолдануында бірізділікті бұзатын жағдайлар негіздер болып табылады.

Лауазымды адамның жекеше ұсынуына шағымды қарау нәтижелері бойынша жоғары тұрған органның шығарған шешіміне оны алған күннен бастап он тәулік ішінде мамандандырылған аудандық және оған теңестірілген әкімшілік сотқа шағым жасалуы мүмкін, оның шешімі шағым жасауға жатпайды. Органның (лауазымды адамның) шешімі ұйғарым түрінде шығарылады (№ 1 қосымшаны қараңыз).

ҚР ӘҚБтК-нің 826-бабы мазмұнының мәні бойынша ҚР ӘҚБтК-нің 685-бабында санамаланған қызметкерлер жекеше ұсынулар жасай алатын лауазымды адамдар болып табылады. Яғни, бұл лауазымды адамдардың әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша шешімдер қабылдауға, оның ішінде әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың себептері мен жағдайлары туралы жекеше ұсынулар шығаруға құқығы бар. Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауға және ішкі істер органдарының атынан әкімшілік жазалар қолдануға:

- 1) Ішкі істер министрлігі комитеттерінің төрағалары және департаменттерінің бастықтары;
- 2) аумақтық ішкі істер органдарының бастықтары;
- 3) облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың әкімшілік,

көші-қон полициясы бөлімшелерінің, жергілікті полиция қызметінің бастықтары, олардың орынбасарлары;

4) ауданның (қаланың, қаладағы ауданның) полиция бөлімдерінің, бөлімшелерінің, әкімшілік, көші-қон полициясы бөлімшелерінің, жергілікті полиция қызметінің бастықтары және олардың орынбасарлары;

5) ішкі істер органдары желілік бөлімдерінің, бөлімшелерінің, полиция пункттерінің бастықтары және олардың орынбасарлары;

б) ішкі істер органдарының (полицияның) арнаулы атақтары бар қызметкерлері;

б-1) учаскелік полиция инспекторлары;

7) ішкі істер органдарының балық қорына қылмыстық қол сұғушылыққа қарсы күрес жөніндегі мамандандырылған полиция бөлімшелерінің бастықтары және олардың орынбасарлары құқылы.

Мұндай қызметті жүзеге асырудың құқықтық негізін Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік-құқықтық актілері құрайды. Мысалы, Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 1 қазандағы № 662 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Әкімшілік полиция комитеті туралы ереженің 28-тармағына сәйкес әкімшілік полиция бөліністері өз құзыреті шегінде әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою жөнінде шаралар қабылдау туралы ұсыныстар шығаруға және олардың орындалуын бақылауды қамтамасыз етуге құқылы.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Ішкі істер органдарының учаскелік полиция инспекторларының қоғамдық тәртіпті сақтаудағы және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі рөлін арттыру туралы» 1996 жылғы 24 желтоқсандағы № 1598 қаулысының 12-тармағының негізінде «учаскелік полиция инспекторы өзіне жүктелген міндеттер мен өзінің құзыреті шегінде: әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын алуға, оларды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жоюға бағытталған заңды және жеке тұлғалар үшін міндетті нұсқамалар мен ұсыныстар әзірлеуге» міндетті.

ПО-ның барлық лауазымды адамдары үшін Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V Заңы құқықтық негіз болып табылады. Осы Заңның «Ішкі істер органдарының өкілеттіктері» деген 6-бабының 2-тармағында «Ішкі істер органдарының өз құзыреті шегінде: б) жеке және заңды тұлғаларға қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою туралы орындалуы міндетті ұйғарымдар, ұсынымдар енгізуге құқығы бар» делінген.

Яғни, әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың себептері мен жағдайлары туралы жекеше ұсыну шығарған кезде құжаттың мазмұнында ҚР ӘҚБтК-нің 826-бабынан басқа, осындай құжатты жолдаудың өзге де құқықтық негіздерін көрсетуге болады.

Бірақ жекеше ұсынулардан басқа, полиция қызметкерлері нұсқама шығаруға құқылы. Полиция шығарған «ұйғарымдардың» «ұсынулардан» айырмашылығы – ұйғарымдар жеке және заңды тұлғаларға (құқық

бұзушыларға) қатысты, ал ешқашан құқық бұзушылық субъектілері болып табылмайтын лауазымды және заңды тұлғаларға қатысты ұсынулар жасалады.

Нұсқамаларды полиция ҚР ӘҚБтК негізінде айыппұл төлеу қажет болған (807, 893-896-баптар), құқық бұзушының тиісті мінез-құлқы (461-бап), жол жүрісі қауіпсіздігін сақтамау (605-бап) және т.б. жағдайларда шығарады.

«Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V Заңы сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамдарға қылмыстық істер бойынша құқық бұзушылықтың жасалу себептері мен жағдайлары туралы ұсыну шығару құқығын беретінін бұрын атап өткен болатынбыз. Мәселен, ҚР ҚПК 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231 Заңының 200-бабының негізінде: «Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде қылмыстық құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен мән-жайларды анықтай отырып, тиісті мемлекеттік органдарға, ұйымдарға немесе онда басқарушылық функцияларды орындайтын адамдарға осы мән-жайларды немесе басқа да заң бұзушылықтарды жою жөніндегі шаралар қолдану туралы ұсыну енгізуге құқылы.

Ұсынулар қолданылған шаралар туралы міндетті түрде хабардар етіле отырып бір ай мерзімде қаралуға тиіс». Осылайша, қылмыстық істер бойынша ұсынымдар, ал әкімшілік әділет саласындағы құқық бұзушылықтар үшін жекеше ұсынулар шығарылады.

Полиция әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың себептері мен жағдайлары туралы олар әкімшілік жаза қолдану туралы шешім қабылдай алатын құқық бұзушылықтар бойынша ғана, атап айтқанда ҚР ӘҚБтК-нің 685-бабы бірінші бөлігінде санамаланған баптар бойынша ұсыныс шығара алады.

Ішкі істер органдары ҚР ӘҚБтК-нің 146, 147, 156, 190 (бірінші бөлігі), 192, 196, 197, 198, 204, 230 (екінші бөлігі) (көлік құралдарының иелері мен тасымалдаушылар автомобиль көлігінде және қалалық рельстік көлікте жасаған құқық бұзушылықтар бөлігінде), 334, 359, 364, 382 (бірінші бөлігі), 383 (бірінші және екінші бөліктері), 386, 395 (бірінші бөлігі), 396 (бірінші бөлігі), 408, 420, 421, 423 (бірінші бөлігі), 432, 433 (бірінші бөлігі), 437, 438 (бірінші және екінші бөліктері), 440 (бірінші, екінші және үшінші бөліктері), 441, 443 (бірінші бөлігі), 444 (екінші бөлігі), 447, 449 (бірінші бөлігі), 458, 464 (бірінші бөлігі), 469 (бірінші бөлігі), 470 (бірінші бөлігі), 484, 485 (бірінші бөлігі), 486, 487, 489 (бірінші, тоғызыншы, оныншы және он бірінші бөліктері), 492, 493, 494, 495 (бірінші бөлігі), 496 (1 және 3 бөліктері), 505, 510, 512 (бірінші бөлігі), 513 (бірінші бөлігі), 514 (бірінші бөлігі), 515, 517 (бірінші және үшінші бөлігі), 518, 519 (бірінші, үшінші, бесінші және алтыншы бөліктері), 559 (бірінші, екінші, төртінші және бесінші бөліктері), 560, 562, 564 (төртінші бөлігі), 566, 572 (екінші бөлігі), 574, 590 (бірінші, екінші үшінші, бесінші, алтыншы, жетінші, сегізінші, тоғызыншы және оныншы бөліктері), 591, 592, 593 (бірінші және сегізінші бөліктері), 594, 595, 596 (бірінші, екінші және төртінші бөліктері), 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603 (бірінші бөлігі), 604 (бірінші бөлігі), 605 (бірінші, екінші, бесінші, алтыншы және жетінші бөліктері), 606 (бірінші бөлігі), 607 (бірінші бөлігі), 609, 611 (бірінші бөлігі), 612, 613 (он екінші және

он үшінші бөліктері), 614, 615 (бірінші, екінші және үшінші бөліктері), 617, 619, 620, 621 (бірінші, екінші, төртінші бөліктері), 622, 625 (автомобиль көлігіндегі бұзушылықтарды қоспағанда), 626, 630, 631, 632, 635-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарайды.

Ұсыну мазмұны келесі міндетті элементтерден тұрады:

1) мекенжайы көрсетіле отырып, лауазымды адамның немесе заңды тұлға өкілінің тегі, аты-жөні;

2) құқық бұзушылықтың қысқаша фабуласы;

3) құқық бұзушылық жасауға себеп болған мән-жайлар;

4) құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою үшін жүргізілуі қажет тұжырымдар мен ұсынылатын шаралар;

5) ұйымдастырушылық және профилактикалық іс-шараларды өткізудің ұсынылатын мерзімдері;

6) ұсыныстың орындалу нәтижелерін жіберу қажет мекен-жай және тегі, аты-жөні;

7) лауазымды адамға немесе заңды тұлғаның өкіліне әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың себептері мен жағдайлары туралы ұсынуды орындамағаны үшін заңдық жауаптылық туралы ескерту жасауға құқылы.

ҚР ӘҚБтК-нің 826-бабы 2-бөлігінде «Ұйымдардың басшылары және басқа да лауазымды адамдар жекеше қаулыны алған күннен бастап бір ай ішінде қарауға және қолданған шаралар туралы ұсыну енгізген органға (лауазымды адамға) хабарлауға міндетті» делінген.

Егер құқық бұзушылық субъектісі УПИ ұсынуын дәлелсіз себептермен елемейтін болса, онда оларға қатысты лауазымды адамдар ҚР ӘҚБтК-нің 804-бабы негізінде ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабы бойынша «Құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайларды жою жөнінде қабылданған шаралар туралы хабарламау» әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға тиіс.

Бұл құқық бұзушылықтың объективті жағы үш заңсыз әрекетсіздіктен көрінеді:

1) ұйым басшысының және басқа да тұлғалардың қабылданған шаралар туралы хабарламауы;

2) қылмыс жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою жөнінде шаралар қолданбау;

3) әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою жөнінде шаралар қолданбау.

ҚР ӘҚБтК-нің 684-бабы негізінде ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабы бойынша шешімді мамандандырылған аудандық және оларға теңестірілген әкімшілік соттардың судьялары қабылдайды. Яғни, полиция қызметкерлері ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабын бұзғаны үшін әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға, материал жинауға, ӘІБТ-ге тіркеуге және шешім қабылдау үшін сотқа жіберуге тиіс.

Көрсетілген бап бойынша әкімшілік материалға келесі құжаттар кіреді:

1) құжаттар тізімдемесі;

2) ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабы әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамасы (№ 2 қосымша);

3) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу тілі туралы қаулы (№ 5 қосымша);

4) ПО кезекші бөлімінде тіркелген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғаған полиция қызметкерінің баянаты (№ 3 қосымша);

5) ӘҚБтК-нің 826-бабы тәртібінде әкімшілік құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар туралы ұсынымның көшірмесі (№ 5 қосымша);

6) нұсқаманың орындалмау мән-жайлары мен себептерін анықтай отырып, құқық бұзушыдан сұрау хаттамасы (№ 6 қосымша);

7) істі қараудың немесе жекелеген процестік әрекеттерді жасаудың уақыты мен орны туралы хабарлама (хабарлама) (№ 7 қосымша);

8) құқық бұзушының кінәсін дәлелдейтін өзге де құжаттар;

9) БДБ анықтамалары және жеке басын куәландыратын құжаттардың көшірмелері.

Осыған ұқсас материал ҚР ҚПК-нің 200-бабы тәртібімен шығарылған ПО тергеушісінің немесе анықтаушысының ұсынысына лауазымды адам немесе заңды тұлғаның басшылығы хабарламаған жағдайда да қылмыстық құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою үшін жасалады.

Сонымен, мынадай тізбек құрылуы тиіс: құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою үшін ұсынуды жолдау – жауап алмау – ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабы бойынша әкімшілік материал.

**Құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайлар туралы
жекеше ұсынуға шағым бойынша
ұйғарым**

« ___ » _____ ж. _____
(жасалған күні) (жасаалған орны)

Мен, _____
(лауазымы, органның лауазымды адамының Т.А.Ә.)

_____ тұратын, телефоны _____,
азамат _____,
(арыз берушінің Т.А.Ә.)

№ ___ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша шағымын (арыз) қарап,

(арыздың қысқаша мазмұны)

ҚР ӘҚБТК-нің 826-бабы 1-бөлігін басшылыққа ала отырып,

Анықтадым:

(арызды қанағаттандыру туралы не оны қанағаттандырудан толық немесе ішінара бас тарту туралы)

« ___ » _____ 20___ ж. қабылданған шешім туралы арыз берген тұлғаға қол
қойғыза отырып, жеткізілді _____
(арыз берушінің Т.А.Ә.)

Шешім қабылдаған тұлға _____
(лауазымы, органның лауазымды адамының Т.А.Ә.)

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы
№ _____ хаттама

« ____ » _____ 20__ ж. ____ сағ. ____ мин. _____
(жасалған орны)

Мен, _____
(хаттама жасаған адамның лауазымы, бөлімшесі, атағы, тегі, аты, әкесінің аты)

ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабын басшылыққа ала отырып, осы хаттаманы жасады,
азамат (А)

Тегі _____

Аты _____

Әкесінің аты _____,
_____ тұратын

(туған күні және туған жері)

тел. _____,

_____ жұмыс істейтін, тел _____,

Еңбекақы мөлшері _____

Отбасы жағдайы _____, _____ асырауында

Әкімшілік жазаға тартылды ма _____

Жеке басын куәландыратын құжаты _____

Берілді _____

ЖСН _____

телефон, факс, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі және (немесе)
электрондық мекенжайы (егер бар болса) _____

заңды тұлғаның атауы, орналасқан жері, мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу)
нөмірі мен күні, сәйкестендіру нөмірі және банктік деректемелері (заңды
тұлғалар үшін) _____

Құқық бұзушылықтың қысқаша фабуласы _____

Осылайша, аз. _____ ҚР ӘҚБтК бабында көзделген
әкімшілік құқық бұзушылықты жасады _____

Бұл құқық бұзушылықты мына куәгерлер растайды:

1. _____, _____ тұратын

2. _____, _____ тұратын

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу
_____ тілінде жүргізіледі

Азамат _____ ҚР Әкімшілік құқық
бұзушылық туралы кодексінің 744-бабында көзделген оның құқықтары мен
міндеттері түсіндірілді.

Заң көмегіне және аудармашыға мұқтаж емеспін (мұқтажбын) _____

Кәмелетке толмаған адамның қорғаушысына немесе заңды өкіліне ҚР ӘҚБтК

746-748 баптарында көзделген істі соттылығы бойынша мамандандырылған әкімшілік сотқа, ал тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің аумағында мамандандырылған әкімшілік сот болмаған кезде аудандық (қалалық) сотқа беру туралы өтінішхатпен жүгіну құқықтары түсіндірілді.

Құқық бұзушының түсіндірмесі
(жеке парақта)

Істі шешу үшін қажетті өзге де мәліметтер _____

Хаттамаға _____ парақта материалдар қоса беріледі

Куәгерлер: 1. _____ Т.А.Ә.

(қолы)

2. _____ Т.А.Ә.

(қолы)

Құқық бұзушы _____ Т.А.Ә.

(қолы)

Қостанай қ. ІІБ учаскелік инспекторы _____ 20__ ж.

**Қостанай ІІБ бастығы
полиция полковнигі
А. Жүнісовке**

Баянат

2023 жылғы 25 қаңтарда «Қостанайқұрылыссервис» ЖШС басшысының атына, оларға тиесілі әкімшілік ғимаратты жөндеу кезінде «Достық» шағын ауданындағы елді мекеннің жасыл желектеріне зақым келтіруден көрінетін ҚР ӘҚБтК-нің 505-бабы бойынша әкімшілік құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою туралы ұсыну жіберілгенін баяндаймын.

Бір ай мерзім өткеннен кейін біздің мекенжайымызға «Қостанайқұрылыссервис» ЖШС басшылығынан қандай да бір хабарламалар келіп түскен жоқ. Мен ұсынған шаралардың орындалуы туралы мәліметтер түскен жоқ.

Осылайша, «Қостанайқұрылыссервис» ЖШС әрекеттерінде ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық құрамы қарастырылуда.

**«Оңтүстік» УПП учаскелік полиция инспекторы
полиция аға инспекторы
27.02. 2023 ж.**

А. Нұртаев

**Әкімшілік құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен
жағдайларды жою туралы
ЖЕКЕШЕ ҰСЫНУ**

« ___ » _____ 20___ ж. _____ к.

Мен, _____
(органның лауазымды адамының лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты)
сіздің кәсіпорында (ұйымда, мекемеде) _____ ретінде
жұмыс істейтін азамат _____
ҚР ӘҚБтК-нің _____ бабы бойынша № _____ әкімшілік
құқық бұзушылық туралы іс материалын қарап,

Анықтадым, аз. (А) _____
(құқық бұзушылықтың уақыты, орны және мәні)
_____ азамат жасаған

Көрсетілген құқық бұзушылыққа мынадай мән-жайлар ықпал етті:

1. _____
2. _____
3. _____

Жоғарыда айтылғандарға байланысты келесі іс-шараларды орындауды ұсынамыз:

1. _____
2. _____
3. _____

ҚР ӘҚБтК-нің 654-бабына сәйкес осы ұсынуды алған күннен бастап бір ай ішінде қарауды және қабылданған шаралар туралы хабарлауды сұраймын

_____ (кімге, қайда)

ҚР ӘҚБтК-нің 826-бабына сәйкес ұйым басшысының және басқа да лауазымды адамдардың қабылданған шаралар туралы хабарламауы, сол сияқты істі қараған органдардың (лауазымды адамдардың) ұсыныстары бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою жөнінде шаралар қолданбауы – ҚР ӘҚБтК-нің 479-бабы бойынша әкімшілік жауаптылыққа әкеп соғады

_____ (тұлғаның лауазымы, атағы, тегі, аты, әкесінің аты)

_____ (қолы)

**Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу тілі туралы
қаулы**

« ___ » _____ ж.

Жасалған күні:

Жасалған орны:

Мен, _____

(органның лауазымды адамының лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты)

_____ қатысты _____ № ___ Әкімшілік құқық
бұзушылық туралы іс материалдарын қарап,

Анықтадым:

Аз. _____ мемлекеттік, орыс және
басқа да тілдерді меңгергенін назарға алдым және ҚР ӘҚБтК-нің 738-бабын
басшылыққа ала отырып,

Қаулы еттім:

1. Аз. _____ қатысты _____
тілі Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу тілі ретінде
белгіленсін.

2. Іске қатысатын адамдарға ҚР ӘҚБтК-нің 738-бабының 3-бөлігіне сәйкес
олардың ана тілінде немесе өздері білетін басқа тілде мәлімдеме жасауға,
түсініктеме және айғақ беруге, өтінішхат беруге, шағым келтіруге, іс
материалдарымен танысуға, оны қарау кезінде сөз сөйлеуге, аудармашының
қызметтерін тегін пайдалануға құқығы бар екендігі түсіндірілсін

Қаулыны жасаған адамның қолы

**Жауап алу
хаттамасы**

« ____ » _____ ж. _____
(жасалған күні) (жасалған орны)

Мен, _____
(органның лауазымды адамының лауазымы, Т.А.Ә.)

ҚР ӘҚБтК-нің 767-б. 2-б. басшылыққа ала отырып, аз. _____

(Т.А.Ә.)

(тұрғылықты жері, жұмыс, оқу орны, жеке басын куәландыратын құжат, ЖСН, телефон)

№ ____ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша жауап алу жүргіздім, оған ҚР ӘҚБтК-нің 38-тарауында көзделген оның құқықтары мен міндеттері түсіндірілді, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілетті органға (лауазымды адамға) айғақтар беруден жалтарғаны немесе бас тартқаны, көрінеу жалған айғақтар бергені үшін ҚР ӘҚБтК-нің 658 және 659-баптары бойынша әкімшілік жауаптылық туралы ескертілді.

Жауап алу барысында _____ көрсетті
(іс бойынша түсініктеменің қысқаша мазмұны)

Менің сөздерімнен дұрыс жазылған, оқыдым _____
(жауап алынған адамның қолы)

(хаттама жасаған органның лауазымды адамының лауазымы, Т.А.Ә.)

Істі қараудың немесе жекелеген процестік әрекеттерді жасаудың уақыты
мен орны туралы
хабарлама (хабархат)

Аз. _____
(әкімшілік процеске қатысушының Т.А.Ә.)

(істің қысқаша мазмұны)

туралы №__ Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу әрекеттерін жүзеге асыру үшін ҚР ӘҚБтК-нің 743-бабын басшылыққа ала отырып,

Сізге _____
(ІБ № кабинеті, лауазымды адамның Т.А.Ә.)

«__» _____ 20__ ж. «__» сағатта. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша _____
(куә, жәбірленуші және т. б. сарапшы, маман және т.б.)

ретінде келу қажет.

Өзіңізбен бірге жеке басыңызды куәландыратын құжаттарды ала келуіңіз керек.

Келмесеңіз және болмасаңыз, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі тергеуді қабылдамау туралы өтініш сіздің қатысуыңызсыз қаралатын болады.

Келмесеңіз, ҚР ӘҚБтК-нің 785, 790-баптарының негізінде, күштеп әкелуге ұшырауыңыз мүмкін, айғақтар беруден бас тартқаны немесе айғақтар беру үшін дәлелсіз себептермен келмегеніңіз үшін ҚР ӘҚБтК-нің 658 және 659-баптары бойынша әкімшілік жауапкершілікке тартылуыңыз мүмкін

(лауазымы, атағы, Т.А.Ә.)

Хабарлама (хабархат) жіберілді: (астын сызу)

тапсырылғаны туралы хабарламасы бар тапсырыс хатпен, телефонограммамен немесе жеделхатпен, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі бойынша немесе электрондық мекенжай бойынша мәтіндік хабарламамен не хабарлаудың немесе шақырудың тіркелуін қамтамасыз ететін өзге де байланыс құралдары пайдаланыла отырып жүргізіледі.

Өзге тәсілмен _____
(хабарлау тәсілі)

Хабарламаны (хабархат) жіберген тұлға _____
(қолы)

«__» _____ 20__ ж.

Хабарламаны алғаны туралы қолхат немесе хабарламаны қабылдаудан бас тарту туралы белгі _____

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кодекс РК об административных правонарушениях .- Астана, от 05 июля 2014 года № 235-V.
2. Административный процедурно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 29 июня 2020 года №350.
3. Об утверждении положений о ведомствах и территориальных органах Министерства внутренних дел Республики Казахстан: Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 1 октября 2014 года № 662.
4. Об органах внутренних дел Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан от 23.04.2014 года №199.
5. О дополнительных мерах по укреплению общественного порядка и повышению роли участковых инспекторов полиции органов внутренних дел в предупреждении и профилактике правонарушений: Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 декабря 1996 года N1598.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231.

10-ТАҚЫРЫП. ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ІСТЕР БОЙЫНША ҚЫЗМЕТТІК ІС ЖҮРГІЗУ

Жоспары:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша электрондық форматтағы іс жүргізу саласын реттейтін негізгі бағдарламалық құжаттар.
2. Ішкі істер органдары электрондық форматта жүзеге асыратын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу тәртібін регламенттейтін Қазақстан Республикасының заңнамасы.
3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі электрондық форматта қозғаудың негіздері мен тәртібі.

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша электрондық форматтағы іс жүргізу саласын реттейтін негізгі бағдарламалық құжаттар.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаев 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында Үкіметке «Цифрлық Қазақстан» жеке бағдарламасын әзірлеуді және қабылдауды тапсырған, сонымен бірге заңнаманы жаңа жағдайға бейімдеу қажеттігіне тоқталған болатын.

Бірақ Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары көрсететін мемлекеттік қызметтерді цифрландыру Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысымен бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы қабылданғанға дейін де басталып кеткен болатын.

Өткен 20-ғасырдың соңында жедел басқару орталықтары құрылды, ІІО-ға келіп түсетін ақпаратты цифрлық тіркеу біртіндеп қалыптасты, ҚР ІІМ басшылығының құқық қорғау функцияларын, оның ішінде қылмыстық және әкімшілік процестерді барынша «цифрлыққа» аударуға деген ұмтылысы айқын байқалады.

Құқық қорғау қызметін цифрландырудың жекелеген бағыттары да Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасына енгізілген болатын. Бұл бағдарламалық құжатта құқық қорғау органдарына басқарудың жаңа технологиялары қажет екендігі көрсетілген. Осы бағыттағы жекелеген шаралар мемлекеттік қызмет көрсетудің міндетті стандарттарын бекіту, «Е-үкімет» жүйесі мен сервистік технологияларды (бейнеконференцбайланыс, электрондық цифрлық қолтаңба, локальдық желілер және электрондық/цифрлық байланыстың өзге де құралдары) олардың қызметіне, атап айтқанда, мемлекеттік мәжбүрлеу шаралары мен тергеу әрекеттерін санкциялауға, жауап алуды жүргізуге байланысты процестік өзара іс-қимыл кезінде енгізу болуы мүмкін.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты»

атты Қазақстан халқына Жолдауында ХХІ ғасырдың сын-тегеуріндерінің бірі ретінде үшінші индустриялық революция көрсетілген, оның нәтижесінде цифрлық технологиялар қоршаған ортаны ғана емес, адамның өзін де трансформациялай отырып, үйреншікті шындыққа айналады. Сонымен қатар Мемлекет басшысы қазақстандықтардың цифрландыру процестеріне белсенді қатысуы қажеттігін атап көрсетті.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы «100 нақты қадам» бағдарламасы отыз екінші және ұялы қадамдарды орындау шеңберінде құқық қорғау органдары, оның ішінде ІІО қызметінің жекелеген бағыттарын цифрландыру жөніндегі шараларды көздеді:

- «Қылмыстық құқық бұзу картасы» интернет-порталын құру. Бұл картада елімізде бір аптадан әрі кетпейтін мерзімде жасалған барлық қылмыстық құқық бұзушылық тіркелетін болады. Бұл қоғамға ішкі істер органдары жұмысының тиімділігін бақылауға мүмкіндік береді;

- мемлекеттік қызметтердің бірыңғай провайдеріне айналатын «Азаматтар үшін үкімет» мемлекеттік корпорациясын құру. Мемлекеттік корпорация халыққа қызмет көрсететін барлық орталықтарды бір жүйеге интеграциялайды. Қазақстан азаматтары мемлекеттік қызметтерді бір жерден алатын болады.

Барлық мемлекеттік органдардың қызметін цифрландыру қажеттігін Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаев 2018 жылғы 5 қазандағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Қазақстан халқына Жолдауында да атап өтті. Мемлекет басшысы өз Жолдауында мемлекеттік қызметшілердің көрсетілетін қызметтер аясында халықпен тікелей байланысын азайту қажеттігін және осының салдарынан көрсетілетін мемлекеттік қызметтерді 2018 жылы 80 %-ға дейін және 2020 жылы 90 %-ға дейін электрондық форматқа ауыстыру қажеттігін атады.

Үкіметтің 2018 жылғы 27 желтоқсанда № 897 қаулысымен Қазақстан Республикасының ІІО жаңғырту жөніндегі 2019 – 2021 жылдарға арналған жол картасы бекітілді, оның жекелеген тармақтарында да ІІО қызметін цифрландыру элементтері көзделді:

- азаматтардың қоғамдық тәртіпті бұзу (фото, бейне) фактілері туралы хабарлауы үшін кері байланыс функциясы бар мобильді қосымша әзірлеу және енгізу;

- ІІО фронт-офистерін қазіргі заманғы техникамен және қажетті анықтамалық материалдармен жабдықтау;

- бұқаралық ақпарат құралдарындағы және интернет-ресурстардағы жарияланымдарды негізгі сөздер бойынша мониторингтеуді жүзеге асыру үшін ақпараттық-талдамалық бағдарламалық қамтамасыз етуді қолдану;

- ішкі істер органдары көрсететін мемлекеттік қызметтерді барынша автоматтандыруды қамтамасыз ету;

- халықпен тікелей байланысатын патрульдік полиция қызметкерлерін бейнетіркегіштерсіз, жазбаны сөндіру немесе оны тиісті деректер базаларынан алу мүмкіндігін жоя отырып, жұмысқа жібермеу бойынша шараларды

қабылдау.

Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында халыққа көрсетілетін мемлекеттік қызметтерді цифрландыру қажеттілігі туралы да айтылған. Мәселен, көрсетілген жоспарда қамтылған төртінші жүйелі реформа шеңберінде процестерді оңтайландыру, цифрландыру және адами факторды төмендету есебінен сыбайлас жемқорлықтың туындауының бастапқы себептерінің алдын алу көзделген. Әкімшілік іс жүргізуге қатысты бұл бағыт өте өзекті және тиімді, өйткені әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша құжаттарды жүргізудің электрондық форматы оларды сыбайлас жемқорлық ниетімен бұрмалау және жою мүмкіндігін толығымен болғызбайды.

2019 жылы Қазақстан Республикасындағы құқық бұзушылықтар профилактикасы жөніндегі 2020-2022 жылдарға арналған кешенді жоспар бекітілді, оның жекелеген тармақтары өздері жүзеге асыратын құқық бұзушылықтың алдын алудың тиімділігін арттыру мақсатында ІІО қызметін цифрландыруды одан әрі дамытуды көздейді. Атап айтқанда, осы салада жоспарланған келесі іс-шараларға назар аударғымыз келеді:

- Ақмола облысының оң тәжірибесі мысалында мектеп туралы деректерге және кәмелетке толмағандармен олардың ата-аналарымен жүргізіліп жатқан профилактикалық жұмыста интерактивті мониторингі үшін Қазақстанның барлық өңірлерінде «Мектептің электрондық картасын» енгізу;

- көшелер мен қоғамдық орындарда бейнебақылау жүйелерінің желісін, оның ішінде Жол жүрісі қағидаларын бұзушылықтарды автоматты түрде тіркеу құралдарын кеңейту;

- учаскелік инспекторлар мен патрульдік полиция қызметкерлерін радиобайланыспен, ұйымдастыру техникасымен, бейне-тіркеушілермен, планшеттермен, сондай-ақ олардың автокөліктерін GPS ғаламдық жүйелерімен, айыппұл төлеу терминалдарымен және борттық компьютерлермен 100 % қамтамасыз ету;

- Степногорск, Қапшағай, Риддер, Жезқазған, Теміртау, Ақсу және Екібастұз қалаларындағы Жедел басқару орталықтарының ғимараттарын аппараттық-бағдарламалық кешендермен жарақтандыру;

- Жедел басқару орталықтарымен және полицияның кезекші бөлімдерімен біріктірілген көп пәтерлі үйлердің аулаларына бейнебақылау камераларын орналастыру;

- Қазақстанның мемлекеттік шекарасы арқылы автомобиль өткізу пункттерінде атқарушылық құжаттардың орындалуын қамтамасыз ету жөніндегі шаралардың автоматты түрде күшін жою, оның ішінде шығуға уақытша шектеуді алып тастау мүмкіндігімен айыппұлдарды төлеуді қабылдау бойынша терминалдар орнату;

- құқық бұзушылық жасалған жерде банк картасын пайдалана отырып, айыппұлдарды қолма-қол ақшасыз төлеу үшін патрульдік полицияны POS-терминалдармен одан әрі жарақтандыру;

- атқарушылық іс жүргізу бойынша берешегі бар адамдар туралы мәліметтерді беру бойынша Әділет министрлігі атқарушылық іс жүргізу

органдарының автоматтандырылған ақпараттық жүйелерін Ұлттық қауіпсіздік комитетінің және ІІМ ақпараттық жүйелерімен интеграциялау мәселесін пысықтау.

2020 жылғы 11 мамырда Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Тоқаев Төтенше жағдай жөніндегі мемлекеттік комиссияның қорытынды отырысында сөйлеген сөзінде мемлекеттік қызметтер көрсету саласында цифрлық технологияларды одан әрі дамыту қажеттігіне назар аударды.

Жоғарыда айтылғандар әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша электрондық іс жүргізуді құқықтық реттеуді қалыптастыру кейінірек қолданысқа енгізілген және қазіргі уақытта қолданыстағы жекелеген нормативтік-құқықтық актілерді әзірлеуге негіз болған бірқатар бағдарламалық құжаттарды қабылдаудан басталғанын көрсетеді.

2. Ішкі істер органдары электрондық форматта жүзеге асыратын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу тәртібін регламенттейтін Қазақстан Республикасының заңнамасы.

Бүгінгі күні электрондық форматта жүзеге асырылатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласы нормативтік-құқықтық актілердің, оның ішінде кодификацияланған тиісті тізбесімен реттелген. Оларды толығырақ қарастырайық.

Жоғарыда аталған құқықтық қатынастар саласын реттейтін құқықтық күші бойынша бірінші дәрежелі нормативтік-құқықтық акт 1995 жылғы 30 тамыздағы Қазақстан Республикасының Конституциясы болып табылады. Біздің мемлекетіміздің Ата Заңының мазмұнында ІІО қызметкерлері өз қызметінде басшылыққа алатын адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын сақтау қағидастары қаланған. Айтылған нормалар ІІО қызметінің барлық бағыттарына, оның ішінде электрондық форматта әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша олар жүзеге асыратын іс жүргізу саласына да қолданылады. Көрсетілген нормалар ретінде мыналарды келтіру қажет:

- Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы –адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары (1-баптың 1-бөлігі);

- азаматтардың құқықтарына, бостандықтары мен міндеттеріне қатысты нормативтік-құқықтық актілерді ресми түрде жариялау оларды қолданудың міндетті шарты болып табылады (4-баптың 4-бөлігі);

- адам құқықтары мен бостандықтары әркімге тумысынан жазылған, олар абсолютті деп танылады, олардан ешкім айыра алмайды, заңдар мен өзге де нормативтік-құқықтық актілердің мазмұны мен қолданылуы осыған қарай анықталады (12-баптың 2-бөлігі);

- әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына, білікті заң көмегін алуға құқығы бар (13-баптың 2 және 3-бөліктері);

- заң мен сот алдында жұрттың бәрі тең (14-баптың 1-бөлігі);

- адамның қадір-қасиетіне қол сұғылмайды (17-баптың 1-бөлігі);

- әркімнің жеке өміріне қол сұғылмауына, өзінің және отбасының құпиясы болуына, ар-намысы мен абыройлы атының қорғалуына, жеке салымдар мен жинақ ақша, хат жазысу, телефон арқылы сөйлесу, пошта, телеграф арқылы және өзге де хабарлар құпиясына, өзінің құқықтары мен мүдделерін қозғайтын құжаттармен, шешімдермен және ақпарат көздерімен танысуға құқығы бар (18-баптың 1 және 2-бөліктері);

- әркімнің заң жүзінде тыйым салынбаған кез келген тәсілмен еркін ақпарат алуға және таратуға құқығы бар (20-баптың 2-бөлігі);

- Қазақстан Республикасы азаматтарының тікелей және өз өкілдері арқылы мемлекет ісін басқаруға қатысуға, мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарына тікелей өзі жүгінуге, сондай-ақ жеке және ұжымдық өтініштер жолдауға құқығы бар (33-баптың 1-бөлігі);

- адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары конституциялық құрылысты қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын сақтау мақсатына қажетті шамада ғана және тек заңмен шектелуі мүмкін (39-баптың 1-бөлігі).

Өз кезегінде, Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу барысында арнайы техникалық құралдарды қолдануды, сондай-ақ оны электрондық форматта жүзеге асыру мүмкіндігін көздейтін нормалар тізбесі бар:

- әкімшілік құқық бұзушылықты автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркеу (31-бап);

- әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша іс жүргізу Әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімі пайдаланыла отырып, қағаз және (немесе) электрондық нысандарда жүзеге асырылады әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу (737-1-бап);

- электрондық нысанда жасалған процестік құжаттар судьяның, уәкілетті органның лауазымды адамының электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылады және іс жүргізуге қатысушыларға өздері көрсеткен пошталық немесе электрондық мекенжайға жіберу арқылы не Әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімін жүргізу тәртібінде көзделген өзге де тәсілдермен ұсынылады (737-2-бап);

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысатын адамның өтінішхаты жазбаша түрде не электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырылған электрондық құжат нысанында мәлімделеді (740-баптың 2-бөлігі);

- хабардар ету (хабарлама), оның тапсырылғаны туралы хабардар етуі бар тапсырыс хат, телефонограмма немесе жеделхат, ұялы байланыстың абоненттік нөмірі бойынша немесе электрондық мекенжай бойынша мәтіндік хабар не хабарламаның немесе шақырудың тіркелуін қамтамасыз ететін өзге де байланыс құралдарын пайдалану арқылы жіберіледі (743-баптың 2-бөлігі);

- айыппұл төлеу қажеттігі туралы өзінің атына шығарылған нұсқамалар туралы хабарламаларды алу үшін «электрондық үкімет» веб-порталында және (немесе) құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы уәкілетті органның ақпараттық сервисінде көлік құралының меншік иесі (иесі) көрсеткен ұялы байланыстың абоненттік нөміріне мәтіндік хабар жеткізілген жағдайда, тиісінше жеткізілді деп танылады (743-баптың 4-1-бөлігінің 4-тармағы);

- әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы материалдарды дәлелдемелер ретінде қарау кезінде ғылыми-техникалық құралдарды пайдалану кезінде алынған деректер пайдаланылуы мүмкін (765-баптың 2-бөлігі);

- өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан адамның түсініктемелерін бейнеконференцбайланыс режимінде ғылыми-техникалық құралдарды пайдалану арқылы алуға болады (767-баптың 1-бөлігі);

- сарапшының (сарапшылардың) электрондық нысанда ұсынылатын қорытындысы оның (олардың), сондай-ақ сараптаманы сараптама органы жүргізген кезде көрсетілген органның электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылады (773-баптың 2-бөлігі);

- орган (лауазымды адам) және әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің қатысушылары ғылыми-техникалық құралдарды пайдалану кезінде алынған нақты деректерді пайдалануға және ұсынуға құқылы (778-баптың 1-бөлігі);

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша құжаттар жазбаша да, өзге де нысанда тіркелген мәліметтерді құрауы мүмкін. Құжаттарға, оның ішінде ҚР ӘҚБтК-де көзделген тәртіппен алынған, талап етіп алдырылған немесе ұсынылған компьютерлік ақпаратты, фото- және кинотүсірілімдерді, дыбыс- және бейнежазбаларды қамтитын материалдар жатқызылуы мүмкін (779-баптың 2-бөлігі);

- адамды әкімшілік жауаптылыққа тарту үшін көзделген мерзімде оны жеткізуді жүзеге асыру мүмкін болмаған кезде, өтініш беруші органның (лауазымды адамның) атына жеткізудің жүргізілмеу себептері көрсетіліп, жазбаша түрде не электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырылған электрондық құжат нысанында хабарлама жіберіледі (786-баптың 4-бөлігі);

- жеке басты жете тексеруді және жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттарын жете тексеруді (жетуге қиын жерде, тәуліктің түнгі уақытында, төтенше жағдайда немесе соғыс жағдайында) жүргізуге куәгерлердің қатысуы шын мәнінде мүмкін болмаған кезде, оның барысын және нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдары міндетті түрде қолданыла отырып, куәгерлердің қатысуынсыз жүргізілуі мүмкін (791-баптың 8-бөлігі);

- көлік құралдарын, шағын көлемді кемелерді жете тексеру куәгерлердің қатысуынсыз, бірақ бұл ретте оның барысы мен нәтижелерін тіркейтін техникалық құралдар қолданыла отырып жүргізілуі мүмкін. Қажет болған жағдайларда көлік құралдары мен шағын көлемді кемелерді жете тексеру кезінде анықталған заттарды тіркеу мақсатында оларға фото -, кинотүсірілім, бейнежазба жүргізіледі (792-баптың 4 және 5-бөліктері);

- айрықша жағдайларда қарап-тексеру куәгерлердің қатысуынсыз, бірақ

бұл ретте оның барысы мен нәтижелерін тіркеп тұратын техникалық құралдар қолданыла отырып жүргізілуі мүмкін (794-баптың 3-бөлігі);

- айрықша жағдайларда жеке тұлғаның өзімен бірге алып жүрген заттары мен құжаттарын алып қою куәгерлердің қатысуынсыз, бірақ бұл ретте оның барысы мен нәтижелерін тіркеудің техникалық құралдарын қолдана отырып жүзеге асырылуы мүмкін (795-баптың 1-бөлігі);

- арнайы автоматтандырылған өлшеу құралдарының, сондай-ақ сертификатталған арнайы бақылау-өлшеу техникалық құралдары мен бақылау аспаптарының, оның ішінде автоматты режимде жұмыс істейтін және жол жағдайын фото-бейнетүсірілім, көлік құралы қозғалысының жылдамдығы мен бағытын айқындау, жол жүрісіне басқа да қатысушылардың әрекеттері арқылы автомобиль көлігі және жол жүрісі қауіпсіздігі саласында әкімшілік құқық бұзушылық жасауды тіркейтін айғақтары әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғауға себептер болып табылады; бақылау-өлшеу аппаратурасының және (немесе) радиотехникалық бақылау құралдарының көрсеткіштері (802-баптың 1-бөлігінің 4 және 5-тармақтары);

- Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың жазбаша нысанымен бірге электрондық нысаны да пайдаланылуы мүмкін (803-баптың 1-бөлігі);

- егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркелсе, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалмайды, айыппұл айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама түрінде ресімделеді (807-баптың 1-бөлігінің 2-тармағы);

- егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптармен тіркелсе, адамның айыппұлды белгіленген үлгідегі түбіртекпен бірге айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама тиісінше жеткізілген кезден бастап жеті тәулік ішінде көрсетілген айыппұл сомасының елу пайызы мөлшерінде төлеуге құқығы бар (811-баптың 1-бөлігі);

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша шығарылған қаулы жазбаша ресімделеді және осындай қаулы шығарған лауазымды адам оған қол қояды не осындай қаулы шығарған лауазымды адамның электрондық цифрлық қолтаңбасы арқылы куәландырылған электрондық құжат нысанында ресімделеді (822-баптың 4-бөлігі);

- жазбаша нысанмен қатар айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың электрондық нысаны да пайдаланылуы мүмкін (822-1-баптың 2-бөлігі);

- әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыға, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға шағым жазбаша түрде не электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырылған электрондық құжат нысанында беріледі (833-баптың 1-бөлігі).

ҚР ӘҚБтК-нің нормаларына жүргізілген талдау әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу саласы электрондық форматта осы нормативтік-құқықтық актімен елеусіз дәрежеде регламенттелген деп айтуға мүмкіндік береді. ҚР ӘҚБтК-нің 737-1-бабының бланкеттік мазмұнын негізге ала отырып, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді

жүзеге асыратын органдардың (лауазымды адамдардың) қызметінде ӘІБТ-ні пайдалануды тиісінше құқықтық реттеудің жоқтығына назар аударған жөн, өйткені көрсетілген бапта ӘІБТ-ні жүргізу тәртібін Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры айқындайтыны ғана көрсетілген. Алайда, қазіргі уақытта ведомстволық деңгейде тиісті нұсқаулар жоқ. Сондықтан полиция қызметкерлерінің ӘІБТ-ні пайдалану тәртібі қазіргі уақытта жалпы реттелген және осы ақпараттық жүйені пайдалану бөлігінде бұрын қалыптасқан практика негізінде жүзеге асырылады. Бұдан басқа, әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімін айқындау нормативтік болып бекітілмеген.

Конституциямен және ҚР ӘҚБтК-мен қатар әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің электрондық форматы бірқатар заңдармен ішінара регламенттелген. Енді соларды қарастыруға көшейік.

Қазақстан Республикасы «Құқық қорғау қызметі туралы» 2011 жылғы 6 қаңтардағы Заңының 16-бабы 1-бөлігінің 3-тармағына және «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» 2014 жылғы 23 сәуірдегі Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабы 1-бөлігінің 2-тармағына сәйкес жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін уақытылы қарау және шешу ішкі істер органдарының міндеті болып табылады. Бұл ретте заңнамада олардың ауызша және жазбаша, сондай-ақ электрондық өтініштерді қарау және шешу мүмкіндігі көзделген.

«Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы № 221 Заңында азаматтар мен заңды тұлғалардың мемлекеттік органдарға өтініштерін электрондық форматта беру мүмкіндігі көзделген. Мысалы, осы Заңның 1-бабының 4-тармағында өтінішті қарайтын субъектіге немесе лауазымды тұлғаға жіберілген жеке немесе ұжымдық жазбаша, ауызша не электрондық құжат, бейнеконференцбайланыс, бейнеөтініш, ұсыныс, арыз, шағым, сұрау салу немесе үн қосу нысанындағы өтініш ұғымы баяндалған. Ұйғарымның мазмұны заң шығарушының мемлекеттік органдарға жазбаша да, электронды түрде де жүгіну тәртібін қарастырғанын көрсетеді.

Азаматтар мен заңды тұлғалардың аудио және бейнеақпарат алмасу мүмкіндігін ала отырып, нақты уақыт режимінде бірнеше қашықтағы абоненттердің интерактивтік өзара іс-қимылы үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануды көздейтін бейнеконференцбайланыс арқылы мемлекеттік органдарға жүгіну тәртібі де назар аударуға тұрарлық. Заңда электрондық өтініш пен бейнеконференцбайланыспен қатар, бейнеөтінішті жүзеге асыру мүмкіндігі көзделген, ол «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясының қызметтерін пайдалану арқылы тиісті субъектіге жіберіледі.

Қаралып отырған заң уәкілетті лауазымды адамдарды жеке және заңды тұлғалардың жалпыға қолжетімді ақпараттық жүйелер арқылы келіп түскен және Қазақстан Республикасының электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы заңнамасының талаптарына сәйкес келетін өтініштерін міндетті түрде қарауға міндеттейді. Бұдан басқа, заңда өтініштерді қарайтын тиісті субъектілердің қабылданған шешімдер туралы жазбаша

нысанда да, электрондық құжат нысанында да жеке және заңды тұлғаларға хабарлау міндеті бекітілген.

Әкімшілік іс жүргізуге қатысты жоғарыда аталған заңның нормалары әзірленіп жатқан, жасалып жатқан немесе жасалған әкімшілік құқық бұзушылық туралы арыз беру мүмкіндігін, сондай-ақ уәкілетті лауазымды тұлғалардың шешімдері мен әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымды өзінің электрондық цифрлық қолтаңбасын және «Электрондық үкіметтің» (e-gov) интернет-порталын пайдалана отырып, электрондық форматта беру мүмкіндігін көздейді деп айтуға болады. Сонымен қатар мерзімі әлі аяқталмаған азаматты әкімшілік жауапкершілікке тарту туралы сұрау жіберуге болады.

Соңғы уақытта аталған интернет-портал халық арасында ерекше танымалдыққа ие, себебі мемлекеттік органдардың қызметтерін үйден шықпай-ақ, тез арада алуға мүмкіндік береді. Портал пайдаланушыларға іс жүзінде кез келген мемлекеттік органға электрондық өтініш беруді және заңмен белгіленген мерзімде сұратылған ақпаратты алуды техникалық қамтамасыз етеді. Алайда, ПО-ға электрондық өтініш немесе шағым берген кезде оларды тіркеу және одан әрі қарау ӘІЖБТ-ні пайдаланбай жүзеге асырылатынын атап өткен жөн, өйткені мұндай жағдайда бұл ақпараттық жүйе «Электрондық үкімет» порталынан жергілікті жұмыс істейді.

«Электрондық құжат» және «электрондық цифрлық қолтаңба» ұғымдарына қатысты олардың әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласында кодификацияланған деңгейде бекітілмегенін атап өту қажет. ҚР ӘҚБтК-нің мазмұнына бұрын жүргізілген талдау оның жекелеген нормаларында электрондық құжат және ЭЦҚ туралы айтылғанын көрсетеді. Алайда, қаралып отырған терминдердің нақты анықтамасы ҚР ӘҚБтК-де бекітілмеген.

Салыстыру ретінде біз қылмыстық іс жүргізу саласында қарастырылған тұжырымдамаларды құқықтық реттеудің ерекшеліктерін береміз, онда олар кодификацияланған деңгейде бекітілген. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 7-бабының 15-тармағында ақпарат электрондық-цифрлық нысанда ұсынылған және электрондық цифрлық қолтаңба арқылы куәландырылған құжат болып табылатын электрондық құжат ұғымы жазылған. Бұл жағдайда қылмыстық іс жүргізудің электрондық форматымен байланысты негізгі ұғымдарды нормативтік шоғырландыру әкімшілік іс жүргізу саласына қарағанда анағұрлым кең.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласында «электрондық құжат» және «электрондық цифрлық қолтаңба» ұғымдарын түсіндіру «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтардағы № 370 Заңының тиісті нормалары негізінде жүзеге асырылады. Атап айтқанда, осы Заңның 1-бабының 12 және 16-тармақтарында аталған терминдердің мынадай анықтамалары берілген:

1) электрондық құжат – ақпарат электрондық-цифрлық нысанда ұсынылған және электрондық цифрлық қолтаңба арқылы куәландырылған құжат;

2) электрондық цифрлық қолтаңба – электрондық цифрлық қолтаңба құралдарымен жасалған және электрондық құжаттың анықтығын, оның тиесілілігін және мазмұнының өзгермейтіндігін растайтын электрондық цифрлық нышандар жиынтығы.

ЭЦҚ-ның ұқсас анықтамасы «Электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілерін интеграциялау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрінің міндетін атқарушының 2018 жылғы 29 наурыздағы № 123 бұйрығының 2-тармағының 24) тармақшасында бекітілген.

Әкімшілік іс жүргізу үшін жоғарыда аталған ұғымдарды қолданыстағы нормативтік бекітудің маңыздылығы электрондық құжат пен электрондық цифрлық қолтаңба іс жүзінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің электрондық форматының негізі болып табылатындығымен негізделген, өйткені электрондық нысанда жасалған әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама мен іс бойынша қаулы электрондық құжаттар болып табылады, ал оларда жазылған мәліметтердің анықтығы көрсетілген құжаттарды жасаған лауазымды адамның электрондық цифрлық қолтаңбасымен расталады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің электрондық форматына қатысты «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 23 сәуірдегі Заңында ішкі істер органдарының ақпараттық жүйелерді құру, пайдалану және жетілдіру жөніндегі құқығы белгіленгенін де атап өту қажет. Сонымен қатар, осы заңның нормалары ішкі істер органдарын ақпараттық қауіпсіздік талаптарын сақтауға міндеттейді.

Ақпараттық қауіпсіздік ұғымы туралы айтқанда, «Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздігі туралы» 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Қазақстан Республикасы Заңының тиісті нормаларын қарауға да назар аудару қажет. Осы Заңның 4-бабында ұлттық қауіпсіздіктің түрлері баяндалған, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздіктің анықтамасы келтірілген: Қазақстан Республикасы ақпараттық кеңістігінің, сондай-ақ ақпараттық саладағы адамның және азаматтың, қоғам мен мемлекеттің құқықтары мен мүдделерінің елдің орнықты дамуы мен ақпараттық тәуелсіздігі қамтамасыз етілетін нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі.

Ақпараттық салада азаматтардың құқықтары мен мүдделерінің қорғалуын қамтамасыз ету бағыттарының бірі олардың жеке деректерін қорғау және басқа адамдардың оларды заңсыз мақсаттарда пайдалануына жол бермеу болып табылады. Осыған байланысты, барлық құқық қорғау органдары, оның ішінде ПО өз қызметінде «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 мамырдағы № 94-V Заңын басшылыққа алады. Осы Заңның 1-бабының 2-тармағында: «дербес деректер – мәліметтер негізінде айқындалған немесе айқындалатын дербес деректер субъектісіне қатысты, электрондық, қағаз және (немесе) өзге де материалдық жеткізгіште тіркелген сол мәліметтер» деп көрсетілген. Сонымен қатар, заңмен құқық қорғау органдарының субъектінің немесе оның заңды өкілінің келісімінсіз

дербес деректерді жинау және өңдеу жағдайларына жол беріледі. Бұл іс-әрекеттер, әрине, лауазымды тұлғаларға қызмет саласындағы өкілеттіктер аясында ғана заңды болып табылады. Бұл ретте уәкілетті лауазымды адамдар талап етілген дербес деректердің құпиялылығын қамтамасыз етуге міндетті, оларды субъектінің немесе оның заңды өкілінің келісімінсіз не өзге де заңды негіз болмаса, таратуға жол бермеуге міндетті.

Жоғарыда көрсетілген заңның нормаларын сақтау қажеттілігі ПО қызметінің барлық бағыттарында, оның ішінде электрондық форматта жүзеге асырылатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласында да байқалады. Бұл әкімшілік құқық бұзушылық туралы электрондық хаттаманы жасау кезінде әкімшілік полиция қызметкерлерінің құқық қорғау және арнайы органдардың ақпарат алмасу жүйесінің және Қазақстан Республикасы ІІМ ақпараттық деректер банкінің мүмкіндіктерін пайдалану арқылы құқық бұзушылық жасаған адамның жеке деректеріне қол жеткізе алатындығымен түсіндіріледі.

Әкімшілік полиция қызметін цифрландыру мәселелері «Әкімшілік рәсімдер туралы» Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 27 қарашадағы № 107 Заңында бекітілген. Атап айтқанда, осы Заңның 1-бабы 1-бөлігінің 1-тармағында: мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдардың мемлекеттік функциялар мен лауазымдық өкілеттіктерді жүзеге асыру кезінде шешімдер қабылдау мен орындау тәртібі және оларды ресімдеу, оның ішінде электрондық нысанда ресімдеу – әкімшілік рәсімдер деп түсініледі. Заңның 13-бабының 6-бөлігінде мемлекеттік органдар мемлекеттік функцияларды жүзеге асыру және мемлекеттік қызметтер көрсету кезінде қағаз жеткізгіштегі құжаттарды пайдалануды және оларды ұсыну бойынша талаптарды қысқарту (болғызбау) жөніндегі шаралар қабылдайды деп жазылған. Бұл ретте әкімшілік рәсімдерді орындау процесінде қағаз жеткізгіштегі құжаттар пайдаланылған жағдайда, мемлекеттік органдар қағаз жеткізгіштегі құжаттарды электрондық құжаттар нысанына аудару жөнінде шаралар қабылдайды.

Полицияның әкімшілік практикасын жүзеге асыруға қатысты, қаралып отырған заңда бекітілген талаптар 2017 жылдан бастап әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу саласында орындала бастағанын атап өткен жөн: ӘІБТ жүйесін пайдалану шеңберінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамалар жасау, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулылар шығару рәсімдері толығымен дерлік қағаз форматынан электрондық форматқа көшірілді.

Бұдан әрі Қазақстан Республикасында ақпаратты алу және тарату ерекшеліктерін құқықтық реттеуге назар аударғымыз келеді. Осы салада қалыптасып келе жатқан қоғамдық қатынастар «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» 2015 жылғы 16 қарашадағы Қазақстан Республикасының Заңымен реттеледі, онда әрбір азаматтың заңда тыйым салынбаған кез келген тәсілмен ақпаратты еркін алу және тарату құқығы көзделеді. Осы Заңның 5-бабында ақпаратқа қол жеткізу құқығы конституциялық құрылысты қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын сақтау мақсатына қажетті шамада ғана және тек заңмен шектелуі

мүмкін деп көрсетілген.

Сонымен қатар заңда ашық деректер және қол жетімділігі шектеулі ақпарат сияқты ұғымдар қарастырылған. Ашық деректер деп машинада оқылатын түрде ұсынылған және өзгермеген түрде одан әрі пайдалануға, қайталап жариялауға арналған, жалпыға бірдей қолжетімді электрондық ақпараттық ресурстар түсініледі. Шектеулі қолжетімділік мемлекеттік құпияларға, жеке, отбасылық, дәрігерлік, банктік, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияларға жатқызылған ақпаратқа, сондай-ақ «Қызмет бабында пайдалану үшін» деген белгісі бар қызметтік ақпаратқа қатысты болады.

Алайда құпиялылықты қамтамасыз етудің жоғарыда көрсетілген ерекшеліктерімен қатар, заң шығарушы қол жеткізуге шектеу қойылмайтын ақпарат түрлерін де қарастырды:

Мынадай:

- азаматтардың қауіпсіздігі мен денсаулығына қатер төндіретін төтенше жағдайлар мен апаттар және олардың салдарлары туралы, сондай-ақ дүлей зілзалалар, олардың ресми болжамдары мен салдарлары туралы;

- денсаулық сақтау саласының, санитарияның, демографияның, көші-қонның, білім берудің, мәдениеттің, әлеуметтік қорғаудың, экономиканың, ауыл шаруашылығының жай-күйі туралы, сондай-ақ қылмыстық ахуал туралы;

- терроризм актілерін жасау фактілері туралы;

- экологияның, өрт қауіпсіздігінің жай-күйі туралы, сондай-ақ санитариялық-эпидемиологиялық және радиациялық жағдай, тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы;

- жеке және заңды тұлғаларға мемлекет беретін артықшылықтар, өтемақылар және жеңілдіктер туралы;

- адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарының бұзылу фактілері туралы;

- Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтын-валюта резервінің мөлшері туралы;

- мемлекеттік құпияларды және заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын нормативтік құқықтық актілерді қоспағанда, Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің мәтінін, сондай-ақ олардың жобаларын қамтитын;

- мемлекеттік құпияларды құрайтын мәліметтерді қоспағанда, республикалық және жергілікті бюджеттер қаражатының қалыптастырылуы мен олардың жұмсалуды туралы;

- мемлекеттік құпияларды құрайтын мәліметтерді қоспағанда, республикалық және жергілікті бюджеттерден қаражаттың жұмсалуды бақылау туралы;

- ақпарат иеленушілердің, олардың лауазымды адамдарының заңдылықты бұзу фактілері туралы;

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік құпияларына жатқызылатын ақпаратты қоспағанда, саяси, әлеуметтік және басқа да себептер бойынша жаппай қуғын-сүргін туралы, оның ішінде архивтегі ақпаратқа қол жеткізу

шектелуге жатпайды.

Ақпаратқа қол жеткізудің және оны шектеудің заңмен белгіленген тәртібіне сүйене отырып, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізу кезінде әкімшілік полиция қызметкерлері іс жүргізуге қатысатын адамдардың іс жүргізу құжаттарына қол жетімділігін қамтамасыз етуі керек және тиісті іс жүргізу шешімдерін қамтуы керек, егер бұл әрекеттер мен шешімдер осы тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз етсе немесе шектесе. Әкімшілік іс жүргізудің жариялылығы заңмен шектелген жағдайлар ғана ерекшелік болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің электрондық форматының нормативтік негізін талдауды жалғастыра отырып, полиция қызметінің осы саласын ішінара реттейтін бірқатар заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілерді қарауға назар аудару қажет деп санаймыз. Сонымен, олардың мазмұнына қысқаша талдау жасайық.

«Ведомстволық және жедел есептерді құру, пайдалану және жетілдіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы ПМ-нің 2014 жылғы 8 қыркүйектегі № 577 бұйрығымен ведомстволық және жедел есептерді құру, пайдалану және жетілдіру тәртібі белгіленген. Есепке алу олардың нысаналы мақсаты, есепке алынатын объектілердің түрі және есепке алуды ұйымдастыру ерекшеліктері бойынша жіктеледі.

Оны пайдалану қылмыстардың алдын алуға, тергеуге, ашуға және адамдарды іздестіруге, сондай-ақ ПО-ға жүктелген басқа да міндеттерді орындауға ықпал ететін жеке ақпараттарды меңгерген адамдар, фактілер (оқиғалар), заттар, субъективті портреттер есеп объектілері болып табылады. Бұйрықта келесі ұғымдар бекітілген:

1) ақпараттық жүйе – аппараттық-бағдарламалық кешенді қолдана отырып, ақпаратты сақтауға, өңдеуге, іздестіруге, таратуға, беруге және ұсынуға арналған жүйе;

2) ведомстволық есеп – ішкі істер органдарының (бұдан әрі - ПО) ішкі ведомстволық қызметін қамтамасыз ету үшін адамдар, заттар және оқиғалар туралы мәліметтерді жинау, тіркеу, өңдеу, жинақтау, жүйелеу, саралау және сақтау.

Жоғарыда келтірілген анықтамалар әкімшілік іс жүргізудің электрондық форматына толығымен қолданылады, өйткені ӘІЖБТ-ні ПО қолданатын ақпараттық жүйелердің бір түрі болып табылады және ведомстволық есепке алу элементтерін қамтиды. Алайда, бұл ретте ведомстволық есепке алу ПО жүйесінде емес, ӘІБТ жүйесінің әзірлеушісі болып табылатын және оның жүргізілуін бақылауды толық жүзеге асыратын прокуратура жүйесінде жүзеге асырылады. Мұндай бақылау электрондық форматта жүзеге асырылатын әкімшілік іс жүргізудің заңдылығын прокурорлық қадағалау жүйесінің бөлігі болып табылады деп айтуға болады. Бұл жағдайда ПО басшылары тарапынан ведомстволық бақылау дербес жүзеге асырылмайды, өйткені бұл заңды да, техникалық жағынан да көзделмеген.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу қажетті дәлелдемелерді жинауға, зерттеуге, бағалауға және пайдалануға бағытталған

әртүрлі процестік әрекеттерді заңда белгіленген тәртіппен қолдануды көздейтін дәлелдеу рәсімін қамтиды. Қарқынды ғылыми-техникалық прогресті ескере отырып, дәлелдеу рәсімі жыл сайын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша дәлелдемелер базасын жинау мен бекітуді айтарлықтай жеңілдететін түрлі техникалық құралдарды қолданумен толықтырылады. Полиция қызметкерлерінің тиісті техникалық құралдарды қолдану тәртібі де ведомстволық деңгейде регламенттелген.

«Қазақстан Республикасы ішкі істер органдары қызметкерлерінің әрекеттерін және қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылықтардың жасалу фактілерін тіркеу үшін техникалық құралдарды пайдалану нұсқаулығын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 31 желтоқсандағы № 971 бұйрығымен ПО қызметкерлерінің құқық бұзушылықтарды тіркеудің жекелеген техникалық құралдарын пайдалану тәртібі көзделген. Бұйрықта келесі техникалық құралдар қарастырылған:

1) портативті алып жүретін бейнетіркегіш (бұдан әрі – бейнежетон) – бұл ПО қызметкері аудиобейнежазбаны жүзеге асыру үшін арналған техникалық құрылғы;

2) цифрлық аудиобейнежазбаның мобильдік жүйесі (бұдан әрі – мобильдік бейнетіркегіш) – арнайы контингентті этаптауға арналған қызметтік, арнайы автокөлік және арнайы вагондарда аудиобейнежазбаларды жүзеге асыру үшін арналған техникалық құрылғы.

3) радар – бұл көлік құралдары қозғалысының жылдамдығын және Жол жүрісі қағидаларын бұзушылықтарды бейнетіркеуді бақылауға арналған бейнетіркегіші бар жылдамдықты өлшеуіш.

Бұйрықта сондай-ақ аудиотіркеуді жүзеге асыру, сондай-ақ аудиотіркеу деректерін беру, есепке алу және сақтау тәртібі көзделген. Бұл ретте, жүргізілген жазбаларды сақтаудың мынадай мерзімдері белгіленді:

- қылмыстар бойынша – 5 жыл;
- әкімшілік құқық бұзушылықтар және тексеру іс-шаралары бойынша – 3 жыл;
- қылмыс және құқық бұзушылық белгілері жоқ өзге жағдайлар бойынша – 2 ай.

Қарастырылған техникалық құралдар соңғы уақытта әкімшілік полиция тәжірибесінде, негізінен патрульдік полиция қызметінде сәтті қолданылып келеді, оны осы құралдармен жабдықтау жыл сайын артып келеді. Алайда, бұл техникалық құралдарды ерік жүйесімен біріктіру әлі жүзеге асырылмағанын және әкімшілік құқық бұзушылық туралы электрондық хаттамаға жасалған бейнені немесе аудиожазбаны тіркеу әлі мүмкін емес екенін атап өткен жөн. Бірақ бұл бағыттағы алғашқы қадамдар 2018 жылдың соңында жасалды, сол кезде ӘІБТ жүйесі автоматты режимде жұмыс істейтін және Жол жүрісі қағидаларын бұзуды тіркейтін арнайы сертификатталған бақылау-өлшеу аспаптарымен техникалық біріктірілді, олардың бірі «Сергек» кешені болып табылады. Қазіргі уақытта жоғарыда аталған жүйелермен тіркелген Жол жүрісі қағидаларын бұзу туралы барлық мәліметтер дереу ӘІБТ жүйесіне жіберіледі.

Полиция қызметінде әртүрлі ақпараттық жүйелерді пайдалануды

регламенттейтін құқықтық база «Ақпараттық жүйелерді, ақпараттық-коммуникациялық және телекоммуникациялық желілерді, байланыс желілерін құру, пайдалану және жетілдіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы ПМ-нің 2014 жылғы 3 шілдедегі № 410 бұйрығын да қамтиды. Бұйрықта келесі ұғымдар бекітілген:

1) жүйе әкімшісі қызметі – ақпараттық жүйені және байланыс жүйесін сүйемелдеуді жүзеге асыратын ішкі істер органдарының, ұлттық ұланның бөлімшесі;

2) ақпараттық жүйе – ақпараттық технологиялардың, техникалық құралдардың, есептеу және коммуникациялық құрал-жабдықтардың, бағдарламалық қамтамасыз етудің жиынтығы, сондай-ақ олардың жұмыс істеуін қамтамасыз ететін жүйелік қызметкерлер;

Бұйрықта сондай-ақ ПО пайдаланатын ақпараттық жүйелердің, ақпараттық-коммуникациялық және телекоммуникациялық желілердің, байланыс желілерінің мынадай тізбесі көзделген:

1. Автоматтандырылған ақпараттық жүйелер.
2. Ақпараттық-іздеу кешендері.
3. Аппараттық-бағдарламалық кешендер.
4. Спутниктік байланыс жүйелері.
5. Радио қолжетімділік жүйелері.
6. 50 және одан көп нөмірге арналған АТС (автоматты телефон станциясы).
7. Транкингтік байланыс жүйелері.
8. Транкингтік байланыс радиостанциялары.
9. Деректер базасының серверлері.
10. Ақпаратты қорғаудың бағдарламалық-аппараттық және басқа да техникалық құралдары.
11. Бейнеконференцбайланыс жүйелері.
12. Сыртқы бейнебақылау жүйелері.
13. Жылжымалы объектілердің орналасқан жерін автоматты анықтау жүйелері (GPS).
14. Мобильді және тасымалданатын бейнетіркегіштер.
15. Мобильді және тасымалданатын бейнетіркегіштерден бейнеақпаратты жүктеу жүйелері.
16. Техникалық нығайту жүйелері.
17. РББЖ (рұқсатты бақылау және басқару жүйесі).

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізу барысында техникалық құралдарды, ақпараттық жүйелерді, оның ішінде ӘІБТ қолдануды регламенттейтін құқықтық базаға жүргізілген талдау қазіргі уақытта полиция қызметінің бұл саласы нормативтік-құқықтық актілердің, оның ішінде заңға тәуелді сипаттағы ауқымды тізбемен реттелетінін анықтауға мүмкіндік берді. Алайда қарастырылған нормативтік актілердің ешқайсысында ӘІБТ ұғымы және оны әкімшілік полиция қызметінде пайдалану ерекшеліктері реттелмеген. Қазіргі уақытта жүзеге асырылып жатқан полицияның электрондық форматта жүзеге асырылатын әкімшілік практикасы тек 2017 жылдан бастап, яғни ӘІБТ

жүйесі енгізілген сәттен бастап қалыптасқан практикалық тәжірибеге негізделеді. Бұл ретте бүгінгі күні аталған жүйемен жұмыс істеу ерекшеліктерін нақты нормативтік реттеу жоқ.

Бұл жағдайда А.Н.Тубинаның пікірі назар аударуға тұрарлық, ол өзінің диссертациялық жұмысында электронды әкімшілік істерді есепке алу және сақтау тәртібін егжей-тегжейлі реттеу, сондай-ақ ПО жүйесіндегі әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша электрондық іс жүргізуге ведомстволық бақылауды жүзеге асыру қажеттілігін атайды. Атап айтқанда, автор жоғарыда аталған тармақтарды Қазақстан Республикасы ПМ-нің 2013 жылғы 13 желтоқсандағы № 713 «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді жүргізу жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» бұйрығында бекітуді ұсынады.

Алайда 2020 жылғы желтоқсанда бұл бұйрықтың күші жойылды, осыған байланысты жоғарыда аталған мәселелерді жеке ведомстволық бұйрықта бекіту қажет, ол әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қағаз және электрондық форматта жүргізу тәртібін көздейтін болады.

Н.Б. Багисовтың еңбектерінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің электрондық форматын тиісінше құқықтық реттеу мәселесі де қаралды. ҚР ӘҚБтК нормаларына жүргізілген талдау негізінде автор осы нормативтік-құқықтық акт әкімшілік іс жүргізудің электрондық форматын жеткіліксіз реттейді және іс бойынша барлық процестік құжаттарды электрондық нысанда жасау мүмкіндігін көздейтін тиісті нормалармен толықтыруды қажет етеді деген қорытындыға келді.

Осы жерде айта кетуіміз керек, қазіргі уақытта автор көрсеткен мәселе өзінің шешімін тапқан, өйткені 2020 жылдың қаңтарында ҚР ӘҚБтК-не әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің электрондық форматын, сондай-ақ іс бойынша кез келген процестік құжатты электрондық нысанда жасау мүмкіндігін көздейтін 737-1 және 737-2-баптар енгізілді.

Бұдан басқа, 2020 жылы ӘІБТ жүргізу тәртібі «Әкімшілік іс жүргізулердің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының міндетін атқарушының 2020 жылғы 10 шілдедегі № 85 бұйрығымен ведомстволық деңгейде бекітілді. Осы бұйрықтың 2-тармағының 2-тармақшасына сәйкес әкімшілік іс жүргізудің бірыңғай тізілімі – әкімшілік құқық бұзушылықтар, оларды жасаған адамдар, олар бойынша қабылданған шешімдер туралы енгізілетін мәліметтер қамтылатын ақпараттық жүйе, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық істерін электрондық нысанда жүргізу жүзеге асырылады.

Бұйрықта сонымен қатар ӘІБТ-нің мобильді қосымшасы деп планшеттік компьютер арқылы әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қозғауға арналған ӘІБТ-нің бағдарламалық қамтамасыз етуі деп түсінілетін қосымшасы ұғымы бекітілген. Сонымен қатар бұйрықтың мазмұнында әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді электрондық форматта жүзеге асыру тәртібі баяндалған.

Осылайша, Қазақстан Республикасының тиісті заңнамасына жүргізілген талдау қазіргі уақытта әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс

жүргізудің электрондық форматы көптеген нормативтік-құқықтық актілермен реттеледі деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Алайда іс бойынша іс жүргізудің көрсетілген форматын құқықтық регламенттеудің неғұрлым көп бөлігі ҚР ӘҚБтК және Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының міндетін атқарушының 2020 жылғы 10 шілдедегі № 85 нормаларында қамтылған. Бұл ретте ПО қызметінің көрсетілген саласының қолданыстағы құқықтық базасы өзінің толықтырылуын және кеңейтілуін қажет етеді. Бұл қажеттілік тек дәріс авторының тұжырымдарымен ғана емес, сонымен қатар өз еңбектерінде электрондық форматта жүзеге асырылатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің көптеген мәселелерін зерттеген әртүрлі ғалымдардың пікірлерімен де негізделген.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі электрондық форматта қозғаудың негіздері мен тәртібі.

Полиция қызметкерлерінің әкімшілік іс жүргізу қызметі үшін әртүрлі электрондық дерекқорларды әзірлеу және енгізу құқық қорғау қызметін кешенді цифрландыру үшін өмірлік қажетті шарт болып табылады, бұл өз кезегінде электрондық форматта әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша ісжүргізуді дамыту сапасына оң әсер етеді. Полиция қызметінің белгіленген бағыттарын іске асыру ол жүзеге асыратын әкімшілік-процестік қызметтің сапалы жаңа деңгейін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

2010 жылы Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаев: «Цифрландыру – бұл нысана емес, бұл біздің ғаламдық бәсекелестіктегі абсолютті артықшылығымызға жету құралы екенін бәрінің түсінгенін қалаймын. Онсыз өзін құрметтейтін ел қалыпты өмір сүре алмайды».

Г.М. Қожабаева өзінің еңбектерінде цифрлық технологиялардың қоғам өміріне берік енгеніне назар аударады. Оларды пайдалану бірқатар артықшылықтар береді, олардың ішінде – халық пен бизнестің мемлекеттік қызметтерге қол жеткізуін оңайлату, ақпарат алмасуды жеделдету, мемлекеттік басқару, бизнес жүргізу үшін жаңа мүмкіндіктердің пайда болуы, жана цифрлық өнімдерді жасау. Бұл ретте Қазақстан мемлекеттік органдар қызметінде және бизнес саласында электрондық-ақпараттық технологияларды пайдалану мәселелерінде белсенді позицияны таңдады.

Дәрістің осы бөлімінің мазмұнында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді электрондық форматта қозғау ерекшеліктері қаралатын болады. Бірақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді электрондық форматта қозғау мәселесін зерттемес бұрын, істерді қозғау тәсілдерінің санын және оларды құжаттау тәртібін анықтап алуымыз керек.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың құқықтық негіздері ҚР ӘҚБтК-нің 41-тарауында көзделген. Алайда ҚР ӘҚБтК-де әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған деп саналатын барлық сәттерді нақты анықтайтын нақты норма жоқ.

Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы

заңнамасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау фактілері болып табылатын бастапқы сәттерді белгілейді. ӘҚБтК-нің 802-бабы 4-бөлігінің негізінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған болып саналса, бірнеше құқықтық негіздер көзделген, бірақ бұл ережелер әкімшілік іс жүргізудің қағаз форматы үшін көзделген. Жалпы алғанда, әкімшілік іс жүргізуді қозғаудың сегіз әдісін негіздеуге болады:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасау (ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабы).

2. Егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркелсе, айыппұл айыппұлды төлеу қажеттігі туралы нұсқама түрінде ресімделеді (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 1-бөлігінің 2-тармағы).

3. Егер адам құқық бұзушылық жасау фактісін мойындаса, ескерту жасау түрінде әкімшілік жаза қолдануға әкеп соғатын әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жағдайларда іс бойынша қаулы шығарылады. Бұл ретте әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалмайды (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 2-бөлігі).

4. Егер адам әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін мойындаған және жазаның қолданылуымен келіскен, сондай-ақ мемлекеттік кіріс органдары қарайтын істер бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде хабарлама немесе хабархат шығару (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 1-бөлігінің 3-тармағы және 897-бабы).

5. ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 1-бөлігінің 4-тармағында көзделген баптар бойынша жеке тұлғалар бұзылған құқықтарын қалпына келтіру туралы арызбен жүгінген кезде әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді сот құқық бұзушылық туралы хаттама жасамай қарайды.

6. ҚР ӘҚБтК-нің 805-бабы 1 және 2-бөліктерінде көзделген баптар бойынша прокурордың әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғауы туралы қаулысы шығарылады (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 1-бөлігінің 5-тармағы).

7. ҚР ӘҚБтК-нің 684-бабы 3-бөлігінде көзделген жағдайларда судья (сот) тікелей соттың қарауы барысында сотқа құрметтемеушілік білдіру фактісін анықтаған кезде судьяның қаулы шығаруы. Әкімшілік сот процесіне қатысып отырған, сот талқылауы барысында белгіленген кез келген адам құқық бұзушылық субъектілері бола алады (ҚР ӘҚБтК-нің 684-бабы 3-бөлігі).

8. ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттама жасалған сәттен бастап (ҚР ӘҚБтК-нің 802-бабы 4-бөлігі).

Осылайша, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау фактісін құжаттау хаттамадан басқа, ұйғарым, хабарлама немесе хабархат, қаулы және сотқа арыз жасау арқылы да ресімделуі мүмкін. Осыған байланысты осы құжаттарды электрондық форматқа ауыстыру мәселелері ерекше өзектілік алады. Электрондық форматқа аудару үшін іс қозғаудың әр тәсілін қарастыратын боламыз.

Г.М. Қожабаева өз зерттеулерінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы

істер бойынша іс жүргізуде электрондық құжат айналымына одан әрі көшу және осындай іс жүргізуді жүзеге асыруға уәкілетті барлық мемлекеттік органдардың ӘІТ пайдалануы ақпарат беру және алмасу мақсатында мемлекеттік органдардың толыққанды ынтымақтастығын ұйымдастырусыз қиын және тиімділігі аз болады деген пікір білдіреді. Мұндай өзара іс-қимыл мәселесі ешқашан мемлекеттік органдар қызметінің барлық бағыттары бойынша өз өзектілігін жоғалтқан емес. Сонымен қатар, цифрландыру аясында жалпы ведомствоаралық қол жеткізуге берілетін ақпаратты қорғау мәселесі өткір болып тұр.

Бірінші тәсіл ең көп таралған, бірақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша электрондық форматта хаттама жасау алғаш рет 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабы бірінші бөлігінде көзделген. Бұл норма «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың электронды нысанын жазбаша нысанда да қолдануға болады» дейді.

ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабы 8 және 9-тармақтарында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі электрондық форматта қозғау тәртібі ішінара нақтыланған. Хаттаманы электрондық нысанда жасаған кезде электрондық хаттаманы жасаған лауазымды адам іс бойынша іс жүргізуге қатысушыларға оның орналастырылғаны туралы хабарлауға тиіс:

1) «электрондық үкімет» веб-порталында;

2) құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы уәкілетті органның ақпараттық сервисінде көрсетіледі.

Сонымен қатар хаттаманы жоғарыда аталған орындардың бірінде ғана орналастыру жеткілікті. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізіліп жатқан құқық бұзушының (жеке тұлғаның немесе заңды тұлға өкілінің) өтініші бойынша хаттаманың көшірмесі екі тәсілмен дереу ұсынылады:

1) қағаз жеткізгіште табыс ету арқылы жүзеге асырылады;

2) өзі көрсеткен пошталық немесе электрондық мекенжайға жіберу арқылы жүзеге асырылады;

3) Әкімшілік іс жүргізулердің бірыңғай тізілімін жүргізу тәртібінде көзделген өзге де тәсілмен жүзеге асырылады.

ҚР Бас Прокурорының м.а. 10.07.2020 жылғы № 85 бұйрығының 10-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы электрондық нысанда жасау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушыларға оның «электрондық үкіметтің» веб-порталында және (немесе) уәкілетті органның ақпараттық сервисінде орналастырылғаны туралы хабарланады, бұл туралы онда тиісті белгі қойылады. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша электрондық іс жүргізіліп жатқан адамның (адам өкілінің) өтініші бойынша хаттаманың көшірмесін ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабы 8-бөлігінде көрсетілген тәсілдерден басқа, деректерді беру желісін пайдалана отырып, ұялы байланыстың абоненттік құрылғысына (компьютерлік планшетке немесе тасымалданатын компьютерге) жіберуге жол беріледі. Бұл жағдайда орган (лауазымды адам) хаттама көшірмесін беру фактісінің тіркелуін қамтамасыз етеді.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушыларды хабардар етудің және қаулының көшірмесін берудің осындай тәртібі ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы талаптарына сәйкес ескерту түрінде электрондық нысанда әкімшілік жаза қолдану кезінде қолданылады. Ескерту жасау түріндегі әкімшілік жаза қолдану туралы электрондық қаулының көшірмесі ӘҚБтК-нің 823-бабы талаптары ескеріле отырып ұсынылады.

Әкімшілік іс жүргізуді қозғаудың *екінші тәсілі*, егер әкімшілік құқық бұзушылық автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралдарымен және аспаптарымен тіркелген болса, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама шығару болып табылады (ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 1-бөлігінің 2-тармағы).

Айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың мазмұны және оны құқық бұзушыға жіберу тәртібі алғаш рет Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 28 желтоқсандағы № 127 Заңымен ҚР ӘҚБтК-нің 822-1-бабымен толықтыру арқылы көзделген. Осы баптың 2-бөлігі нұсқаманың жазбаша нысанымен қатар құқық бұзушыға айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманың электрондық нысаны жіберілуі мүмкін екенін көздейді. Белгіленген үлгідегі түбіртекпен айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама көлік құралының меншік иесіне (иеленушісіне) әкімшілік құқық бұзушылық тіркелген күннен бастап он тәулік ішінде жіберіледі.

Біздің ойымызша, ҚР ӘҚБтК-нің 822-1-бабы 2-бөлігіндегі «мүмкін» сөзі лауазымды адамға айыппұл төлеу қажеттілігі туралы нұсқама жіберу арқылы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың қағаз және электрондық нысаны арасында еркін таңдау үшін кең өкілеттік береді. Әкімшілік процесті қозғаудың электрондық нысанын ғана пайдалана отырып, осы процесті барынша цифрландырған жөн және оны жасау мүмкін болмаған ерекше жағдайларда ғана (құқық бұзушыда электрондық поштаның, телефонның және т.б. болмауы) іс бойынша іс жүргізудің қағаз форматын пайдалану қажет.

Айыппұл төлеу қажеттігі туралы электрондық нұсқамада мыналар көрсетілуге тиіс:

1) айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқаманы ресімдеген органның атауы, орналасқан жері;

2) өзіне қатысты айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама ресімделген көлік құралының меншік иесі (иесі) туралы мәліметтер: жеке тұлғалар үшін – тегі, аты, әкесінің аты (болған кезде), туған күні, тіркелген жері және басқа да қажетті дербес деректер; заңды тұлғалар үшін – атауы, ұйымдық-құқықтық нысаны, орналасқан жері;

3) көлік құралы туралы мәліметтер: маркасы, моделі, мемлекеттік тіркеу нөмірі белгісі;

4) әкімшілік құқық бұзушылықтың күні, уақыты, орны, мәні, ҚР ӘҚБтК-нің әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты көздейтін бабы;

5) автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралының және аспабының көрсеткіштері;

6) автоматты режимде жұмыс істейтін сертификатталған арнайы техникалық бақылау-өлшеу құралының және аспабының атауы, нөмірі,

метрологиялық тексеру күні;

7) айыппұл сомасы;

8) айыппұлды ерікті немесе қысқартылған іс жүргізу тәртібімен төлеу мерзімі;

9) нұсқамаға шағымдану тәртібі мен мерзімі;

10) электрондық цифрлық қолтаңба.

Электрондық форматта ресімделген айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқама көлік құралының меншік иесі (иеленушісі) «электрондық үкімет» веб-порталында және (немесе) құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы уәкілетті органның ақпараттық сервисінде көрсеткен ұялы байланыстың абоненттік нөміріне мәтіндік хабар жіберілген жағдайларда, өзінің атына айыппұл төлеу қажеттігі туралы шығарылған нұсқамалар туралы хабарламалар алу үшін тиісінше жеткізілген деп танылады.

Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу жүзеге асырылатын адам өзі көрсеткен тұрғылықты жерінің (орналасқан жерінің), жұмыс орнының, ұялы байланыстың абоненттік нөмірінің, электрондық мекенжайының дұрыс екендігімен танысқанын, ал көрсетілген байланыстарға жіберілген хабарлама (хабархат) тиісінше және жеткілікті деп саналатынын өз қолымен растайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың үшінші тәсілі ескерту жасау түрінде әкімшілік жаза қолдануға әкеп соғатын әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жағдайларда іс бойынша қаулы шығару болып табылады. Ескерту жасау болмашы әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін дербес жазалау шарасы ретінде қолданылады. Ол қаулы шығару арқылы, сондай-ақ ӘІБТ жүйесі арқылы әкімшілік құқық бұзушылық туралы электрондық хаттама жасау жолымен жазбаша түрде қолданылады.

Біздің ойымызша, әкімшілік іс қозғаудың мұндай тәртібі тек электронды форматта болуы керек, өйткені әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамның кінәсін мойындауы бұл жерде міндетті шарт болып табылады. ҚР ӘҚБтК-нің 807-бабы 2-бөлігіне сәйкес бұл жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалмайды.

Бұл ретте ҚР ӘҚБтК-нің 43-бабы 1-бөлігі және 737-1-бабы мазмұнының қайшылығын жою қажет. Орын алған қарама-қайшылық ӘҚБтК-нің 43-бабы 1-бөлігінде ескерту жасау түрінде тек жазбаша түрде әкімшілік жаза қолдану мүмкіндігі көзделгендігінде. Ал ҚР ӘҚБтК-нің 737-1-бабы әкімшілік іс жүргізудің электрондық форматын және тиісінше іс бойынша кез келген процестік құжатты, оның ішінде ескерту түрінде әкімшілік жаза қолдану туралы қаулыны да электрондық форматта шығару мүмкіндігін көздейді. Көрсетілген қарама-қайшылықты ҚР ӘҚБтК-нің 43-бабы 1-бөлігіне өзгерістер енгізу және оның мазмұнын былайша баяндау арқылы жоюға болады: «Ескерту жасау жазбаша нысанда не электрондық құжат нысанында шығарылады».

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысының 6-тармағында ескерту жасауды әкімшілік жазалау шарасы ретінде қолдану ерекшеліктері түсіндіріледі. Ескерту жасау негізгі әкімшілік жаза ретінде ғана қолданылуы мүмкін және қандай да

бір қосымша жазаларсыз дербес тағайындалуға жатады. Жасалғаны үшін әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралы не нысанасы болған зат тәркіленіп немесе қызметін тоқтата отырып, ескерту жасау немесе айыппұл түріндегі жаза көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қосымша әкімшілік жаза әкімшілік айыппұлмен бірге ғана тағайындалады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғаудың *төртінші тәсілі* істері мемлекеттік кіріс органдары қарайтын әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде хабарлама немесе хабархат шығару болып табылады. Мұнда құқық бұзушының әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін мойындауы да міндетті шарт болып табылады.

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік кіріс органы жіберген (тапсырған) мемлекеттік кіріс органына келу туралы алынған хабарлама және (немесе) хабархат негізінде құқық бұзушылық жасау фактісін таныған және айыппұл төлеуге келіскен адам айыппұлды хабарламаны немесе хабархатты алған (табыс еткен) күннен кейінгі күннен бастап он тәулік ішінде төлейді.

Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 30 желтоқсандағы № 300 Заңымен құқық бұзушыға ҚР ӘҚБтК Ерекше бөлігінің санкциясында көрсетілген айыппұл сомасының елу пайызы мөлшерінде ғана айыппұл төлеуге рұқсат ететін өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Бірақ барлық әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша қысқартылған іс жүргізуді қолдануға рұқсат етілмеді, өйткені ҚР ӘҚБтК-нің 897-бабы 1-1-бөлігінде әкімшілік айыппұл мөлшерін қысқарту мүмкіндігі қолданылмайтын баптардың тізбесі санамаланған.

Хабарламаны немесе хабархатты жіберу электрондық нысанда да жүзеге асырылуы мүмкін. Электрондық хабарлама немесе хабархат:

- 1) берілген күні туралы мәліметтерді;
- 2) жаза қолданған лауазымды адамның лауазымын, тегін, аты-жөнін;
- 3) әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам туралы мәліметтерді;
- 4) ӘҚБтК-нің осы құқық бұзушылық үшін жауаптылықты, әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалу уақыты мен орнын көздейтін бабы туралы мәліметті;
- 5) әкімшілік айыппұлдың нақты сомасын және айыппұл төлеу үшін деректемелер туралы ақпаратты қамтуы тиіс.

Құқық бұзушы айыппұлды өз еркімен төлеу туралы талапты 10 күн ішінде орындамаған жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қысқартылған іс жүргізу тоқтатылады және ҚР ӘҚБтК-де көзделген әдеттегі тәртіппен жүзеге асырылады. Яғни, бұл жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы электронды форматта жасау арқылы, істі қозғаудың бұрын қаралған бірінші тәсілін қолдану арқылы қозғалады.

ӘҚБтК-нің 806-бабы негізінде, егер құқық бұзушы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қысқартылған іс жүргізуді орындамаса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы жасау мерзімдері бір тәулікті құрайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғаудың *бесінші тәсілі* ҚР ӘҚБтК-нің 74-78, 81-132 және 456-1-баптары бойынша құқық бұзушылықтар туралы, бұзылған құқықтар туралы хаттама жасалмай, жеке тұлғалардың арызын сотқа жолдау болып табылады.

Шын мәнінде, азаматтардың өтініші – жүгіну түрі. Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінде әкімшілік органға, лауазымды адамға жіберілген жеке немесе ұжымдық жазбаша, ауызша, сондай-ақ «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы, Ұлттық пошта операторы, мобильдік қосымшалар және басқа да ақпараттық жүйелер арқылы келіп түскен электрондық құжат, бейнеконференцбайланыс, бейнеөтініш нысанындағы өтініштің жаңа анықтамасы бекітілді, оған Қазақстан Республикасының электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы заңнамасының талаптарына сәйкес келетін ұсыныстар, өтініштер, шағымдар, сұрау салулар, хабарламалар немесе үндеулер кіреді.

Өз кезегінде, жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қабылдау, тіркеу және есепке алу «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы № 221 Заңының 7-бабында көзделген. Осы баптың 5-тармағында өтініш жалпыға қолжетімді ақпараттық жүйелер арқылы жіберілуі мүмкін және Қазақстан Республикасының электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы заңнамасының талаптарына сәйкес келуі ұлттық заңнамада белгіленген тәртіппен қаралуға жатады деп көзделген.

Соттарға құжаттарды электрондық құжат нысанында беру құралдарын техникалық қолдану, оларды тіркеу, өңдеу, олармен танысу қағидалары Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаменті басшысының 2018 жылғы 9 маусымдағы № 6001-18-7-6/188 бұйрығымен бекітілген. Қағидалар электрондық құжаттарды «электрондық үкімет» веб-порталы, мемлекеттік органдардың электрондық құжат айналымының бірыңғай жүйесі, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты интернет-ресурсының «Сот кабинеті» сервисі арқылы сотқа беруге, Қазақстан Республикасы сот органдарының автоматтандырылған ақпараттық-талдау жүйесінде тіркеуге, өңдеуге және олармен танысуға арналған.

«Электрондық үкімет» веб-порталынан сотқа электрондық құжаттарды беру көрсетілген веб-порталдың тиісті электрондық қызметімен қамтамасыз етіледі. Авторизациялау рәсімінен өткеннен кейін өтініш беруші «Құқықтық көмек» бөлімі арқылы «Сот ісін жүргізу» сервисінің үш электрондық қызметінің бірін:

- 1) талап арызын беру;
- 2) сот хаттамасын беру туралы өтінішті электрондық түрде беру;
- 3) сот отырысының хаттамасына ескерту беруді қамтиды.

Қызмет түрін таңдағаннан кейін «Сот кабинеті» сервисіне көшу жүзеге асырылады. «Сот кабинеті» сервисінде тіркелмеген өтініш беруші ауысу кезінде тіркеуді жүзеге асыруы қажет. Мемлекеттік органдардың электрондық құжат айналымының бірыңғай жүйесі арқылы электрондық құжаттарды беру, оларды тіркеу, сондай-ақ жүйенің өтініш берушілерін хабардар ету тәртібі

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 703 қаулысымен бекітілген мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарда құжаттама жасау, құжаттаманы басқару және электрондық құжат айналымы жүйелерін пайдалану қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

Өтініш беруші «Сот кабинеті» сервисінде орналастырылған электрондық нысандарды толтыру арқылы сотқа электрондық құжаттарды ұсынады. Электрондық құжаттарды сотқа беру үшін «Сот кабинеті» сервисінде тіркелу қажет. «Сот кабинеті» сервисінде авторизациялау ЭЦҚ немесе ЖСН, (БСН) және пароль арқылы жүзеге асырылады.

Өтініш беруші әкімшілік сот ісін жүргізудің тиісті бөлімі арқылы авторизациялау рәсімінен өткеннен кейін электрондық құжатты жіберу үшін сот сатысы түрлерінің бірін таңдайды:

- 1) бірінші сатыдағы сотта іс жүргізу;
- 2) апелляциялық сатыдағы сотта іс жүргізу;
- 3) кассациялық сатыдағы сотта іс жүргізу.

Сотқа берілетін электрондық құжаттар мәтіндік форматта ресімделеді (шрифт 14 TimesNewRoman, жоларалық интервал). Өтініш беруші талап арыздың (арыздың), шағымның, өтінішхаттың, пікірдің және Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінде белгіленген талаптарға сәйкес келетін басқа да құжаттардың электрондық нысанын толтырады. Мемлекеттік бажды «электрондық үкіметтің» төлем шлюзі арқылы төлеу үшін «онлайн-төлем» деген жол толтырылады, содан кейін мемлекеттік баждың төленгенін растайтын құжат автоматты режимде жүктеледі және сот органдарының ақпараттық жүйесіне беріледі.

Мемлекеттік бажды екінші деңгейдегі банктер арқылы электрондық терминалдар, банкоматтар және өзге де электрондық құрылғылар арқылы төлеген жағдайда өтініш беруші мемлекеттік бажды төлеу туралы төлем құжатының (төлем тапсырмаларының, түбіртектердің, чектердің және басқалардың) көшірмесін «түбіртекті бекіту» деген қанат белгісін қою арқылы жүктейді. Электрондық чектің бірегей коды енгізілетін және оны іздеу жүзеге асырылатын «төлем чегін тексеру» бөлімінде «электрондық үкіметтің» төлем шлюзі арқылы мемлекеттік баждың электрондық төленуін тексеру үшін. Іздеу нәтижесі экранда электрондық чек деректемелерін көрсетеді.

Азаматтардың өтініштерін қарау Қазақстан Республикасы азаматтарының шағымдары мен өзге де өтініштерін қарау жөніндегі сот жүйесіне енгізілген цифрлық технологияларды пайдалана отырып та жүзеге асырылуы мүмкін. Бейнеконференцбайланыс құралдарын техникалық қолдану қағидалары Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаменті басшысының 2018 жылғы 7 маусымдағы № 6001-18-7-6/185 бұйрығымен бекітілген. Көрсетілген бұйрыққа сәйкес, бейнеконференцбайланыс – бірнеше қашықтағы абоненттердің нақты уақыт режимінде аудио және бейне ақпаратпен алмасу мүмкіндігімен интерактивті өзара әрекеттесуіне арналған ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданатын байланыс қызметі.

Әкімшілік процеске қатысушылардан қашықтықтан жауап алу мынадай

жағдайларда жүргізіледі:

1) адамның денсаулық жағдайы немесе басқа да дәлелді себептер бойынша әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі тергеп-тексеру (қарау) орны бойынша әкімшілік процесті жүргізетін органға тікелей келуі мүмкін болмаған;

2) адамның қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажет болған;

3) жас баладан немесе кәмелетке толмаған куәдан, жәбірленушіден жауап алу жүргізілген;

4) сотқа дейінгі тергеп-тексеру, істі сотта қарау мерзімдерінің сақталуын қамтамасыз ету қажет болған.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғаудың *алтыншы тәсілі* ҚР ӘҚБтК-нің 805-бабы 1 және 2-бөліктерінде көзделген баптар бойынша прокурордың әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғауы туралы қаулы шығаруды көздейді. Яғни, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасаудың орнына прокурорға қаулы шығару арқылы әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау өкілеттігі берілген. Оның әкімшілік іс жүргізуді қозғау жөніндегі өкілеттіктері ҚР ӘҚБтК-нің 74 – 82-1, 93 – 126, 129, 130, 173, 189, 214, 361 – 363, 439, 451, 453, 455 – 457, 465, 490, 498, 507, 508, 653, 660, 666, 675 және 680-баптарында айқындалған. Бірақ 802-баптың екінші бөлігінде «Прокурор іс қозғау және өзге де әкімшілік құқық бұзушылық туралы қаулы шығаруға құқылы» делінген.

«Прокуратура туралы» Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 30 маусымдағы № 81 Заңында бекітілген қадағалау функцияларын орындау процесінде прокурор:

1) соттан сот актілері заңды күшіне енген қылмыстық, азаматтық, әкімшілік істерді және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді, сондай-ақ үкімнің орындалу мәселелері бойынша материалдарды сұратады, қабылданған актілердің заңдылығын зерделейді және негіздер болған кезде оларға наразылық білдіреді;

2) заңды күшіне енген сот актілеріне наразылық келтіру туралы өтінішхаттарды қарайды;

3) заңда көзделген өзге де өкілеттіктерді орындайды.

Жоғарыда көрсетілген Заңның 28-бабына сәйкес прокурор қоғамдық қатынастардың көптеген салаларына қатысты, атап айтқанда тәртіптік іс жүргізуді қозғау, тексеріс жүргізу, күштеп әкелу, құқықтық актінің қолданысын тоқтата тұру туралы, сондай-ақ заңда көзделген өзге де жағдайларда әртүрлі қаулылар шығаруға құқылы. Прокурордың қаулысы уәкілетті органның немесе лауазымды адамның міндетті орындауына жатады.

ҚР ӘҚБтК-нің 805-бабы 3-бөлігі негізінде Прокурордың әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қозғау туралы қаулысында ҚР ӘҚБтК-нің 803-бабында көзделген мәліметтер, яғни әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамадағыдай мәліметтер болуға тиіс. ҚР ӘҚБтК-нің 737-1, 737-2 және 803-баптары ережелерін ескере отырып, прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қозғау туралы қаулыны электрондық форматта шығаруға құқылы деп айта аламыз. Алайда мұндай мүмкіндік тек де-юре (заң жүзінде) ғана бар, ал де-факто (іс жүзінде) жоқ,

өйткені ӘІБТ жүйесі әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша электрондық қаулыны қамтымайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың *жетінші тәсілі* ҚР ӘҚБтК-нің 684-бабы 3-бөлігіне сәйкес істі қарау барысында қатысып отырған адамдар тарапынан сотқа құрметтемеушілік білдіру фактісін тікелей анықтаған судьяның қаулы шығаруы болып табылады.

Құқық бұзушылық субъектісі сот талқылауы барысында анықталған сот процесіне қатысқан кез келген адам бола алады, сондықтан мұндай жағдайларда әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалмайды. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау кезеңі әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша шешім қабылдау кезеңімен (әкімшілік жаза қолдану) сәйкес келетін әкімшілік тәжірибеде сирек кездесетін жағдай бар.

Жоғарғы Соттың, облыстық және оларға теңестірілген соттардың, аудандық және оларға теңестірілген соттардың судьялары ҚР ӘҚБтК-нің 653-бабында көзделген, сот талқылауы барысында анықталған, процеске қатысқан адам тарапынан сотқа құрметтемеушілік білдіру фактілері туралы істерді қарайды. ҚР ӘҚБтК-нің 653-бабы 1-бөлігінің саралау белгілері сотты құрметтемеушілік болып табылады:

- 1) процеске қатысушылардың сотқа дәлелді себептерсіз келмей қалуы;
- 2) шақыру қағазы, хабарлау, хабардар ету немесе шақыру бойынша өзге де адамдардың сотқа келмеуі;
- 3) сот отырысында төрағалық етушінің өкімдеріне бағынбау;
- 4) сотта белгіленген қағидаларды бұзу;
- 5) сотты және (немесе) судьяны құрметтемеушілік туралы анық көрінетін өзге де әрекеттер (әрекетсіздік).

Судьяның әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы әзірлеу және шығару тәртібі «Әкімшілік құқық бұзушылық жөніндегі іс бойынша соттың қаулысы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 5 нормативтік қаулысымен бекітілген. Осы қаулының 2-тармағында ҚР ӘҚБтК-нің 829-14-бабы сегізінші бөлігіне сәйкес қаулы жазбаша нысанда не электрондық құжат нысанында шығарылатыны белгіленген. Электрондық құжат нысанында дайындалған қаулы «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтардағы № 370 Заңының талаптарына сәйкес келуі тиіс.

Соттың электрондық форматтағы қаулысы, егер ол ҚР ӘҚБтК талаптарына сәйкес келсе, сондай-ақ заңнаманың өзге де нормаларының ережелеріне сәйкес келсе, заңды болып табылады. Қаулының негізділігі қаулыда осы іс үшін маңызы бар мән-жайлар, олардың қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы туралы Заңның талаптарын қанағаттандыратын сот зерттеген дәлелдемелермен расталуға тиіс екендігін білдіреді.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың *сегізінші тәсілі* ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында көзделген әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы бірінші хаттаманы жасау болып табылады. Бұл ретте, егер әкімшілік құқық бұзушылық

туралы хаттама кейіннен жасалса да, тиісті қамтамасыз ету шарасын қолдану туралы хаттама жасалған кезден бастап іс қозғалған болып есептеледі. Бұл жағдайда қамтамасыз ету шарасын қолданудың іс жүргізу ресімдеуінде дәлсіздік орын алғаны байқалады, өйткені олардың барлығы бірдей хаттамамен ресімделмейді, демек, барлық қамтамасыз ету шаралары әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғаудың бастапқы сәтін анықтай алмайтындығын түсінуіміз керек.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1 Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции: Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 10.01.2018 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1800002018>.

2 Об утверждении Государственной программы «Цифровой Казахстан»: Постановление Правительства Республики Казахстан от 12.12.2017 года № 827 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000827>.

3 Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность. Послание Президента Республики Казахстан от 31.01.2017 года // <http://www.akorda.kz/ru>.

4 О Концепции правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года: Указ Президента Республики Казахстан от 24.08.2009 года № 858 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000858_.

5 Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства: Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 14.12.2012 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050>.

6 План нации – 100 конкретных шагов: Программа Президента Республики Казахстан от 20.05.2015 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000100>.

7 Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни: Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева от 05.10.2018 года // http://adilet.zan.kz/rus/docs/K18002018_1.

8 Об утверждении Дорожной карты по модернизации органов внутренних дел Республики Казахстан на 2019 – 2021 годы: Постановление Правительства Республики Казахстан № 897 от 27.12.2018 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000897>.

9 Об утверждении Стратегического плана развития Республики Казахстан до 2025 года и признании утратившими силу некоторых указов Президента Республики Казахстан: Указ Президента Республики Казахстан от 15.02.2018 года № 636 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000799>.

10 Комплексный план по профилактике правонарушений в Республике Казахстан на 2020 – 2022 годы. – Нур-Султан, 2019. – 43 с.

11 Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года // http://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_.

12 Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 05.07.2014 года № 235-V ЗРК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000235#z2596>.

13 Административный процедурно - процессуальный кодекс РК от 29 июня 2020 года № 350 VI.

14 О правоохранительной службе: Закон Республики Казахстан от 06.01.2011 года № 380-IV // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1100000380>.

15 Об органах внутренних дел: Закон Республики Казахстан от

23.04.2014 года № 199-V ЗРК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1400000199>.

16 О порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц: Закон Республики Казахстан от 12.01.2007 года № 221 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000221_.

17 Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V ЗРК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000231#z22>.

18 Об электронном документе и электронной цифровой подписи: Закон Республики Казахстан от 07.01.2003 года № 370 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z030000370_.

19 Об утверждении Правил интеграции объектов информатизации «электронного правительства»: Приказ и.о. Министра информации и коммуникаций Республики Казахстан от 29.03.2018 года № 123 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800016777#z6>.

20 О национальной безопасности Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан от 06.01.2012 года № 527-IV // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1200000527>.

21 О персональных данных и их защите: Закон Республики Казахстан от 21.05.2013 года № 94-V // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1300000094>.

22 Об административных процедурах: Закон Республики Казахстан от 27.11.2000 года № 107 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z000000107_.

23 О доступе к информации: Закон Республики Казахстан от 16.11.2015 года № 401-V ЗРК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000401>.

24 Об утверждении Правил создания, использования и совершенствования ведомственных и оперативных учетов: Приказ МВД Республики Казахстан от 08.09.2014 года № 577 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V14C0009786>.

25 Об утверждении Инструкции использования технических средств для фиксации фактов совершения уголовных и административных правонарушений и действий сотрудников органов внутренних дел Республики Казахстан: Приказ МВД Республики Казахстан от 31.12.2014 года № 971 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V14C0010227>.

26 Об утверждении Правил создания, использования и совершенствования информационных систем, информационно-коммуникационных и телекоммуникационных сетей, сетей связи: Приказ МВД Республики Казахстан от 03.07.2014 года № 410 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1400009693>.

27 Тубина А.Н. Предупреждение и профилактика административных правонарушений местной полицейской службой: дис. ... магистр юрид. наук. – Костанай, 2019. – 138 с.

28 Багисов Н.Б. Проблемы правового регулирования применения Единого реестра административных производств сотрудниками природоохранной полиции. // Международный научный журнал «Наука». - № 1 (60). - 2019. – С. 151-154.

29 Касенова М.А. Проблемы и перспективы цифровизации административно-процессуальной деятельности в Республике Казахстан. //

Международный научный журнал «Наука». - № 3 (62). - 2019. – С.133-136.

30 О проекте Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях»: Постановление Правительства Республики Казахстан от 31.10.2018 года № 696 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000696>.

31 Об утверждении Правил ведения Единого реестра административных производств. Приказ и.о. Генерального Прокурора Республики Казахстан от 10.07.2020 года № 85 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020962>.

32 Об утверждении Правил документирования, управления документацией и использования систем электронного документооборота в государственных и негосударственных организациях: Постановление Правительства Республики Казахстан от 31.10.2018 года № 703 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000703>.

33 Кызылов М.А., Бачурин С.Н. Проблемные вопросы реализации Государственной программы «Цифровой Казахстан» при использовании электронно-цифровых технологий в современном уголовном процессе и в производстве по делам об административных правонарушениях Республики Казахстан. // Международный научный журнал «Наука». - № 1 (56). - 2018. – С.3-9.

34 Тулкинбаева Ш.Ж., Мендыбаева Д.Т. Информационные технологии как средство повышения органов внутренних дел. // Международный научный журнал «Наука». - № 4 (59). - 2018. – С.45-49.

35 Багисов Н.Б. Digitalization of the environmental activities of the internal affairs agencies in the light of the “New opportunities under the fourth industrial revolution” State of the Nation Address of the President of the Republic of Kazakhstan N. Nazarbayev to the people of Kazakhstan dated January 10, 2018. // Международный научный журнал «Наука». - № 3 (58). - 2018.– С.140-146.

36 Айтуарова А.Б., Смышляев А.С., Мендыбаева Д.Т., Тулкинбаева Ш.Ж., Каражан А.А. Организационно-правовое обеспечение использования электронно-информационных технологий в административной деятельности органов внутренних дел: Методические рекомендации. – Костанай, 2018. – 33 с.

37 О внесении изменений и дополнений в Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях: Закон Республики Казахстан от 29.12.2019 года № 300-VI ЗРК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000300>.

38 О профилактике бытового насилия: Закон Республики Казахстан от 04.12.2009 года № 214-IV // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z090000214_.

39 Об утверждении Правил приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований: Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 19.09.2014 года № 89 // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31619562#pos=0;0.

40 О Государственной программе «Информационный Казахстан-2020» и внесении дополнения в Указ Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года № 957 «Об утверждении Перечня государственных программ»: Указ Президента Республики Казахстан от 08.01.2013 года № 464 //

https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31324378#pos=0;0.

41 Кужабаева Г.М. Состояние и перспективы использования электронно-информационных технологий в производстве // Международный научный журнал «Наука».- № 3 (58). - 2018. – С.122-125.

42 О внесении изменений и дополнений в Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях: Закон Республики Казахстан от 28 декабря 2017 года № 127 // https://online.zakon.kz/document/?doc_id=39879527#pos=2;-106.

43 О некоторых вопросах применения судами норм Общей части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях: Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан от 22 декабря 2016 года № 12 // https://online.zakon.kz/document/?doc_id=35063227.

44 Об утверждении Правил технического применения средств подачи документов в суды в форме электронного документа, их регистрации, обработки, ознакомления с ними: Приказ Руководителя Департамента по обеспечению деятельности судов при Верховном Суде Республики Казахстан от 09.06.2018 года № 6001-18-7-6/188 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017148>.

45 Об утверждении Правил технического применения средств видеоконференцсвязи: Приказ Руководителя Департамента по обеспечению деятельности судов при Верховном Суде Республики Казахстан от 7 июня 2018 года № 6001-18-7-6/185 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017124>.

46 О прокуратуре: Закон Республики Казахстан от 30 июня 2017 года № 81-VI // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1700000081>.

47 О постановлении суда по делу об административном правонарушении: Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2018 года № 5 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P180000005S>.

48 О применении мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях: Нормативное Постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 09.04.2012 года № 1 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P120000001S>.

49 Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана: Послание Президента Республики Казахстан К. Токаева народу Казахстана от 2 сентября 2019 года // <http://www.akorda.kz/ru>.

50 Кужабаева Г.М. Развитие электронно-информационных технологий в досудебном производстве по уголовным делам и производстве по делам об административных правонарушениях (постановка научной проблемы). // Международный научный журнал «Наука». - № 1 (56). - 2018. – С.110-114.

51 Белкин А.Р. Теория доказывания: криминалистический и оперативно-розыскной аспекты: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Воронеж, 2000. – 36 с.

52 Белкин А.Р. Новая информационная технология и когнитивные особенности человека. // Стандартизация и качество продукции в СССР. – Москва, 1990. - Вып. 6. – С. 19-26.

53 Белкин А.Р. Учёт особенностей человека-эксперта при построении

интеллектуальных систем: Искусственный интеллект: Труды II Всероссийской конференции. – Минск, 1990. Т. 3. – С. 48-54.

54 Белкин А.Р. Когнитивные и поведенческие особенности человека-эксперта и их учёт при построении систем искусственного интеллекта. // Программные продукты и системы. - Москва, 1991. – № 2. – С. 81-83.

55 Сырбу А.В. Процессуальный порядок получения и использования информации с технических каналов связи в уголовном судопроизводстве: дисс... канд.юрид.наук. – Караганда, 2005. – 191 с.

56 Сырбу А.В. Деятельность органов внутренних дел при раскрытии и расследовании преступлений в сфере высоких технологий // Актуальные проблемы права: мат-лы науч. конф. – Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. – С. 60-63.

57 Бачурин С.Н. Применение информационных технологий в уголовном процессе: краткий обзор // Вестник КЭУ: Экономика, философия, педагогика, юриспруденция. – 2013. – № 4. – С.72-78.

58 Нугманова А.Т. Преступления в сфере высоких информационных технологий: теория и практика их расследования на первоначальном этапе: автореф. дисс. ... канд.юрид.наук. – Караганда, 2007. – 29 с.

59 Медиев Р.А., Лагуткин О.Ю. Новая методика проведения практических занятий в условиях криминалистического полигона (виртуальный осмотр места происшествия) // Вестник Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан. - № 1(3). - 2017. - С. 55-62.

60 О профилактике правонарушений: Закон РК от 29.04.2010 года № 271-IV // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000271_.

61 Кызылов М.А., Корнейчук С.В. Базарбаев А.А. Производство по делам об административных правонарушениях местной полицейской службой ОВД. – Костанай: Костанайская академия МВД РК им. Ш. Кабылбаева, 2016. – 150 с.

62 О языках в Республике Казахстан: Закон Республики Казахстан от 11 июля 1997 года № 151-І // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000151_.

63 О некоторых вопросах применения принципа языка судопроизводства: Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан от 22 декабря 2016 года № 13 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P160000013S>.

64 Об утверждении Инструкции по производству дел об административных правонарушениях: Приказ Председателя Агентства по государственным закупкам от 23.01.2004 года № 5 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/V040002686_.

65 Автоматизированная услуга «оплата административных штрафов и штрафов за нарушение правил дорожного движения» // <http://egov.kz/cms/ru/services/erau>.

66 О некоторых вопросах применения судами норм Особенной части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях: Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 6

октября 2017 года № 7 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P170000007S>.

67 Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан от 31 октября 2015 года № 377-V ЗПК // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000377#1909>.

68 Об утверждении Типовых форм постановлений государственных судебных исполнителей: Приказ Министра юстиции Республики Казахстан от 20.03.2019 года № 135 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1900018432>.

69 Об утверждении Типовых форм постановлений частных судебных исполнителей: Приказ Министра юстиции Республики Казахстан от 28.03.2019 года № 148 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1900018493>.

70 О государственной регистрации юридических лиц и учетной регистрации филиалов и представительств: Закон Республики Казахстан от 17 апреля 1995 года № 2198 // http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z950002198_.

71 Об утверждении стандартов государственных услуг по вопросам регистрации юридических лиц, филиалов и представительств: Приказ Министра юстиции Республики Казахстан от 26.06.2019 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1900018916>.

72 Об утверждении отчета формы №1-АД «О результатах рассмотрения уполномоченными органами дел об административных правонарушениях» и Инструкции по его составлению: Приказ Генерального Прокурора Республики Казахстан от 7 октября 2014 года № 109 // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009856>.